

OSLO
TINGRETT

NORGES DOMSTOLER

Dokumentsamling U18-saker

Innholdsfortegnelse

Kortversjon hurtigsporet - oppsummering-og-beskrivelse-av-tiltak	1
Arbeidsrutine for ungdomssaker i Oslo PD - 17.02.2024	12
Veileder for bruk av KOG og PUM	23
Skjema for forhåndsberømmelse	28
Sjekkliste for påtalemyndigheten ved berømmelse av hovedforhandling	30
Mal for berammingsbrev U18	33
Planmøtemal U18	37
Veileder for forsvarere i U18-saker	44
Skjema for begjæring om forsvareroppnevning U18	49
Veileder for ene-saker U18	52
Oversikt - straffereaksjoner for ungdom	65
Hjemmelsoversikt - straffereaksjoner U18	78
Forskjeller og likheter mellom ungdomsstraff og samfunnsstraff	106
Notat om særvilkår	115
Inndragning overfor ungdom	120
Veileder bruddsaker U18	123
Brev til forsvarer i bruddsaker U18	137
hurtigsporet---fullstendig-beskrivelse	139

BORGARTING
LAGMANNSRETT

NORGES DOMSTOLER

OSLO
TINGRETT

NORGES DOMSTOLER

DEN HØYERE
PÅTALEMYNDIGHET

POLITIET

KRIMINALOMSORGEN

Konfliktrådet
Oslo

Advokat-
foreningen

Hurtigspor for U18-saker i Oslo

Februar 2025

Hurtigspor for U18-saker i Oslo

Innhold

1	Innledning.....	2
2	Formål med hurtigsporet.....	2
3	Rettslige utgangspunkter og prinsipper	3
4	Målgruppen	3
5	Sentrale elementer i hurtigsporet	4
5.2	Bruk av KOG og PUM	4
5.3	Forening og oppdeling av saker	5
5.4	Mer fokus på bruk av særvilkår.....	5
5.5	Påtalemyndighetens særlige ansvar	5
5.6	Aktiv bruk av forsvarer.....	6
5.7	Effektiv og ungdomsvennlig domstolsbehandling.....	6
5.8	Ivaretagelse av mindreårige fornærmede og vitner.....	6
5.9	Rask og individuelt tilpasset iverksettelse og oppfølging av straffereaksjoner.....	6
5.10	Effektiv oppfølging av bruddsaker.....	7
6	Felles tiltak.....	7
7	Ansvarsområder.....	7
7.1	Oslo politidistrikt	7
7.2	Oslo statsadvokatembeter	8
7.3	Oslo tingrett.....	8
7.4	Borgarting lagmannsrett.....	9
7.5	Konfliktrådet i Oslo	9
7.6	Kriminalomsorgen, Oslo friomsorgskontor	10
7.7	Kriminalomsorgen, region øst.....	10
7.8	Advokatforeningen	10

1 Innledning

Hurtigsporet for U18-saker i Oslo skal forebygge ny kriminalitet, styrke trygghetsfølelsen, opprettholde tilliten til rettssystemet og sikre at straffereaksjoner er målrettede og iverksettes raskt. Gjennom en effektiv og helhetlig tilnærming i hele straffesakskjeden skal hurtigsporet følge ungdommen tett fra det første lovbruddet til straffen er fullført.

Behandlingen av U18-saker er forankret i Norges internasjonale forpliktelser etter FNs barnekonvensjon, med vekt på tidlig intervensjon for å bryte negative mønstre og forhindre utvikling av kriminell atferd. Hurtigsporet legger til rette for rask oppstart av forebyggende tiltak og rehabilitering. Dette styrker ungdommens muligheter for reintegrering. Risikoen for tilbakefall, rekruttering til kriminelle miljøer og radikalisering reduseres også. Alt dette er vurdert å være i tråd med hensynet til barnets beste. Samtidig ivaretas hensynet til fornærmede, vitner og tryggheten i lokalsamfunn.

Straffesaksaktørene i Oslo har over flere år arbeidet aktivt for å sørge for mer effektivitet og kvalitet i behandlingen av U18-saker. Etablering av hurtigspor for U18-saker er både en videreføring av dette arbeidet, og inneholder også en del nytenkning. I tillegg vedtok Stortinget høsten 2024 flere lovendringer for at straffesakssystemet og straffereaksjonene for ungdom skal fungere bedre og mer effektivt.

Domstolsadministrasjonen overleverte formelt oppdraget med etablering av hurtigspor til Borgarting lagmannsrett og Oslo tingrett i møte 30. oktober 2024, der øvrige aktører også var til stede. Formell oppstart for Oslo var 1. desember 2024.

Det er utarbeidet en mer detaljert beskrivelse av hurtigsporet. Dette dokumentet inneholder en oppsummering av hovedelementene, og en oversikt over konkrete tiltak som både gjelder felles, og for hver enkelt etat.

2 Formål med hurtigsporet

Hurtigsporet skal ivareta flere formål, som kan oppsummeres på følgende måte:

- Individnivå: Sikre tett oppfølging av ungdom fra lovbrudd til straffegjennomføring er fullført, forebygge nye lovbrudd, fremme rehabilitering, og ivareta fornærmede og vitner.
- Samfunnsnivå: Redusere alvorlig og gjentatt kriminalitet, forebygge rekruttering til kriminelle nettverk og radikalisering, øke trygghetsfølelsen i samfunnet, og opprettholde tilliten til rettssystemet.
- Systemnivå: Effektivisere straffesakskjeden, forbedre samhandlingen, redusere saksbehandlingstiden og sørge for målrettede straffereaksjoner som virker preventivt.

3 Rettslige utgangspunkter og prinsipper

Hurtigsporet er rettslig forankret i FNs barnekonvensjon, nasjonale lover og retningslinjer fra Riksadvokaten. Hele straffesakskjeden skal være ungdomsvennlig, og det er et mål at prosessen oppleves som effektiv, forståelig, rettferdig, rettssikker og tilpasset ungdommens situasjon. Sentrale rettslige prinsipper er:

- Barnets beste: Hensynet til ungdommens beste skal vektlegges i hele straffesaksbehandlingen, i et system tilpasset ungdommen jf. barnekonvensjonen artikkel 3, 40 og Grunnloven § 104.
- Rehabilitering: Ungdom skal få reaksjoner som fremmer rehabilitering og reintegrering i samfunnet, jf. barnekonvensjonen artikkel 40.
- Rask, rettferdig og rettssikker rettsbehandling: Ungdom har rett til rask behandling av straffesaker samtidig som hensynet til rettferdig og rettssikker rettsbehandling ivaretas, jf. EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40. Ungdommens privatliv skal respekteres under hele saksgangen, jf. barnekonvensjonen artikkel 40.

4 Målgruppen

Hurtigsporet gjelder for alle straffesaker der gjerningspersonen var under 18 år på gjerningstidspunktet innenfor Oslo tingretts rettskrets. Dette omfatter:

- Førstegangslovbrytere som har begått mindre alvorlige lovbrudd, for å hindre videre kriminalitet.
- Gjengangere og ungdom som har begått alvorlige lovbrudd, med mål om å redusere tilbakefall og forhindre rekruttering til kriminelle miljøer.
- Ungdom under den kriminelle lavalder (under 15 år), som kan følges opp med forebyggende tiltak.
- Ungdom under straffegjennomføring, som var under 18 år på gjerningstidspunktet, for å sikre tett oppfølging av domfelte og effektiv behandling av bruddsaker.

5 Sentrale elementer i hurtigsporet

5.1 Personfokus og helhetsblikk

Hurtigsporet forutsetter en helhetlig forståelse av ungdommens situasjon og oversikt over aktuelle saker, med tett individuell oppfølging gjennom hele prosessen. Straff og rehabilitering ses i sammenheng med ungdommens risiko for tilbakefall og behov for oppfølging. Informasjonsflyt mellom politiet, påtalemyndigheten, konfliktrådet og kriminalomsorgen sikrer en effektiv og helhetlig tilnærming.

5.2 Bruk av KOG og PUM

Det er utarbeidet en detaljert veileder for bruk av koordineringsgruppen (KOG) og personundersøkelse for mindreårige (PUM), basert på de siste lovendringene.

Koordineringsgruppen (KOG) er ikke et beslutningsorgan, men kan bidra til sakens opplysning, og til en større treffsikkerhet ved reaksjonsvalget både for påtalemyndigheten og for domstolen. Hovedtemaet er om ungdommen er egnet for ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff, og i så fall hvilke tiltak som er aktuelle i en ungdomsplan. KOG kan også vurdere aktuelle særvilkår, om det er behov for PUM, og i så fall hva PUM-en skal belyse. KOG kan også gi råd til ungdomskordinator dersom det er behov for tverrfaglig drøftelse av en konkret problemstilling under straffegjennomføringen. Drøftelsene skal nedfelles i referatet. KOG-referat og eventuell skisse til ungdomsplan skal oversendes til påtalemyndigheten. KOG-referatet legges frem for retten, uavhengig av straffepåstand.

Personundersøkelse for mindreårige (PUM) gir detaljert informasjon om ungdommens personlige forhold og kan belyse hvilken straffereaksjon som er mest hensiktsmessig. PUM innhentes når saken ikke er tilstrekkelig opplyst på annen måte, og det dermed er nødvendig for å opplyse saken. Dersom saken er tilstrekkelig opplyst på andre måter, vil det spare både tid og ressurser at PUM ikke innhentes, både i den enkelte sak, men også for å sikre best mulig ressursutnyttelse og hurtighet for andre ungdommer involvert i straffesaker i Oslo. Det er som regel ikke nødvendig med PUM for å vurdere ubetinget fengsel. Dersom det ikke er aktuelt med ubetinget fengsel, står som regel valget mellom ungdomsstraff og samfunnsstraff. Dersom KOG har kommet til at ungdomsstraff ikke er en egnet reaksjon, kan samfunnsstraff forsøkes uten videre utredning av dette i en PUM. Kriminalomsorgen har ikke behov for en PUM for å komme raskt i gang, eller for å kunne tilpasse innholdet i samfunnsstraffen individuelt. Det viktigste er at det kommer en rask reaksjon, og at gjennomføringstiden er lang nok til at samfunnsstraffen kan kombineres med skole og gir mulighet for et reelt endringsarbeid.

5.3 Forening og oppdeling av saker

Påtalemyndigheten skal ut fra en helhetsvurdering vurdere om det er til ungdommens beste at behandlingen av flere straffesaker forenes eller deles opp. Det er både fordeler og ulemper ved forening og oppdeling av straffesaker overfor ungdom, og dette må derfor bero på en konkret skjønnsmessig vurdering. Dette forutsetter at påtalemyndigheten har oversikt over ungdommens situasjon og hvilke saker ungdommen er involvert i.

Fordeler med forening av flere saker overfor en person kan være at ungdommen får avgjort sakene samlet, og unngår belastningen ved flere rettssaker. Dette kan også gi et godt grunnlag for en samlet straffutmåling. I tillegg kan dette være ressursbesparende.

Fordeler med oppdeling av saker overfor en person kan være at ungdommen kan få avgjort enkle saker først, mens mer komplekse saker er under etterforskning. Ved å skille ut enkle saker for rask behandling, kan ungdommen få tidlige reaksjoner som kan virke preventivt, parallelt mens etterforskningen av mer komplekse saker pågår.

Fordeler med forening av saker overfor flere personer er at saken blir godt opplyst med tanke på skyldspørsmålet og rollefordeling. Dette kan være ressursbesparende, og i tillegg være mindre belastende for fornærmede, som slipper å møte flere ganger.

Fordeler med oppdeling av saker overfor flere personer kan være at den enkelte kan få behandlet saken sin raskere, og dermed komme tidligere i gang med straffegjennomføringen.

5.4 Mer fokus på bruk av særvilkår

Særvilkår kan gis isolert eller i kombinasjon med andre straffereaksjoner, og gir mulighet for en målrettet, hensiktsmessig og individuelt tilpasset oppfølging av ungdom som har begått lovbrudd. Dette omfatter for eksempel vilkår som kontaktforbud, oppholdsrestriksjoner, bosteds- eller opplæringsforpliktelser, rusfrihet og behandling. Oppholds- og kontaktrestriksjoner kan også ilegges med elektronisk kontroll. Det er et mål at særvilkår i større grad vurderes og brukes der det er hensiktsmessig, og at de også registreres, kontrolleres og følges opp ved brudd.

5.5 Påtalemyndighetens særlige ansvar

Påtalemyndigheten har et særlig ansvar for å sikre rask og effektiv behandling av U18-saker, samtidig som barnets rettssikkerhet ivaretas. Sakene skal etterforskes med tanke på alternative straffereaksjoner og vilkår, påtaleavgjørelser skal tas raskt og saker skal i stor grad forhåndsberammes. Påtalemyndigheten skal bidra til at ungdom og verger får tilstrekkelig og tilpasset informasjon om straffeprosessen og straffereaksjoner.

Straffereaksjonene i frihet bør igangsettes så snart som mulig. Dette forutsetter at påtalemyndigheten får sendt fullbyrdelsesordre raskt.

5.6 Aktiv bruk av forsvarer

Forsvareren spiller en viktig rolle som bindeledd for ungdommen gjennom hele straffeprosessen. Dette innebærer tidlig oppnevning, tett oppfølging under etterforskning og at forsvarer prioriterer politiavhør og berammelse. Forsvarer skal bidra til at ungdom og verger får tilstrekkelig og tilpasset informasjon om straffeprosessen og straffereaksjoner. Forsvareren skal også kunne bistå med vedtakelse/anke av dom, under straffegjennomføring og i forbindelse med eventuelle bruddsaker.

5.7 Effektiv og ungdomsvennlig domstolsbehandling

Oslo tingrett og Borgarting lagmannsrett prioriterer U18-saker høyt ved å sikre rask beramning og saksavvikling. Oslo tingrett har spesialiserte dommere og saksbehandlere. Rettsprosessen skal være ungdomsvennlig, og det er et mål at prosessen oppleves som effektiv, forståelig, rettferdig, rettssikker og tilpasset ungdommens situasjon. Domstolene har også ekstra tiltak for å ivareta mindreårige fornærmede og vitner.

5.8 Ivaretagelse av mindreårige fornærmede og vitner

Politiet har ekstra tiltak i form av trygghetsprogram for å ivareta mindreårige fornærmede og vitner. Støttesenteret for kriminalitetsutsatte kan også benyttes. Domstolene har også ekstra tiltak for å ivareta mindreårige fornærmede og vitner. Dette omfatter oppnevning av bistandsadvokat, vitnestøtte fra Røde Kors, egne venterom og eventuelle sikkerhetstiltak, i samråd med politiet.

5.9 Rask og individuelt tilpasset iverksettelse og oppfølging av straffereaksjoner

Rask og individuelt tilpasset iverksettelse og oppfølging av straffereaksjoner som ungdomsoppfølging, ungdomsstraff og samfunnsstraff er avgjørende for å sikre en tydelig sammenheng mellom lovbrudd og reaksjon. Kriminalomsorgen og konfliktrådet har et særlig ansvar for å iverksette idømte straffereaksjoner raskt, både fengselsstraffer og straffereaksjoner i frihet. Dette er spesielt viktig i saker med mindreårige domfelte. Konfliktrådet eller friomsorgskontoret skal tilrettelegge for rask, følbart og tilrettelagt oppfølging, som bidrar til å bryte negative mønstre, forebygge tilbakefall og styrke ungdommens reintegrering i samfunnet.

5.10 Effektiv oppfølging av bruddsaker

Bruddsaker behandles raskt for å opprettholde sammenhengen mellom handling og konsekvens. Tydelige rutiner sikrer at ungdom opplever en konsekvent og forutsigbar oppfølging, som både motiverer til rehabilitering og forhindrer nye lovbrudd. Det er utarbeidet en egen veileder for behandling av bruddsaker.

6 Felles tiltak

- Merke alle saker og oversendelser med «U18», og sørge for nødvendig prioritering.
- Sørge for at ungdom og verger får tilstrekkelig og tilpasset informasjon om straffeprosessen.
- Delta på halvårlige aktørmøter i Oslo tingrett.
- Sørge for at ansatte får relevante kompetansetiltak og gjøres kjent med veiledere og annen informasjon om behandlingen av U18-saker.
- Ha en kontaktperson for hver etat som følger opp fortløpende samarbeid.
- Legge til rette for god kommunikasjon mellom aktørene, herunder etablere U18 postmottak, og sørge for at postmottaket betjenes. Dette gjelder ikke for Borgarting lagmannsrett og Oslo statsadvokatembeter.

7 Ansvarsområder

7.1 Oslo politidistrikt

- Etablere en arbeidsrutine som beskriver alle ledd i behandlingen av U18-saker i politiet.
- Etablere et flytskjema for hver enkelt sak, for å sikre kort saksbehandlingstid i hvert enkelt ledd hos politiet.
- Fortsette rutinen med forhåndsberømmelse av saker som skal behandles i tingretten.
- Fortsette rutinen med aktiv bruk av forsvarer, herunder tilkalling av forsvarer under etterforskningen.
- Etablere et system som gir påtalemyndigheten oppdatert status for hvilke saker den enkelte ungdommen er involvert i. Dette skal omfatte hvilke saker som er under etterforskning, hvilke saker som er påtaleavgjort, aktuelle rettsprosesser og status på straffegjennomføring, også med hensyn til særvilkår og bruddsaker. En slik oppdatert oversikt vil gi påtalemyndigheten bedre grunnlag for å vurdere om og når ungdommen skal drøftes i KOG eller om det skal innhentes PUM, om sakene skal forenes eller deles opp, oppfølging av bruddsaker, om det er aktuelt med særvilkår, og sømløse overganger mellom ulike straffereaksjoner.
- Påtalemyndigheten skal vurdere, drøfte og forberede relevante særvilkår for den enkelte ungdommen, uavhengig av hvilken straffereaksjon som anses mest aktuell. Dette gjøres i dialog med forebyggende og etterforskning, og vurderes i KOG eller PUM.

- Etablere et system for registrering av ilagte vilkår i tillegg til det allerede eksisterende systemet for registrering av straffereaksjoner, slik at vilkårene kontrolleres av politiet og følges opp, og at konfliktrådet eller kriminalomsorgen informeres ved brudd på straffegjennomføring og vilkår.
- Veilederen for bruk av KOG og PUM skal være tilgjengelig og kjent i hele Oslo politidistrikt, og påtalemyndigheten skal aktivt vurdere om PUM kan unnlates.
- Påtalemyndigheten skal melde inn saker til KOG minimum 3 arbeidsdager før KOG avholdes, for å sikre at alle deltakerne i KOG får tilstrekkelig tid til å forberede seg.
- Politiet skal sørge for at de rette deltakerne fra sin etat stiller i KOG.
- Påtalemyndigheten skal foreta en konkret vurdering av om det vil være til ungdommens beste å forene eller dele opp saker. Det er flere fordeler og ulemper ved forening og oppdeling av straffesaker overfor ungdom, og dette må derfor bero på en konkret skjønnsmessig vurdering. Dette omfatter også vurdering av om det vil være til ungdommens beste at straffegjennomføring fortsetter og innskjerpes, eller om bruddsak skal behandles, og eventuelt forenes med behandling av ny straffesak.
- Forebyggende hos politiet skal tilrettelegge tjenesten slik at politikontakten kan være en aktiv deltaker under straffegjennomføringen, herunder være til stede på møter i forbindelse med ungdomsoppfølging, ungdomsstraff og samfunnsstraff, og ved prøveløslatelse på vilkår. Dersom den faste politikontakten ikke kan møte, sender forebyggende en kollega i stedet.
- Påtalemyndigheten skal sikre rask håndtering av bruddsaker, og sørge for rask innkalling av aktuelle vitner.

7.2 Oslo statsadvokatembeter

- Sikre rask påtaleavgjørelse og innlevering av tiltale til domstolene.
- Drive fagledelse og følge opp prioritering av U18-sakene hos politiet.

7.3 Oslo tingrett

- Det skal være flere dommere med særlig kompetanse på U18-saker i hver avdeling, og det er disse dommerne som i utgangspunktet skal behandle hovedforhandlinger, enedommersaker, og varetektsfengslinger. Tingretten skal ha et internt kompetanseløp for spesialiserte dommere.
- Det skal være flere spesialiserte saksbehandlere på U18-saker, som følger opp interne retningslinjer. Tingretten skal ha interne kompetansetiltak for spesialiserte saksbehandlere.
- Tingretten skal aktivt bruke forhåndsberamming for at hovedforhandlinger skal kunne berammes så snart som mulig, og om ikke særlige forhold er til hinder innen lovens frist på seks uker etter at saken er mottatt.
- Tingretten skal ha en aktiv saksforberedelse og gjennomføre planmøter når dette anses hensiktsmessig.
- Bruddsakene berammes raskt for å sikre at ungdommen opplever at handlingene får raske konsekvenser. Disse sakene behandles av et mindre antall spesialiserte dommere.

- Rettsprosessen skal tilpasses ungdommens behov, med bruk av kortere rettsdager, tilstrekkelige pauser og bruk av språk som ungdommen forstår.
- Følge opp tiltak for å ivareta fornærmede og mindreårige vitner, slik som bruk av venterom og samarbeid med vitnestøtte, og sørge for nødvendige sikkerhetstiltak i samarbeid med politiet.
- Fortsette arbeidet med å utarbeide og oppdatere maler, retningslinjer og veiledere til bruk i domstolene, og for øvrige aktører.
- Bruke skjema for begjæring om forsvareroppnevning og en egen veileder for forsvarere i U18 saker.
- Sørge for at intranettsidene om U18 er oppdaterte. Disse intranettsidene er tilgjengelige for alle domstoler i Norge.
- Etablere en egen internettside der relevant informasjon er tilgjengelig for eksterne aktører, og sørge for at denne oppdateres jevnlig.
- Arrangere halvårslige aktørmøter.
- Arrangere jevnlig aktørkonferanser, den første i april 2025.

7.4 Borgarting lagmannsrett

- U18-saker prioriteres som hastesaker, med høyeste prioritet etter fengslingssaker og barne bortføring.
- Det er utarbeidet retningslinjer for både avdeling 4 (ankeutvalget) og de dømmende avdelinger for å sikre at U18-sakene prioriteres, behandles og berammes raskest mulig.
- Alle saker merkes U18 ved innkommst til Borgarting lagmannsrett, og de merkes med «haster» i saksbehandlersystemet. Tilsvarende merking vil gjøres for avgjørelser, oversendelser etc. som sendes fra lagmannsretten.
- Ankeforhandlingene skal, hvis ikke særlige forhold er til hinder, starte senest innen lovens frist på åtte uker etter at anken er henvist til ankebehandling.
- Ved ankesaker er det lagt opp til tett samarbeid med politiet og påtalemyndigheten for å sikre at all dokumentasjon, inkludert digitale bevis, oversendes raskt for å unngå forsinkelser.
- Lagmannsretten vil tilstrebe at rettsprosessen tilpasses den enkelte ungdoms behov.
- Lagmannsretten vil utarbeide egen veiledning for dommere og saksbehandlere i U18-saker- basert på Oslo tingretts tilsvarende omfattende materiale i U18- saker.
- Det vil legges til rette for samarbeid med de øvrige aktørene i U18- prosjektet.

7.5 Konfliktrådet i Oslo

- Lede KOG på en måte som sørger for en mest mulig effektiv og hensiktsmessig opplysning av sakene med tanke på treffsikre avgjørelser til riktig tid.
- Prioritere meklings og oppfølging i alle U18-saker, inkludert U15-saker.
- Forberede og iverksette ungdomsoppfølging og ungdomsstraff så snart som mulig.
- Sørge for individuelt tilpassede ungdomsplaner som treffer på ungdommens behov.
- Dersom det er idømt ungdomsstraff med særvilkår, skal konfliktrådet koordinere dette fra tidspunktet retten har fastsatt og frem til ungdomsplanmøte.

- Tilrettelegge for mekling og gjenopprettende prosesser der dette er relevant.
- Følge opp bruddsaker aktivt og effektivt. Videreutvikle maler mv. for bruddsaker i samarbeid med Kriminalomsorgen, region øst.

7.6 Kriminalomsorgen, Oslo friomsorgskontor

- Bidra aktivt i KOG for å sørge for en mest mulig effektiv og hensiktsmessig opplysning av sakene med tanke på treffsikre avgjørelser til riktig tid.
- Prioritere utarbeidelse av PUM i sakene der det anmodes om dette, og ha dialog med påtalemyndigheten om mulighetene for å begrense innholdet.
- Sørge for at U18-sakene prioriteres, også der ungdommen er over 18 år på tidspunktet for straffegjennomføringen.
- Følge opp ungdom som idømmes samfunnsstraff eller andre alternative reaksjoner.
- Sørge for tilrettelagte tiltak som fremmer rehabilitering og samfunnsmestring.
- Øke fokuset på bruk av særvilkår og elektronisk kontroll,
- Følge opp bruddsaker aktivt og effektivt.

7.7 Kriminalomsorgen, region øst

- Kriminalomsorgen, region øst har flere saksbehandlere med særlig kompetanse på U18-saker, og det er disse som i utgangspunktet skal behandle U18-sakene.
- Nasjonalt ansvar for å følge opp alle bruddsaker på ungdomsstraff i Norge.
- Ha et system for rask og hensiktsmessig oppfølging av bruddsaker.
- Bruke veilederen for behandling av bruddsaker, herunder anmode om forhåndsreservasjon av rettsmøte der det er hensiktsmessig.
- Sørge for rask innkalling av eventuelle vitner.

7.8 Advokatforeningen

- Sørge for at medlemmene er kjent med at det er særlige forventninger til forsvarere og bistandsadvokater i U18-saker, og betydningen av at forsvarere og bistandsadvokater er et godt bindeledd mellom ungdommen, verge(r) og aktuelle aktører i straffesakskjeden.
- Sørge for at medlemmene er kjent med behovet for særlig kompetanse og prioritering av disse sakene for å sikre at ungdommens rettigheter ivaretas i hele rettsprosessen, inkludert vurdering av alternative reaksjoner.

Oslo politidistrikt

Lokal rutine for

Ungdomssaker

Dokumenteier:		Versjon:
Felles enhet for påtale		1.0
Dokumentforvalter:	Arkivreferanse:	Godkjent dato:
MHS010, påtalefaglig stab		17.02.2025

Dokumentnavn		Versjon	Klassifisering
Lokal rutine for ungdomssaker		1.0	Intern
Dokumenteier	Dokumentforvalter	Godkjent dato	Arkivreferanse
Felles enhet for påtale	Påtalefaglig stab	17.02.2024	

Innhold

1. Formål og målgruppe.....	3
2. Rutinebeskrivelse	3
2.1. Initialfasen.....	3
2.2. Saker som skal etterforskes videre	5
2.2.1. Innledende saksbehandling.....	5
2.2.2. Verger.....	5
2.2.3. Forsvarer og bistandsadvokat.....	5
2.2.4. Avhør av mistenkte / siktede	5
2.2.5. Merking av sak.....	6
2.2.6. KOG og vurdering PUM.....	6
2.2.7. Forhåndsberamming	7
2.3. Påtalestadiet	8
2.3.1. Påtaleavgjørelse, begjæring om tilståelsesdom og ordinær beramming ..	8
2.3.2. Stevning til hovedforhandling	8
2.4. Etter dom er avsagt	9
2.4.1. Forkynning av dom	9
2.4.2. Oppfølging av dom	9
2.4.3. Registrering og oppfølging av vilkår	9
2.5. Straffegjennomføring	10
2.6. Bruddsaker	10
3. Referanser.....	11
4. Dokumentrevisjon	11

Ikraftttredelse

Dokumentet trer i kraft ved godkjenning.

Dokumentnavn		Versjon	Klassifisering
Lokal rutine for ungdomssaker		1.0	Intern
Dokumenteier	Dokumentforvalter	Godkjent dato	Arkivreferanse
Felles enhet for påtale	Påtalefaglig stab	17.02.2024	

1. Formål og målgruppe

Formålet med rutinen er å sikre rask behandling av U18 saker i Oslo politidistrikt.

Rutinen gjelder for enhver som har arbeidsoppgaver knyttet til U18 saker.

Rutinen gjelder for alle straffesaker der gjerningspersonen var under 18 år på gjerningstidspunktet.

Rutinen er utarbeidet som et tiltak i *hurtigspor for ungdom*. Departementet har i lovforarbeidene beskrevet behovet for hurtigspor på følgende måte (Prop. 114 L punkt 2.3):

"Lang ventetid mellom lovbrudd og iverksettelse av reaksjon kan være en stor belastning både for unge lovbyggere, fornærmede og pårørende, og vil også kunne utgjøre en risiko for at ungdommen begår nye lovbrudd. En rask straffesaksbehandling vil kunne bidra til å hindre tilbakefall og rekruttering til kriminelle nettverk. Det er viktig å sikre at saksbehandlingstiden i straffesakskjeden som helhet og i det enkelte leddet er så kort som mulig, og at virksomhetene overholder lovbestemte frister".

For en nærmere beskrivelse av hurtigspor u18 i Oslo og felles dokumenter se N:\201_Oslo\201 Diverse\Felles Påtale\Ungdomssaker\Hurtigdomstol - felles dokumenter

2. Rutinebeskrivelse

2.1. Initialfasen

PEL:

- Sjekker om mistenkte har aktive saker, vurdere trekkregler og sørge for at saken settes på ansvarlig jurist. I utgangspunktet skal den samme juristen følge ungdommen (eventuelle bytter avklares internt).
- Sørger for at verger varsles og underretter barnevernet om ny sak, jf. straffeprosessloven § 232a), så lenge hensynet til etterforskningen tillater det (eventuelt mot pålegg om taushetsplikt).
- Sjekker om mistenkte har fått straffereaksjon fra domstolene eller påtalemyndigheten som ikke er iverksatt enda.
- Sjekker om mistenkte er under straffegjennomføring eller har andre aktive straffereaksjoner (f.eks. betingede forelegg og påtaleunndatelser med prøvetid) og varsler påtaleansvarlig.

Dokumentnavn		Versjon	Klassifisering
Lokal rutine for ungdomssaker		1.0	Intern
Dokumenteier	Dokumentforvalter	Godkjent dato	Arkivreferanse
Felles enhet for påtale	Påtalefaglig stab	17.02.2024	

- Dersom de er under aktiv straffegjennomføring skal PEL varsle kriminalomsorgen/friomsorgen/konfliktrådet om ny straffesak jf. politiregisterloven § 30 jf. politiregisterforskriften § 9-6 nr. 10.
- Legger inn straffeattest og tidligere dommer/reaksjoner som 00-dok, samt tidligere PUM-er, KOG-referat og eventuelle andre relevante rapporter for eksempel prejudisiell observasjon eller rettspsykiatrisk undersøkelse.

Påtale:

- Hvis mistenkte er ilagt straffereaksjoner og/eller er under aktiv straffegjennomføring, skal det vurderes om den nye saken gir grunnlag for å avbryte straffegjennomføringen.
 - o I den forbindelse undersøker påtaleansvarlig med konfliktrådet / kriminalomsorgen om det evt. også er grunnlag for avbrytelse av straffegjennomføringen grunnet ordinært vilkårsbrudd.
 - o Om den videre oppfølgingen, se nedenfor om bruddsaker.
- Hvis det ikke er grunnlag for brudd skal konfliktrådet (ved ungdomsoppfølging og ungdomsstraff) eller kriminalomsorgen (ved samfunnsstraff) varsles.
- Hvis ungdommen har andre aktive saker skal påtale vurdere om den nye saken skal inn i eksisterende kompleks, og legge en foreløpig plan for eventuell iretteføring av sakene. Og videre vurdere om saken skal deles og noe avgjøres for seg.

Daglige morgenmøter i jouruka

PEL og PÅL går gjennom dagens nye saker sammen med sikte på å avklare om saker skal deles /samles /bruddes.

Saker som kan avgjøres tidlig

PEL tar en foreløpig vurdering av om hele deler av saken kan avgjøres umiddelbart og varsler jurist, eventuelt så tas dette opp og i morgenmøtet mellom PEL og PÅL.

Hvis ja, PEL sender saken FE til påtaleansvarlig.

Påtale vurderer om saken kan avgjøres med direkteoverføring til ungdomsoppfølging uten ny drøfting i KOG;

- Der det allerede foreligger KOG eller PUM i tidligere sak

Påtale vurderer om saker som er alvorlige nok til at de skal avgjøres med dom, og som er ferdig etterforsket idet de kommer inn, kan avgjøres og sendes til beramming i tingrettens "hurtigspor-turnus":

Dokumentnavn		Versjon	Klassifisering
Lokal rutine for ungdomssaker		1.0	Intern
Dokumenteier	Dokumentforvalter	Godkjent dato	Arkivreferanse
Felles enhet for påtale	Påtalefaglig stab	17.02.2024	

- Saken kan typisk være egnet hvis forholdet tilsier en rent betinget reaksjon, en kort samfunnsstraff eller at det allerede foreligger en PUM eller KOG-referat, evt at det på annen måte er avklart at ungdommen ikke har et oppfølgingsbehov.
- Hvis saken er egnet tas det ut tiltale eller skrives begjæring om tilståelsesdom (evt sender forslag til statsadvokaten) og sender til beramming

2.2. Saker som skal etterforskes videre

2.2.1. Innledende saksbehandling

PEL og PÅL utarbeider etterforskningsplan med frister tilpasset saken ved behov.

PEL fyller inn fullstendig informasjon (herunder kontaktinfo) om fornærmet og mistenkte i BL, slik at dette genereres automatisk i avhørsrapporter og personaliarapport.

Saken settes ut til etterforsker – PEL er ansvarlig for dette.

2.2.2. Verger

Etterforsker sjekker at (begge) verger er lagt riktig inn i sak, herunder at midlertidig verge ikke henger igjen fra tidligere sak.

Etterforsker vurderer behov for midlertidig verge og sender anmodning til statsforvalteren.

2.2.3. Forsvarer og bistandsadvokat

Etterforsker gir beskjed til påtale ved behov for forsvarertilkalling og undersøker evt forsvarerønske med vergene.

[Rutiner for avhør av mistenkte barn fra RA](#) og [Brev fra POD om utvidelse av mandatet til Statens barnehus.pdf](#)

Påtale tilkaller forsvarer hvis behov. Forsvarer skal sende kopi av tilkallingen sendes til tingretten som foretar den formelle oppnevningen. [Mal for tilkallingsbrev.](#)

Påtale vurderer anmodning om oppnevning av bistandsadvokat.

2.2.4. Avhør av mistenkte / siktede

Etterforsker tar tidlig kontakt med forsvarer for å avklare om ungdommen vil forklare seg og avtaler evt tidspunkt for avhør.

Det bør anmodes om at forsvarer prioriterer oppdraget, herunder avhør. Det bør sikres notoritet over eventuelle forsinkelser som skyldes kapasitet hos forsvarer.T

PEL varsler barnevernet om avhøret og avklarar om barnevernet ønsker å være tilstede.

Dokumentnavn		Versjon	Klassifisering
Lokal rutine for ungdomssaker		1.0	Intern
Dokumenteier	Dokumentforvalter	Godkjent dato	Arkivreferanse
Felles enhet for påtale	Påtalefaglig stab	17.02.2024	

PÅL og PEL må vurdere hvilke straffereaksjoner (inkludert rettighetstap, inndragning og andre vilkår) som er aktuelle i forkant av avhøret, slik at ungdommen kun trenger å ta stilling til de reaksjonene som faktisk er aktuelle.

Forsvarer bør gjøres kjent med hvilke straffereaksjoner som er aktuelle, slik at de kan forberede seg på det i forkant av avhøret. Avhører/etterforsker sørger for at de får informasjonsskriv om KOG/PUM/straffereaksjonene. Forsvarer skal kunne bistå med informasjon om KOG og PUM, innhenting av samtykker mv.

Etterforsker skal utarbeide personaliarapport i forbindelse med avhør.

Ved avhør etter en avbrutt straffereaksjon må ungdommen spørres om grunnlaget for bruddet, motivasjon og tanker om ny straff.

Hvis ungdommen er under straffegjennomføring, og ved varsel fra jurist om at en ny UO / US / samfunnsstraff kan være aktuelt, varsler etterforsker slik at det tas opp i avhør av mistenkte om hen samtykker til / er motivert for en ny UO / US / samfunnsstraff og om det er noen endringer i ungdommens liv som kan ha betydning for valg av straffereaksjon.

2.2.5. Merking av sak

Alle anmodninger, både internt i politiet og eksternt, merkes med U18 for prioritet.

2.2.6. KOG og vurdering PUM

Etterforsker varsler påtaleansvarlig hvis siktede og verger samtykker til KOG og/eller PUM. Informasjon om samtykke skal legges i egenrapport/eget skjema i sak.

Påtaleansvarlig vurderer om saken / ungdommen skal drøftes og melder evt inn til KOG.

Se [Retningslinjer for bruk av KOG og PUM utarbeidet i samråd med Oslo tingrett](#)

KOG består av representanter fra påtale, etterforsking, forebyggende, barnevern, konfliktrådet og friomsorg. Også andre som konfliktrådet finner hensiktsmessig å kalle inn kan møte.

Forebyggende skal i KOG å bringe inn relevant informasjon fra oppfølgingsarbeidet, kontakt med politiet (f.eks. omhandlet i PO, møter, bekymringssamtaler, trygghetssamtaler, påtreff ute i spesielle miljøer m.m.) som kan berike egnethetsvurderingen ved:

- Informasjon om forebyggende sin kjennskap til ungdommen, herunder familie og foreldre.
- Informasjon om forebyggende sin oppfølging av ungdommen, hvilke tiltak som er forsøkt tidligere og hvordan dette går/har gått.

Dokumentnavn		Versjon	Klassifisering
Lokal rutine for ungdomssaker		1.0	Intern
Dokumenteier	Dokumentforvalter	Godkjent dato	Arkivreferanse
Felles enhet for påtale	Påtalefaglig stab	17.02.2024	

- Ungdommens oppfølgingsbehov og egnethet, hensiktsmessighet og motivasjon for straffereaksjon.
- Vurdering av om det er aktuelt med særvilkår og eventuelt hvilke.
- Forslag til hvilke instanser det kan være hensiktsmessig å kalle inn til straffegjennomføringen i Konfliktrådet

Der det er aktuelt må forebyggende innhente informasjon fra skole og bydel i forkant av førstegangsdrøftelse.

Etter drøfting i KOG:

Påtaleansvarlig vurderer hvordan saken(e) skal avgjøres:

- o Direkteoverføring av hele eller del av saken
- o Annen utenrettslig reaksjon (vilkår)
- o Tiltale
- o Behov for PUM / spissing av PUM

Hvis det ikke skal innhentes PUM:

- Påtaleansvarlig tar kontakt med forsvarer for å avklare om det er enighet om dette eller om det er nødvendig å be om beslutning fra retten
 - o Hvis forsvarer er enig, legges e-postkorrespondanse eller annet inn i BL slik at det er notoritet i saken om unnlatelse av PUM.
 - o Hvis forsvarer ikke er enig, sendes anmodning om å unnlate PUM til retten.

2.2.7. Forhåndsberamming

- Påtaleansvarlig vurderer om hovedforhandling kan forhåndsberammes
- Hvis hovedforhandling kan forhåndsberammes, sendes skjema for forhåndsreservasjon av tid til hovedforhandling på e-post til tingretten til Oslo.tingrett.U18@domstol.no. [Berammingsrutine/mal](#) og [sjekkliste for beramming av hovedforhandling](#)
- Påtaleansvarlig følger opp barnevernet med tanke på uttalelse om tiltalespørsmålet.

Hvis det er behov for PUM:

- Påtaleansvarlig sender anmodning til friomsorgen så snart det er klart at det vil bli tatt ut tiltale. Sendes via EL-SA.

Dokumentnavn		Versjon	Klassifisering
Lokal rutine for ungdomssaker		1.0	Intern
Dokumenteier	Dokumentforvalter	Godkjent dato	Arkivreferanse
Felles enhet for påtale	Påtalefaglig stab	17.02.2024	

- Påtaleansvarlig vurderer mandatet til friomsorgen ut fra hva det er behov for å få belyst.
- Påtaleansvarlig vurderer om saken kan forhåndsberammes idet friomsorgen melder fra om at ungdommen har møtt til første samtale

2.3. Påtalestadiet

2.3.1. Påtaleavgjørelse, begjæring om tilståelsesdom og ordinær beramming

Når saken er ferdig etterforsket, sendes den fra etterforsker via PEL til påtaleansvarlig for avgjørelse.

Saken skal som hovedregel påtaleavgjøres innen 42 dager fra tidspunktet ungdommen ble lagt inn som mistenkt, jf. strpl. § 249 annet ledd.

Ved begjæring om tilståelsesdom skal det anmodes om at saken berammes i samråd med aktor.

Hvis det ikke foreligger PUM, må PÅL vurdere behov for vitneførsel knyttet til straffeutmåling.

Ved tiltale med fornærmet part under 18 år skal PÅL vurdere om støttesenteret for kriminalitetsutsatte skal varsles, slik at de kan kontakte fornærmede. Alternativt om forebyggende skal varsles med hensyn til oppstart av Trygghetsprogram.

Avklar med barnevernet om de vil uttale seg om tiltalespørsmålet, jf strpl § 232a) tredje ledd.

Hvis saken ikke allerede er forhåndsberammet, vurderer påtaleansvarlig om saken skal forhåndsberammes nå eller sendes til ordinær beramming etter at det er tatt ut tiltale.

[Berammingsrutine/mal](#) og [sjekkliste for beramming av hovedforhandling](#)

2.3.2. Stevning til hovedforhandling

Stevnekontoret skal prioritere ungdomssakene og starte arbeidet tidlig.

Der det er fastsatt tidspunkt for fremmøteforkynning, forkynnes dette for tiltalte og verger samtidig med innkalling til hovedforhandling.

Dersom stevnekontoret ikke får kontakt med tiltalte/verger skal de ta kontakt med etterforskning og/eller forebyggende for informasjon om ungdommens oppholdssteder/kontaktinformasjon.

Dokumentnavn		Versjon	Klassifisering
Lokal rutine for ungdomssaker		1.0	Intern
Dokumenteier	Dokumentforvalter	Godkjent dato	Arkivreferanse
Felles enhet for påtale	Påtalefaglig stab	17.02.2024	

2.4. Etter dom er avsagt

2.4.1. Forkynning av dom

I forbindelse med forhåndsberamming / beramming av hovedforhandling, anmoder påtale om at det settes tidspunkt for fremmøteforkynning som forkynnes tiltalte og verger samtidig med innkallingen til hovedforhandling.

Påtaleansvarlig / møtende aktor møter i rettsmøtet for domsforkynning hvis tingretten har innkalt til det. Før rettsmøtet bør det – hvis mulig – avklares hvorvidt påtalemyndigheten vil anke eller godta dommen.

2.4.2. Oppfølging av dom

Ved mottak av ankeerklæring fra domfelte skal påtaleansvarlig orientere forsvarer om ankeerklæringen og fristen for støtteskriv. Terskelen for å forlenge fristen for støtteskriv skal være svært høy. Det vurderes om det skal settes en kortere frist eller anmode forsvarer om støtteskriv tidligere enn to uker under henvisning til hensynet til barnets beste.

Ved mottak av støtteskriv sendes anken til statsadvokaten med politiets merknader til anken. Anken skal prioriteres.

Ved rettskraftig dom skal påtaleansvarlig snarest anmode om eller utferdige fullbyrdelsesordre og sende saken til straffesaksstøtte slik at fristen på en uke kan overholdes.

PEL har ansvar for at personaliarapport med kontaktinformasjon til siktede og verger, og liste over fornærmede, med kontaktinformasjon, er oppdatert ved rettskraftig avgjørelse.

Fullbyrdelsesavsnittet skal sende dommen til den instans som er ansvarlig for fullbyrdingen innen 1 uke fra dommen ble rettskraftig, jf. strpl. § 452 tredje ledd.

Fullbyrdelse sender den oppdatert personaliarapport/liste over alle fornærmede til kriminalomsorgen/konfliktrådet.

Felles flytskjema i Hurtigsporet oppdateres og sendes sammen med dommen.

2.4.3. Registrering og oppfølging av vilkår

Hvis påtalemyndigheten eller tingretten har satt vilkår i dommen (særvilkår til betinget dom eller vilkår som skal gjelde frem til ungdomsplanmøtet); påtaleansvarlig varsler PEL så snart dommen er rettskraftig om hva vilkårene går ut på, om andre enn politiet skal varsles (eks. barnevernstjenesten) og hvordan eventuelle brudd skal følges opp.

Når politiet mottar melding fra konfliktrådet eller kriminalomsorgen om iverksatt straff, må dette registreres på ungdommen, slik at PEL enkelt kan få oversikt over om ungdommen er under aktiv straffegjennomføring.

Dokumentnavn		Versjon	Klassifisering
Lokal rutine for ungdomssaker		1.0	Intern
Dokumenteier	Dokumentforvalter	Godkjent dato	Arkivreferanse
Felles enhet for påtale	Påtalefaglig stab	17.02.2024	

Hvis politiet har fått melding fra kriminalomsorgen/konfliktrådet om særskilte vilkår for straffegjennomføringen, så registreres vilkårene i PO.

PEL har ansvar for at vilkårene registreres PO i PO. Det skal fremgå av PO hvordan eventuelle brudd på vilkårene skal følges opp. Dersom ungdommen har en politikontakt eller det er opprettet prosjekt i Indicia skal det også registreres i prosjektet.

Forebyggende skal daglig gå gjennom PO-loggene.

PEL har ansvar for at egen enhet og eventuelt andre aktører varsles om vilkårene. Det må vurderes ut hva hver enkelt sak hvem utenfor politiet som må varsles om særvilkår.

Forebyggende har ansvar for å følge med i PO på evt. brudd, og varsle videre til PÅL/PEL.

PÅL vurderer fortløpende hvordan eventuelle brudd skal følges opp.

2.5. Straffegjennomføring

Forebyggende skal være en aktiv deltaker under straffegjennomføringen, herunder være til stede på møter i forbindelse med ungdomsoppfølging, ungdomsstraff og ved samfunnsstraff dersom det vurderes som formålstjenelig. Dersom den faste politikontakten ikke kan møte, sender forebyggende en kollega i den faste sitt sted.

2.6. Bruddsaker

Begjæring om omgjøring av samfunnsstraff eller ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging utformes etter modell av fengslingsbegjæring med henvisning til bruddmeldingen fra konfliktrådet / kriminalomsorgen og påtalemyndighetens forslag til omgjøring / alternativer til omgjøring.

Se Oslo tingretts veileder for behandling av bruddsaker U18 med hensyn til hvilke krav som gjelder for innhold i påtegning mv. [OT retningslinjer for bruddsaker.](#)

Disse sakene kan også forhåndsberammes ved [bruk av eget skjema.](#)

Påtale vurderer behovet for ny KOG-drøftelse ifbm. bruddsak. Påtale bør ta kontakt med forsvarer for å avklare om/hva partene er uenige om, og dette bør fremgå av påtegningen.

Påtale sender begjæring til retten med kopi til konfliktrådet/kriminalomsorgen. Dokumentene sendes til retten via Justishub/Altinn. Dersom påtalemyndigheten på et senere tidspunkt sender over nye dokumenter i saken, skal tingretten varsles om dette på e-post. Adressen som skal brukes i alle U18-saker i Oslo tingrett er Oslo.tingrett.U18@domstol.no.

Stevneavsnittet innkaller vitner. Innkalling må gjøres med en gang saken er berammet, da bruddsakene kommer fort opp.

Dokumentnavn		Versjon	Klassifisering
Lokal rutine for ungdomssaker		1.0	Intern
Dokumenteier	Dokumentforvalter	Godkjent dato	Arkivreferanse
Felles enhet for påtale	Påtalefaglig stab	17.02.2024	

Etter dom må konfliktrådet/kriminalomsorgen varsles om resultatet av bruddsaken.

3. Referanser

Fullstendig beskrivelse av hurtigsporet og felles dokumenter:

N:\201_Oslo\201 Diverse\Felles Påtale\Ungdomssaker\Hurtigdomstol - felles dokumenter

[Barnefaglig instruks for OPD](#)

[Faginstruks personorientert forebygging U18](#)

4. Dokumentrevisjon

Versjon	Dato	Beskrivelse	Utarbeidet av	Dokumenteier
1.0	17.02.2024	Opprettelse av dokument	Anders Østberg Raaum, Ida Müller Winters, Vilde Nergård	Beate Brinch Sand, enhetsleder FP
[x.x]	[Dato]	[xxx]	[BID]	[Funksjon/stilling]
[x.x]	[Dato]	[xxx]	[BID]	[Funksjon/stilling]

Veileder om bruk av koordineringsgruppen (KOG) og personundersøkelse for mindreårige (PUM)

1. Formålet med retningslinjene

- Dette dokumentet er utarbeidet av Oslo tingrett etter dialog med påtalemyndigheten i Oslo politidistrikt, kriminalomsorgen og konfliktrådet.¹ Øvrige sentrale aktører som Oslo statsadvokatembeter, representanter fra forsvarerne, Kriminalomsorgsdirektoratet og Sekretariatet for konfliktrådene har fått anledning til å komme med innspill.
- Det rettslige bakteppet er lovendringene for å sikre økt hurtighet i straffesakskjeden, herunder når PUM anses nødvendig og når det er tilstrekkelig med referat fra KOG. Det er behov for å sikre bedre samhandling mellom aktørene.²
- Både KOG og PUM skal bidra til sakens opplysning, og til en større grad av treffsikkerhet ved reaksjonsvalget både for påtalemyndigheten og domstolen.³
- Denne veilederen er en del av etableringen av hurtigspor for mindreårige i Oslo tingrett, der et hovedmål er å sikre mer effektiv samhandling mellom aktørene i hele straffesakskjeden.
- Veilederen gjelder for alle ungdommer som var under 18 år på handlingstidspunktet.
- Veilederen er i samsvar med departementets føringer, og er ment som et praktisk og informativt veiledningsdokument for samtlige aktører. Et hovedpoeng er at aktørene skal tilpasse saksbehandlingen ut fra en konkret vurdering.

2. Formålet med KOG (koordineringsgruppen)

- KOG er lovregulert i konfliktrådsloven § 22 d.⁴
- KOG er ikke et beslutningsorgan, men kan derimot bidra til sakens opplysning, og til en større grad av treffsikkerhet ved reaksjonsvalget både for påtalemyndigheten og domstolen.⁵
- Drøftelsene skal nedfelles i referatet. KOG-referat og eventuell skisse til ungdomsplan skal oversendes til påtalemyndigheten.
- KOG-referatet legges frem for retten, uavhengig av straffepåstand.
- Hovedformålet er å avklare om ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff er egnet reaksjon. KOG skal drøfte om ungdommen har et tverrfaglig oppfølgingsbehov, om det er aktuelt med gjenopprettende prosess, og hvilke tiltak som kan være aktuelle for ungdommen. KOG kan også gi råd til ungdomskoordinator dersom det er behov for en tverrfaglig drøftelse av en konkret problemstilling under straffegjennomføringen, inkludert om saken bør avbrytes.⁶
- Dersom KOG vurderer en sak som egnet for ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff, skal det utarbeides en skisse til ungdomsplan. Ungdommen har rett til å medvirke til utarbeidelsen av skisse til ungdomsplan. KOG-referat og skissen skal oversendes påtalemyndigheten.
- Påtalemyndigheten bruker drøftelse i KOG som grunnlag ved direkteoverføringer til konfliktrådet etter straffeprosessloven § 71a. Påtalemyndigheten kan bruke KOG-referat i

¹ Se referat fra møte 7. mai 2024 i Oslo tingrett.

² Prop. 139 L (2022-2023) Endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom og varetekt med elektronisk kontroll) punkt 11 (koordineringsgruppen) og 12 (personundersøkelse for mindreårige). Lovendringene i konfliktrådsloven § 22 d og straffeprosessloven § 161 a trådte i kraft 1. september 2024.

³ Prop. 139 L punkt 11.4.2.1 (KOG) og punkt 12.4 (PUM).

⁴ Lovendringen trådte i kraft 1. september 2024.

⁵ Prop. 139 L (2022-2023) punkt 11.4.2.1.

⁶ Prop. 139 L (2022-2023) punkt 11.4.2.1.

stedet for PUM i saker der det tas ut tiltale, dersom dette er tilstrekkelig for å opplyse spørsmål knyttet til straffutmåling og straffgjennomføring.⁷

- Drøfte om det er behov for å idømme ungdomsstraff med særvilkår, som vil gjelde frem til ungdomsplanmøtet,⁸ og eventuelt om det er behov for innhenting av mer informasjon.
- For saker som ikke behandles i KOG, vil det ikke gjelde noe krav om at det utarbeides en skisse til ungdomsplan. I slike saker må derfor påtalemyndigheten både sikre at ungdommen og ungdommens verger har fått utfyllende informasjon om reaksjonens innhold, og at ungdommen har fått anledning til å medvirke til reaksjonsvalget, før overføring til konfliktrådet finner sted.⁹
- Drøfte og avklare om det er behov for PUM, eller om saken er godt nok opplyst på andre måter. Alternativt om anmodningen kan spisses til at PUM bare skal belyse særskilte tema.

3. Påtalemyndighetens behandling av informasjon fra KOG mv.

- KOG-referat og evt. skisse til ungdomsplan, PUM og informasjon fra ungdomsenheten om ungdommen legges som OO-dokument i BL-saken, og skjermes fra andre medsiktede.
- KOG-referat er relevant for retten i forbindelse med behandling av bruddsaker.
- KOG-referat og evt. skisse til ungdomsplan, og informasjon fra ungdomsenheten legges frem for retten, og behandles på tilsvarende måte som ved gjennomgang av PUM, ved at det gjennomgås for lukkede dører og uten at medtiltalte er til stede mv.¹⁰
- Generelle informasjonsskriv om samfunnsstraff for ungdom, ungdomsstraff og ungdomstilbud i fengsler legges ikke inn på saken, men er tilgjengelig på intranettet i Oslo tingrett.¹¹ Disse er utarbeidet i 2024 som følge av samarbeidet mellom aktørene for hurtigere straffesaksbehandling i Oslo.

4. Innmelding til KOG

- Påtalemyndigheten avgjør om det er behov for å drøfte saken i koordineringsgruppen.¹²
- Påtalemyndigheten melder inn alle saker der det foreligger samtykke fra ungdommen og verge, og der det enten på grunn av sakens alvor eller gjentatte forhold, kan være aktuelt med ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff.¹³
- Påtalemyndigheten skal avklare om ungdommen og verge samtykker til KOG og avvente drøftelsen der, før det vurderes om det skal innhentes PUM.
- Ungdomskoordinator kan også melde inn saker for drøftelse av om en sak bør avbrytes.

5. Konkrete drøftelser/avklaringer i KOG

- Hovedtemaet er om ungdommen er egnet for ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff, og i så fall hvilke tiltak som er aktuelle i en ungdomsplan. KOG kan også vurdere aktuelle særvilkår¹⁴,

⁷ Prop 139 L (2022-2023) punkt 12.4.

⁸ Straffeloven § 52b annet ledd.

⁹ Prop. 139 L (2022-2023) punkt 11.4.2.1.

¹⁰ Domstolloven § 125 første ledd bokstav d), jf. FNs barnekonvensjon artikkel 40, jf. også straffeprosessloven § 161 a, som tolkes utvidende, jf. FNs barnekonvensjon artikkel 40.

¹¹ Se også [Kriminalomsorgen 8 sider A5 UNG ny.indd \(custompublish.com\)](#) (samfunnsstraff for unge), [Ungdomsstraff - Konfliktrådet \(konfliktraadet.no\)](#) (ungdomsstraff), og [Ungdomsfengsel - Kriminalomsorgen.no](#) (ungdomstilbud i fengslene).

¹² Prop. 139 L (2022-2023) punkt 11.4.2.1.

¹³ Se mer om dette i bl.a. Prop. 139 L (2022-2023) punkt 11.4.2.1.

¹⁴ Se nærmere om særvilkår under punkt 8.

om det er behov for PUM, og i så fall hva PUM-en skal belyse. Drøftelsene skal nedfelles i referatet.

- Fokus i drøftelsene skal være sakens opplysning. Det gis en oversikt over hva som allerede foreligger av utredninger i barnevernet, referat fra tverrfaglig team hos ungdomsenhetene, rettspsykiatrisk vurdering mv. Det bør drøftes om saken kan opplyses tilstrekkelig ved ordinær vitneførsel og dokumentasjonen som allerede foreligger, i stedet for at det innhentes PUM.¹⁵
- Dersom ungdommen og verge ikke har samtykket til drøftelse i KOG, kan forsvarer melde fra til påtalemyndigheten dersom dette senere endrer seg under saksforberedelsen. Ungdommen kan i så fall meldes inn til drøftelse i KOG. Et referat fra KOG i forkant av hovedforhandling vil kunne ivareta forsvarers behov for kontradiksjon om straffereaksjoner og aktuelle særvilkår.

6. Anmodning om PUM

- PUM er lovregulert i straffeprosessloven § 161 a.¹⁶
- Utgangspunktet er at det bør innhentes PUM i saker som ender med tiltale, og der sakens alvor tilsier at det er aktuelt med ubetinget fengsel, betinget fengsel med særvilkår, ungdomsstraff eller samfunnsstraff for ungdom.
- Påtalemyndigheten skal ikke anmode om PUM før det er avklart om ungdommen og verge samtykker til KOG.
- Politiet skal informere ungdommen og vergen dersom det er aktuelt å innhente PUM, og samtidig informere om formålet med dette og personundersøkers rolle. Forsvarer kan bistå i forbindelse med dette informasjonsarbeidet, og bistå ved innhenting av samtykker.
- Dersom siktede og verge ikke samtykker til PUM, skal det som utgangspunkt ikke sendes anmodning om PUM.
- PUM kan unnlates i saker der det på grunn av sakens alvor ikke er aktuelt med andre straffereaksjoner enn bot eller betinget fengsel.¹⁷
- PUM kan unnlates i saker der spørsmål knyttet til straffutmåling og straffegjennomføring er tilstrekkelig belyst på andre måter, for eksempel ved KOG-referat, andre utredninger, eller vitneførsel.¹⁸
- Dersom KOG har konkludert med at ungdommen er egnet for ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff, er det mindre behov for å innhente PUM. Alternativt kan anmodningen om PUM i slike tilfeller spisses til å gjelde for eksempel samfunnsstraff, særvilkår eller ubetinget fengsel.¹⁹
- Dersom saken er tilstrekkelig opplyst på andre måter, vil det spare både tid og ressurser at PUM ikke innhentes, både i den enkelte sak, men også for å sikre best mulig ressursutnyttelse og hurtighet for andre ungdommer involvert i straffesaker i Oslo. Det er som regel ikke nødvendig med PUM for å vurdere ubetinget fengsel. Dersom det ikke er aktuelt med ubetinget fengsel, står som regel valget mellom ungdomsstraff og samfunnsstraff. Dersom KOG har kommet til at ungdomsstraff ikke er en egnet reaksjon, kan samfunnsstraff forsøkes uten videre utredning av dette i en PUM. Kriminalomsorgen har ikke behov for en PUM for å komme raskt i gang, eller for å kunne tilpasse innholdet i samfunnsstraffen individuelt. Det viktigste er at det kommer en rask reaksjon, og at

¹⁵ Prop. 139 L (2022-2023) punkt 12.4.

¹⁶ Lovbestemmelsen ble endret ved lovendringer som trådte i kraft 1. september 2024.

¹⁷ Prop. 139 L (2022-2023) punkt 12.4.

¹⁸ Prop. 139 L (2022-2023) punkt 12.4.

¹⁹ Prop. 139 L (2022-2023) punkt 12.4.

gjennomføringstiden er lang nok til at samfunnsstraffen kan kombineres med skole og gir mulighet for et reelt endringsarbeid.

- Dersom det skal gjennomføres rettspsykiatrisk undersøkelse, kan påtalemyndigheten vente med å innhente PUM. I slike tilfeller vil det som regel ikke være nødvendig med en PUM.
- Malen for anmodning om PUM skal benyttes.
- Anmodning om PUM skal inneholde straffeattest, en oversikt over status for gjennomføring av andre straffereaksjoner og referat fra KOG. Dersom saken ikke har vært drøftet i KOG, skal det opplyses om dette, og om dette skyldes manglende samtykke.
- Kopi av anmodning om PUM sendes til forsvarer.
- Dersom påtalemyndigheten spisser anmodningen om PUM til at den bare skal belyse særskilte tema, fremgår dette av anmodningen, og denne beslutningen skal ikke forelegges for retten. Påtalemyndigheten har dialog med forsvarer om dette.

7. Beslutning om å unnlate PUM

- Dersom siktede og verge ikke samtykker til PUM, skal det som utgangspunkt ikke sendes anmodning om PUM.
- Dersom påtalemyndigheten av andre grunner mener at det ikke er grunnlag for å innhente PUM, bør beslutningen om dette begrunnes, slik at det er notoritet om beslutningen. Forsvarer varsles om beslutningen med frist for innsigelser.
- Dersom aktor og forsvarer er uenige om PUM skal unnlates, skal påtalemyndigheten forelegge spørsmålet for retten ved begjæring.²⁰
- En begrunnet begjæring sendes i Justishub, sammen med KOG-referat og eventuelle andre relevante dokumenter.
- Påtalemyndigheten sender kopi av begjæringen til forsvarer med frist for tilbakemelding til retten på om det er innvendinger til at PUM unnlates.
- Dersom forsvarer ikke har kommet med bemerkninger innen fristen, legger retten til grunn at det ikke lenger er innvendinger fra forsvarer.
- Påtalemyndigheten sender et ekstra varsel via e-post om begjæringen til Oslo.tingrett.U18@domstol.no for å sikre saken fanges raskt opp i Oslo tingrett.
- Påtalemyndigheten må sende begjæring om unnlatelse av PUM senest samtidig som begjæring om berømmelse av hovedforhandling (forhåndsberømmelse eller ordinær berømmelse) til retten.

8. Behandling av særvilkår

- Aktuelle særvilkår kan omfatte meldeplikt, oppholdsforbud, oppholdspåbud, innetider, kontaktforbud, rustesting mv.
- Særvilkår kan ha både individualpreventiv og allmennpreventiv begrunnelse, og være et tiltak for å beskytte allmennheten.
- Innholdsmessig er særvilkårene like for ulike straffereaksjoner, men det varierer hvilken instans som beslutter at særvilkår skal være en del av straffegjennomføringen.
- Vilkår av den art som er beskrevet i straffeloven §§ 37 a), b), og d), og 50 skal vurderes og drøftes i KOG.
- Dersom saken skal behandles i retten, må det være bevisførsel om behovet og forholdsmessigheten.

²⁰ Straffeprosessloven § 162.

- Dersom særvilkår ikke er drøftet i KOG, bestemmer påtalemyndigheten om dette skal vurderes i PUM. Anmodning om PUM kan spisses til å gjelde aktuelle særvilkår/tiltak.²¹ Forebyggende hos politiet sender over nødvendig informasjon om ungdommen og hans miljø, slik at kriminalomsorgen har grunnlag for å vurdere dette. Personundersøker skisserer aktuelle vilkår/tiltak med ungdommen.
- Dersom særvilkår ikke er drøftet i KOG eller PUM, må påtalemyndigheten belyse dette gjennom annen bevisførsel.

²¹ Prop. 139 L (2022-2023) punkt 12.4.

BEGJÆRING OM FORHÅNDSRESERVASJON AV TID TIL HOVEDFORHANDLING I STRAFFESAK (MED-SAK)

Sendes til e-post: oslo.tingrett.straffesaker@domstol.no - her må det fremgå av emnefeltet at det er begjæring om forhåndsreservasjon

Begjæring om forhåndsreservasjon av tid til hovedforhandling brukes primært i saker hvor tiltalte er i varetekt eller er under 18 år og hvor man ser at det kan være vanskelig å få saken opp innen 6 ukers fristen. Det kan også være aktuelt i saker med mange aktører hvor det ellers vil være vanskelig å få saken opp innen rimelig tid. Er tiltale tatt ut, oversendes saken på vanlig måte via stifinner til Lovisa. Vi minner om at tingretten i fristsaker – hvis ikke særlige forhold foreligger, skal påbegynne hovedforhandling 6 uker etter tiltalen kommer inn. Dersom tiltalen sendes inn mer enn 6 uker før forhåndberømmelsen kan det derfor bli aktuelt å forsøke ny berømming for å få saken opp innen frist. Det understrekes at vi i større saker er interessert i få inn tiltalen så raskt som mulig.

Tiltaltes navn og fullt fødselsnummer:	
Enhet og aktors porteføljenr.	
Forsvarer:	
Bistandsadvokat:	
Begjært av:(politijurist)	
Telefonnr.	
Dato:	
Politiets saksnr.:	
Forslag til antall dager i retten:	
Antall vitner:	
Antall vitner under 18 år:	
Tolk (språk):	
Ev. sakkyndige (som skal møte i retten):	
Saken gjelder:	
Er siktede varetektsfengslet ? Nei/ja - til:	
Hvis ikke oppgis grunn for begjæringen:	
Det tidligste saken kan berammes:	
Når er det sannsynlig at tiltalen er klar:	

BEGJÆRING OM FORHÅNDSRESERVASJON AV TID TIL HOVEDFORHANDLING I STRAFFESAK (MED-SAK)

Merknader:	

Retur til Oslo politidistrikt/Oslo Statsadvokatembeter

e-post:	
Tid til hovedforhandling er reservert fra:	
Antall dager til hovedforhandlingen:	
Forsvarer er varslet:	
Bistandsadvokat er varslet:	
Tolk er varslet:	
Tiltale og bevisoppgave må hitsendes via stifinner til Lovisa innen:	
Det må i påtegningen fremkomme at det er reservert tid til hovedforhandling og dato for dette.	
Hvis ikke tiltale m.v. er mottatt innen fristen kan berammelsen bli strøket hos oss.	
Begjæringen er tildelt tingrettens saknr.:	

Oslo tingrett, Straffesaksavdelingen

Sjekkliste for påtalemyndigheten ved berømmelse av hovedforhandling i U18-saker

1. Generell informasjon

- Denne sjekklisten er basert på Oslo tingretts mal for berammingsbrev og inneholder alle relevante momenter som må vurderes og inkluderes i forbindelse med berømmelsen av hovedforhandling.
- Berammingsbrevet skal merkes med *U18 fristsak*.
- Saken bør sendes til berømmelse når tiltalen er klar, selv om enkelte punkter ikke er avklart. Oppgi i så fall det som ikke er avklart.

2. Tiltalte

- Oppgi om tiltalte sitter i varetekt, og hvilket fengsel det gjelder.
- Oppgi tiltaltes alder og dato for når vedkommende fyller/fylte 18 år.

3. Tidsbruk og rettsdager

- Anslå antall dager for hovedforhandlingen.
- Ta høyde for behovet for kortere rettsdager (kl. 15.00) og pauser, grunnet tiltaltes alder.
- Spesifiser ønsket rettsfri dag(er) for 4-dagers uke.

4. Fremmøteforkynning

- Be om at retten fastsetter tidspunkt for fremmøteforkynning, inkludert for verger dersom tiltalte er under 18 år.
- Tidspunkt for fremmøteforkynning av dom settes til en uke etter siste dag avsatt til domskriving.
- Dette kan forkynnes for tiltalte og verger samtidig med innkalling til hovedforhandling.

5. Sakens aktører

- Oppgi navn på forsvarer, eventuelt be om oppnevning av turnusforsvarer.
- Dersom det er flere tiltalte i saken, bør det opplyses dersom de ønsker oppnevnt forsvarere fra samme advokatfirma/kontorfellesskap, og om påtalemyndigheten mener det foreligger fare for interessekonflikt.
- Oppgi navn på bistandsadvokat for fornærmede.
- Oppgi aktor og eventuelle bisittere.
- Oppgi verger eller midlertidig verge hvis tiltalte er under 18 år.

6. Bevisføring og tidsplan

- Legg ved bevisoppgave og eventuelle redegjørelser for tidsbruk, herunder lukkede dører ved gjennomgang av PUM/KOG/vitner underlagt taushetsplikt.
- Oppgi vitner som er mindreårige eller tidligere siktet.
- Oppgi eventuelle avspillinger av tilrettelagt avhør og frister for begjæring om forklaring.

- Begrunn eventuelle begjæringer om video- eller telefonavhør.

7. Sakkyndige

- Oppgi navn og kompetanse til foreslåtte sakkyndige, og angi hvem som skal møte.
- Be retten konferere med sakkyndige før berammelse.

8. Personundersøkelse og KOG

- Oppgi om saken har vært drøftet i KOG og om KOG-referat vil bli lagt frem.
- Oppgi om PUM er innhentet eller begrunn hvorfor det ikke er innhentet.
- Opplys om forsvarer er informert dersom PUM ikke er innhentet.
- Opplys eventuell annen bevisførsel med hensyn til straffutmåling.

9. Særvilkår

- Oppgi eventuelle påstander om særvilkår eller rettighetstap, eventuelt hvorfor det ikke er aktuelt.
- Angi bevis som skal føres knyttet til særvilkår.

10. Samfunnsstraff

- Oppgi om tiltalte og verger har samtykket til samfunnsstraff.
- Be retten sende samtykkeskjema til forsvarer før hovedforhandling hvis samtykke ikke er innhentet før saken sendes til retten.

11. Tolkebehov

- Oppgi behov for tolk og hvilket språk dette gjelder.

12. Rettssal og sikkerhet

- Opplys hvem/hvor mange som påtalemyndigheten er kjent med at kommer til å være til stede under hovedforhandlingen.
- Oppgi behov for sikkerhet/adgangskontroll i rettssalen, og at politiet sørger for mannskaper til dette.
- Be om rettssal med nødvendig teknisk utstyr (avspillingsutstyr/videolink).
- Opplys om behov for venterom for tiltalte, fornærmede og/eller vitner.
- Opplys om eventuelle andre behov for tilrettelegging.

13. Saksforberedelse og planmøter

- Angi om aktiv saksstyring eller planmøte er nødvendig.

14. Sivile krav

- Oppgi om sivile krav fremmes etter straffeprosessloven § 428.
- Angi frist for bistandsadvokaten til å fremme krav og foreslå supplering av bevisoppgaven.

15. Vedlegg

- Sørg for at tiltalebeslutning, bevisoppgave, faktisk utdrag og andre nødvendige dokumenter er vedlagt.
- Send kopi av berammingsbrevet og relevante dokumenter til forsvarer og bistandsadvokat.

Deres referanse

Vår referanse

Dato

Dok.nr.

Straffesak (evt. særreaksjonssak) mot XX - Anmodning om berømmelse av hovedforhandling m.v. – U18 fristsak

(Selv om ikke alle punkter under er avklart, bør saken likevel sendes inn til berømmelse hvis tiltale er klar – oppgi da dette under det enkelte punkt.)

Vedlagt oversendes tiltalebeslutning av XX og en ber om at hovedforhandling berammes.

Tiltalte sitter i varetekt i (..) fengsel. / Tiltalte fyller/fylte 18 år den:

Det bør avsettes X dager til hovedforhandlingen. Grunnet tiltaltes alder er det behov for ekstra tid til pauser og kortere rettsdager. Saken bør gjennomføres med 15 minutters pause hver time, og rettsdagen bør avsluttes kl. 15.00. Det er tatt høyde for slik tidsavsetting i bevisoppgaven. /Det er ønskelig med 4 dagers uke med rettsfri xx.

Følgende dommere har hatt befatning med saken under etterforskningen:

Fremmøteforkynning for tiltalte og verge

Det anmodes om at retten fastsetter tidspunkt for fremmøteforkynning av dom, en uke etter siste dag avsatt til domskrivning, som kan forkynnes for tiltalte/og verger (hvis tiltalte fortsatt U18) samtidig med innkalling til hovedforhandling.

Sakens aktører

Som forsvarer for tiltalte bes oppnevnt advokat XX/ som har vært oppnevnt under etterforskningen.

/Det er flere tiltalte i saken, og de ønsker oppnevnt forsvarere fra samme advokatfirma/kontorfellesskap. Påtalemyndigheten mener/mener ikke at det foreligger fare for interessekonflikt.

/Tiltalte/Tiltaltes verge(hvis fortsatt U18) har ikke fremsatt noe forsvarerønske og det bes oppnevnt turnusforsvarer i medhold av straffeprosessloven § 96.

Det bes oppnevnt bistandsadvokat for fornærmede, advokat XX. Det bes oppnevnt felles bistandsadvokat for de fornærmede.

Aktor i saken er undertegnede, politi/statsadvokat XX. [evt. informasjon om bisitter], porteføljenummer

Verger/ midlertidig verge er (hvis fortsatt U18).

Tidsbruk og bevisføring:

Påtalemyndighetens bevisoppgave følger vedlagt.

/I tidsplanen er det lagt opp til at personundersøkelsen(e)/KOG-referat skal legges frem for lukkede dører uten at /de medtiltalte/de fornærmede er til stede i rettssalen. I denne bolken gjennomføres også spørsmål om straffutmåling/vitneførsel knyttet til straffutmåling.

/Ytterligere redegjørelse for tidsbruk for dokumentasjon og prosedyrer (hvis dette ikke fremgår av bevisoppgaven).

Av bevisoppgaven fremgår det hvilke vitner som er mindreårige/som har vært siktet under etterforskningen av saken.

/Det vil bli avspilt tilrettelagt avhør av fornærmede XX. Det er ikke lagt opp til i bevisoppgaven at XX skal møte i retten. Retten bes sette en frist til 2 uker før hovedforhandling for forsvarer til å fremme eventuell begjæring om at fornærmede skal stevnes for å avgi forklaring under hovedforhandlingen.

/Det begjæres videoavhør av XX jf. straffeprosessloven § 109 a. Begrunnelse for begjæring: /Vitnet anses ikke av avgjørende betydning for sakens opplysning, og påtalemyndigheten anser video/telefonavhør ubetenkelig hvis samtlige aktører samtykker til det.

Forsvarer og retten bes gi tilbakemelding til påtalemyndigheten senest to uker før hovedforhandling dersom det er innvendinger til at avhør gjennomføres på denne måten.

Som det fremgår av påtalemyndighetens bevisoppgave er spesialist i psykiatri, dr. NN og psykologspesialist NN (foreslått) oppnevnt som sakkyndige. De har/ ikke særlig kompetanse på ungdommer. Begge/bare sakkyndig NN trenger å møte. En legger til grunn at retten også konfererer med de (foreslåtte) sakkyndige før berammelse skjer.

Personundersøkelse for mindreårig (PUM)

/Saken har blitt drøftet i koordineringsgruppen (KOG), og KOG-referat vil bli lagt frem under hovedforhandlingen.

/PUM datert ..vil bli lagt frem under hovedforhandlingen.

/Det blir ikke lagt frem PUM/ KOG-referat for tiltalte fordi....

/Straffutmåling vil bli belyst på følgende måte.

/Forsvarer er informert om at det ikke er innhentet PUM, og har ikke hatt innvendinger.

Særvilkår

/Det tas forbehold om å nedlegge påstand om særvilkår/rettighetstap i form av:

/Det vil bli ført følgende bevis knyttet til særvilkår i dom/i straffegjennomføring:

/ I denne saken har påtaleansvarlig vurdert at det ikke er aktuelt med særvilkår verken i dommen eller ved straffegjennomføringen fordi...

Samtykke til samfunnsstraff:

Tiltalte og verger har/ikke samtykket til samfunnsstraff/ i politiavhør/personundersøkelse. Retten bes om å sende over samtykkeskjema til forsvarer før hovedforhandling for mulig innhenting av samtykke i det samfunnsstraff kan være en aktuell reaksjon i saken.

Tolkebehov

Påtalemyndigheten er kjent med at det er behov for tolk til: Tiltalt/verger/ fornærmet/vitner på XX språk.

Tilstedeværelse under hovedforhandlingen:

Følgende personer vil også være tilstede under hovedforhandlingen som påtalemyndigheten er kjent med: verger/følgeperson XX for tiltalte/fornærmede/andre. Det bes om at det tas hensyn til dette ved valg av rettssal.

Rettssal:

Det er behov for en rettssal med ekstra sikkerhet/adgangskontroll, og politiet vil stille med ekstra mannskaper for dette formålet.

Det er ikke behov for en rettssal med ekstra sikkerhet/adgangskontroll.

/Under hovedforhandlingen er det behov for en rettssal med avspillingsutstyr/videolink.

Pauserom for tiltalte/fornærmede

Det er behov for å reservere venterom for ... til bruk i pauser under hovedforhandlingen.

Vitne.... trenger tilrettelegging i forkant av vitneprov i form av ...

Saksforberedelsen/planmøte:

Påtalemyndigheten mener det/ ikke er behov for aktiv saksstyring fra rettens side under saksforberedelsen.

Behov/ikke behov for planmøte (I saker på 5 dager eller mer er den interne anbefaling i Oslo tingrett at det gjennomføres planmøte).

Sivile krav:

Sivile krav i denne saken fremmes etter straffeprosessloven § 428 første ledd, annet punktum. Frist for å fremme krav for retten med angivelse av størrelsen på dette, faktiske og rettslige grunnlag for kravet samt angivelse av hvilke bevis som vil bli ført, settes til [14 dager frem i tid], jf. straffeprosessloven § 264 b. Retten må etter at kravet med mer er mottatt, sende kopi av dette til forsvarer med kort frist for bemerkninger.

Supplering av bevisoppgave hva gjelder straffekravet

Frist for bistandsadvokaten til å foreslå supplering av bevisoppgaven hva gjelder straffekravet settes til [14 dager frem i tid], jf. straffeprosessloven § 264a, annet ledd.

Vedlagte dokumenter:

Påtalemyndighetens bevisoppgave og faktiske utdrag følger vedlagt.

Statsadvokat/Politiadvokat

Gjenpart av dette brev samt kopi av tiltalebeslutningen og bevisoppgave sendt:
Forsvarer og bistandsadvokat som har vært oppnevnt under etterforskningen

Mal for planmøte – ungdomssaker

Det anbefales å gjennomføre planmøte i ungdomssaker dersom hovedforhandlingen skal gjennomføres over 5 dager eller mer, eller dersom påtalemyndigheten, forsvarer eller bistandsadvokat ber om dette.

I forkant av planmøtet bør retten ha sendt innkalling med de sentrale spørsmålene som ønskes tatt opp. Aktørene kan i tillegg komme med innspill til temaer. Planmøtet gjennomføres som hovedregel som fjernmøte på telefon eller video. Formålet er å avklare prosessuelle og praktiske spørsmål for å sikre at hovedforhandlingen kan gjennomføres på en mest mulig hensiktsmessig og skånsom måte for tiltalte, fornærmede, vitner, verger og andre involverte.

Se også Oslo tingretts veileder «Hovedforhandling med tiltalt under 18 år», der konkrete tema er nærmere utdypet, samt planmøtemal for store straffesaker hvis hovedforhandlingen skal vare mer enn 10 dager.

Retten har tilgjengelig:

- Berammelsesbrev
- Tiltalebeslutning
- Bevisoppgave

Til stede var:

Dommer:

Aktor:

Forsvarer:

Bistandsadvokat:

Det var ikke innvendinger til dommerens habilitet.

Dommeren redegjorde for formålet med møtet.

	SPØRSMÅL TIL BEHANDLING	PARTENES SYN OG RETTENS BESLUTNINGER
a)	<i>Innledning – saksforberedelse</i>	
1.	<u>Oversikt over særlige forhold, eks:</u> - Tiltalte i varetekt – fremstilling? - Tiltalte på institusjon – transport? - Gjengangerproblematikk / flere verserende saker, som ikke er rettskraftig avgjort. Aktuelt med forening av saker? (strpl. § 13) - Høyt konfliktnivå, evt. med flere involverte i grupper? - Tilregnelighet? - Medieinteresse? - Unge fornærmede eller vitner? - Annet?	<i>Drøftes nærmere under øvrige punkter, men det er ønskelig med en samlet oversikt innledningsvis over ulike problemstillinger som kan være aktuelle.</i>

2.	<u>Verger</u> - <u>Verger for tiltalte</u> (strpl. § 83) - <u>Verger for fornærmede</u> (strpl. § 93g) - <u>Verger for vitner</u> (strpl. § 128 - vergens tilstedeværelse for vitner under 16 år) - Er det innhentet samtykker fra tiltaltes verger til straffereaksjoner i frihet? - Er verger og tiltalte stevnet til både hovedforhandling og fremmøteforkynning? - Vil vergene være til stede under hovedforhandlingen? - Trenger verger tolk? - Er det andre opplysninger om eller fra verger som retten bør være kjent med?	
3.	<u>Bevisoppgaver</u> - Aktors vitner - Forsvarers vitner - Bistandsadvokatens vitner - Avspilling av tilrettelagte avhør (strpl. § 298) - Sakkyndige vitner - Avspilling av video, lydopptak - Aktuelt med bevisførsel om straffutmåling utover personundersøkelse?	<i>Hva skal vitnene forklare seg om, tidsbruk, tolkebehov.</i> <i>Tilstedeværelse og praktisk gjennomføring. Fjernavhør/videolink</i>

	- Er det spørsmål knyttet til vitners taushetsplikt som bør avklares? - Aktuelt å innhente fritak fra taushetsplikt fra statsforvalteren? - Aktuelt med særvilkår? (strl. § 37 – avklare bevisførsel)	
4.	<u>KOG (konfliktrådets koordineringsgruppe)</u> - Har saken vært drøftet i KOG? - Skal saken drøftes igjen før hovedforhandling? Vil det bli fremlagt referat? - Aktuelt at ungdomskoordinator vitner?	<i>Eks. om tidligere gjennomføring av ungdomsoppfølging/ungdomsstraff, forutsetninger og mulig innhold i ungdomsplan.</i>
5.	<u>PUM (personundersøkelse for mindreårig, jf. strpl. § 161a)</u> - Foreligger PUM? - Er det aktuelt med oppdatering av PUM? strpl. § 161 a (2). - Er innhenting av PUM åpenbart unødvendig/PUM «light»? - Aktuelt at personundersøker også vitner, jf. strpl. § 164?	
6.	<u>Materielle/prosessuelle avklaringer</u> - Har tiltalte erkjent helt/delvis straffeskyld? (en foreløpig avklaring) - Deling/forening av saker (se strpl. § 13, samt §§ 287 og 288) - Andre materielle/prosessuelle spørsmål som bør avklares?	
b)	<i>Gjennomføring av hovedforhandlingen</i>	
7.	<u>Praktisk gjennomføring</u> - Rettsdagens lengde og pauser. - Hvem er til stede? (verger, følgepersoner, fremstilling, fornærmede mv.)	<i>Anbefalt 45 minutters bolker, minst 15 minutters pauser med avslutning kl. 15.00</i>

	- Bør hovedforhandling og oppmøteplikt for tiltalte tilpasses skolegang mv.? (strpl. § 280) - Adgangskontroll (Dl. §§ 132, 133 - kan det forventes at det kommer mange unge tilhørere?) - Aktuelt med lydopptak av hele eller deler av forhandlingene?	
8.	<u>Særlig tilrettelegging for tiltalte</u> 1) <u>Tiltalte er i varetekt:</u> - Fremstilling (bestilling ungdomscelle) - Avklaring av hvem som kan være sammen med ungdommen i kjelleren. - Mat og drikke. - Andre praktiske spørsmål? - Fengslingsforlengelse under hovedforhandlingen. 2) <u>Tiltalte er ikke i varetekt:</u> - Behov for ekstra vakthold? - Pauserom, avklaring av hvem som kan være sammen med ungdommen i pauser.	<i>Følgeperson fra fengsel eller barnevern. Ikke aktuelt med verger.</i> <i>Matpakke smøres med eller kjøpes i cafe på tinghuset.</i> <i>Bestemmelsen i strpl. § 185 (1) (1) gjelder ikke når tiltalte er mindreårig, jf. HR-2020-543-U</i> <i>Egne rom kan bookes i Lovisa</i>
9.	<u>Åpne / lukkede dører</u> - Utgangspunktet er at alle straffesaker går for åpne dører. (Dl. § 124 og Grl. § 95) - Kan det forventes tilhørere? - Er det signaler om at pressen vil følge saken? - Er det aktuelt at hele eller deler av saken gjennomføres for lukkede dører/ med	

	referatforbud? (Dl. §§ 125 132 og 133, samt strpl. § 284) - Prosess for beslutning. (Frister for uttalelse) - Er det behov for å skjerme noen av aktørene fra pressen?	
10.	<u>Tiltaltes forklaring / gjennomgang av PUM</u> - Rekkefølge. (hvis flere tiltalte) - Forklaring og bevisførsel for hver enkelt tiltalepost, eller forklaring knyttet til alle poster før øvrig bevisførsel? - Forklaringer og bevisførsel knyttet til skyldspørsmålet først, og deretter til straffutmåling? - Gjennomgang av PUM før spørsmål om straffutmåling. - PUM og spørsmål til straffutmåling gjennomgås enkeltvis, og for lukkede dører, jf. strpl. § 161 a 4. ledd. De andre tiltalte forlater salen. - Vergens tilstedeværelse under tiltaltes forklaring. Kan det hindre fri forklaring? (Strpl. § 284 4. pkt. jf. GC. nr. 24 pkt. 56.)	
11.	<u>Fornærmede og vitner</u> - Rekkefølge. - Forklaringsplikt? - Er det avhør som ønskes lest opp hvis vitnet ikke forklarer seg? - Kreves det at tiltalte forlater salen? (Strpl. § 284.) - Unge fornærmede / vitner.	<i>Terskelen for dette er høy, og andre alternativer bør drøftes.</i> <i>Behov for ekstra tilrettelegging, politiets trygghetsprogram, vitnestøtte, behov for eget venterom mv.?</i>

12.	<u>Faktisk utdrag, strpl. § 262 bokstav c</u> - Form, innhold, oppsett. - Behov for supplering. - Frist for endelig versjon. - Når skal det dokumenteres? - Video/lydopptak?	Bør dette spilles av innledningsvis eller senere?
13.	<u>Forklaringsutdrag, jf. strpl. § 274 a og § 295</u> - Dialogutskrifter. - Forklaringer i saken. - Andre erklæringer.	
14.	<u>Befaring</u> - Hvem skal forklare seg. - Transport. - Pressens tilstedeværelse.	
15.	<u>Rettsens aktørforventning</u> - Alle aktørene har ansvar for at forhandlingene gjennomføres i en god atmosfære der det tas hensyn til de involvertes alder og modenhet. - Retten forventer at aktørene viser romslighet med hverandre og tar høyde for at det er en ungdomssak, jf. BK art 40 (2) (b) (iv), jf. GC nr 24 (2019) p 46. - Aktørene unnlater å avbryte motparten med mindre det er påkrevd. Det leses bare opp fra politiforklaringer der det er nødvendig, og det gis en forklaring først til den som spørres ut om hvorfor det leses opp. Vitnenes svar gjentas i minst mulig grad. Utspørringen gjøres med et språk tilpasset aldersgruppen til tiltalte og	

	vitner. Sarkasme og lignende brukes ikke. - Hvordan fremmes prosessuelle begjæringer? (må tas hensyn til ungdommens behov for å forstå prosessen) - Aktørenes forventning til dommerne? - Andre forhold av betydning for «stemning» / arbeidsforhold?	<i>Det anbefales at innsigelser/begjæringer skal fremmes i forkant av rettsmøtet.</i>
c)	<i>Etter hovedforhandling</i>	
16.	<u>Dommen</u> - Domsforkynnelse i rettsmøte. - Fremmøteforkynning (Dl. § 159b) - Synspunkter mht. grad av offentlighet på dommen (Dl. § 130 (1) a), samt strpl. § 161a (4)) - Annet?	
17.	<u>Eventuelt</u> - Evaluering av gjennomføringen i etterkant? - Annet?	

Oslo tingretts veileder for forsvarere i U18-saker

Innhold

1.	Aktiv bruk av forsvarer i alle ledd	1
2.	Retten til forsvarer	1
3.	Særlige forventninger til forsvarere i U18-saker	2
4.	Forsvareropplevning under etterforskningen	3
5.	Pågrepelse og varetektsfengsling	3
6.	Besøksforbud, oppholdsforbud	3
7.	Beslag, heftelse og lignende	4
8.	Tilståelsesdom	4
9.	Hovedforhandling	4
10.	Straffegjennomføringen	4
11.	Bruddsaker	5

1. Aktiv bruk av forsvarer i alle ledd

Forsvarer er et sentralt og viktig bindeledd mellom ungdommen og vergen, og andre aktører i straffesakskjeden. Forsvarer skal ha en aktiv rolle i U18-saker, både i forbindelse med etterforskningen, rettsprosessene og straffegjennomføringen. Aktiv bruk av forsvarer i alle ledd er basert på Norges forpliktelser etter FNs barnekonvensjon, og er også et sentralt element i etableringen av hurtigspor U18.

2. Retten til forsvarer

Utgangspunktet er at ungdommen har rett til å la seg bistå av en forsvarer «etter eget valg» på ethvert trinn av saken, og at ungdommen skal gjøres kjent med dette, jf. strpl. § 94 (1). Retten til forsvarer følger også av EMK artikkel 6 nr. 3, bokstav c) og barnekonvensjonen artikkel 40 andre ledd, iii). I tillegg er dette særskilt lovregulert for de ulike stadiene i straffeprosessen. Ungdommens rett til forsvarer under etterforskningen er også nærmere beskrevet i Riksadvokatens retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som er mistenkt i straffesak, med vedlagt notat, jf. RA-2023-1676.

Det følger av barnekonvensjonen at dersom ungdommen frasier seg retten til forsvarer, for eksempel i forbindelse med avhør, skal ungdommen ha hatt mulighet til å diskutere dette med en forsvarer før ungdommen frasier seg retten.

Når ungdommen er under 18 år, er det vergen som velger forsvarer, jf. strpl. § 94 (2). Ved oppnevning innhentes det derfor formelt erklæring fra vergen.

Tingretten har utarbeidet et eget skjema som skal brukes i forbindelse med anmodning om oppnevning under etterforskningen og bistand under straffegjennomføringen. Dersom påtalemyndigheten har tilkalt forsvarer, skal forsvarer deretter sende anmodning til tingretten om oppnevning ved å fylle ut dette skjemaet og vedlegge politiets tilkallingsbrev. Ved oppnevning til hovedforhandling eller andre rettsmøter, inkludert bruddsaker, oppnevnes forsvarer på samme måte som tidligere.

3. Særlige forventninger til forsvarere i U18-saker

Oslo tingrett forventer at oppnevnt forsvarer bidrar til å sikre fremdrift i etterforskningen, uten at dette går på bekostning av en forsvarlig og tilstrekkelig opplysning av saken. Oslo tingrett forventer at oppnevnt forsvarer prioriterer politiavhør. Dersom oppnevnt forsvarer ikke selv har anledning til å møte, oppfordrer tingretten til at man får en kollega til å møte i sitt sted.

Forsvarer oppfordres til å informere ungdommen om de aktuelle straffalternativene som gjelder for ungdom under 18 år, og å være et godt bindeledd mellom ungdommen, verge(r) og øvrige straffesaksaktører. Tingretten viser i den forbindelse særlig til informasjon som er tilgjengelig på <https://www.ung.no/kriminalitet> og Oslo tingretts hjemmeside.

Barn som er mistenkt for straffbare forhold har krav på å få straffesaken avgjort «uten forsinkelse», og hensynet til barnets beste veier tungt ved berammelse av hovedforhandling og andre rettsmøter i U18-saker, jf. barnekonvensjonen artikkel 3 og 40, og Grunnloven § 104. Oslo tingrett har derfor ekstra fokus på både rask og forsvarlig beramning av hovedforhandling og andre rettsmøter i U18-saker. Oslo tingrett forventer at forsvarer prioriterer U18-saker i forbindelse med berammelse av rettsmøter. Oslo tingrett forventer at alle rettsmøter, som ikke er hovedforhandling, kan berammes innen 14 dager etter at tingretten har mottatt saken. Dette omfatter besøksforbud, oppholdsforbud, tilståelsessaker og bruddsaker. De fleste hovedforhandlinger blir forhåndsberammet, for å sikre at flest mulig aktører kan møte innen fristen etter straffeprosessloven § 275 annet ledd bokstav a). Det forutsettes at når en forsvarer påtar seg oppdraget for tingretten, forventes det at samme forsvarer, eventuelt en kollega, kan stille til snarlig ankeforhandling i lagmannsretten ved en anke.

Hensynet til rask berammelse og barnets beste kan innebære at det frie forsvarervalg kan måtte vike dersom forsvarer ikke har anledning til å møte innen fristen. En forsvarer som ikke kan møte selv, bør samarbeide med kollega slik at nødvendig informasjon kan overføres til annen forsvarer, og hensynet til barnets beste ivaretas.

Oslo tingretts forventninger til forsvarere i U18-saker er også nærmere konkretisert i tingrettens veiledere for behandling av henholdsvis ene-saker og bruddsaker. Dette er tilgjengelig på Oslo tingretts hjemmeside. Tingretten forutsetter at forsvarere i U18-saker er kjent med disse veilederne.

I tillegg viser Oslo tingrett til Advokatforeningens retningslinjer for forsvarere, og til forslaget til retningslinjer for advokater i saker som omhandler eller berører barn.

Oslo tingretts veileder for forsvarere i U18-saker, sist oppdatert 13. februar 2025

4. Forsvareroppnevning under etterforskningen

Påtalemyndigheten har et selvstendig ansvar for å vurdere om det er grunnlag for oppnevning av forsvarer til politiavhør og under etterforskningen. Ungdom har en utvidet rett til forsvarer sammenlignet med voksne, og terskelen for oppnevning til politiavhør er lav. Retten til forsvarer i politiavhør er nærmere beskrevet i Riksadvokatens retningslinjer for avhør av barn og særlig sårbare personer som er mistenkt i straffesak med vedlegg, jf. RA-2023-1676.

Oslo tingrett og Oslo politidistrikt har avtalt at påtalemyndigheten kan tilkalle forsvarer til politiavhør, både i og utenfor kontortid. Deretter sender forsvarer anmodning til tingretten om oppnevning etter straffeprosessloven § 100 annet ledd (eget skjema) og vedlegger politiets tilkallingsbrev. Ordningen sørger for at etterforskningen ikke forsinkes i påvente av oppnevning fra retten.

Dersom påtalemyndigheten mener det bør oppnevnes forsvarer til politiavhør, skal påtalemyndigheten kontakte forsvarer, også i tilfeller der ungdommen i utgangspunktet ikke vil møte og forklare seg. Da kan forsvarer begjære seg oppnevnt, og få anledning til å drøfte dette nærmere med ungdommen og verge. Dette gjøres fordi ungdommen kan endre oppfatning etter å ha fått snakket med forsvarer.

Oslo tingrett oppnevner forsvarer i alle saker der påtalemyndigheten har tilkalt forsvarer til politiavhør. I andre tilfeller foretas det en konkret vurdering, men terskelen for oppnevning av forsvarer under etterforskningen for ungdom er lavere enn ellers. Det blir også oppnevnt forsvarere for mistenkte under 15 år. Målet er å sørge for at ungdommen er ivaretatt av forsvarer under etterforskningen. Alt dette er i tråd med føringene i EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40.

Oppnevnt forsvarer kan benyttes under hele etterforskningen som bindeledd til ungdommen og verger. Dette omfatter også bistand med informasjon om KOG og PUM, innhenting av samtykker, med videre. Dette er viktige bidrag for å korte ned tidsbruken hos politiet, konfliktrådet og kriminalomsorgen.

Oppnevningen omfatter også eventuelle bevisopptak under etterforskningen, jf. strpl. § 100 (1), jf. § 97, evt. § 100 (2).

5. Pågripelse og varetektsfengsling

Dersom siktede pågripes og varetektsfengsles, gis det egen forsvareroppnevning etter strpl. § 98 første ledd, annet punktum og annet ledd, jf. § 100 (1). Ved løslatelse må forsvarer be om ny oppnevning etter straffeprosessloven § 100 (2).

6. Besøksforbud, oppholdsforbud

Ved rettens behandling av besøksforbud og oppholdsforbud etter reglene i strpl. kapittel 17a og 17d, bør det oppnevnes forsvarer etter strpl. § 100 (2), jf. også EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40.

7. Beslag, heftelse og lignende

Dersom det foreligger særlige grunner, utover siktedes alder, kan forsvarer søke om å bli oppnevnt som forsvarer i forbindelse med rettens behandling av beslag, heftelse og lignende, jf. strpl. § 100 (2), jf. også EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 3 og 40.

8. Tilståelsesdom

Der siktede var under 18 år på handlingstidspunktet, og det er spørsmål om å idømme ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff, skal siktede alltid ha forsvarer i forbindelse med tilståelsesdom, jf. strpl. § 99 (1) (3), jf. § 100 (1). I Oslo tingrett oppnevnes det også forsvarer i saker der siktede risikerer betinget fengsel, jf. jf. strpl. § 100 (2), EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40.

Rettsmøtet bør berammes innen to uker etter at begjæringen har kommet inn til retten. Saken kan senest berammes innen seks uker etter at begjæringen er mottatt, jf. strpl. § 275, jf. også EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40 b) iii).

9. Hovedforhandling

Utgangspunktet er at siktede skal ha forsvarer under hovedforhandling, jf. strpl. § 96 (1), jf. § 100 (1). I saker der siktede var under 18 år på handlingstidspunktet, og det er spørsmål om å idømme ubetinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff, skal siktede alltid ha forsvarer, jf. strpl. § 96 (3), jf. § 100 (1). Dette innebærer at retten, hvis det er aktuelt, ikke kan unnlate å oppnevne forsvarer i saker etter vegtrafikkloven § 22 første og femte ledd og § 24 første ledd, jf. § 31, og heller ikke i andre saker, selv om det anses ubetenkelig og siktede uttrykkelig gir avkall på forsvarer, jf. strpl. § 96 (5).

Utgangspunktet er at det ikke oppnevnes forsvarer under hovedforhandling ved behandling av visse saker etter vegtrafikkloven, behandling av forelegg og i saker som bare gjelder inndragning, jf. strpl. § 96 (2). I disse sakene er det dermed ikke automatikk i at det oppnevnes forsvarer. Dersom det foreligger særlige grunner, utover siktedes alder, kan forsvarer søke om å bli oppnevnt som forsvarer også i slike saker, jf. strpl. § 100 (2), jf. også EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 3 og 40.

10. Straffegjennomføringen

Dersom ungdommen skal gjennomføre ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff, har oppnevnt forsvarer rett til å være til stede i ungdomsplanmøte, jf. konfliktrådsloven § 24 (3) og (4), jf. strpl. § 100 (2) (2). Dersom forsvarer har vært oppnevnt under etterforskning som har endt med ungdomsoppfølging, eller hovedforhandling som har endt med ungdomsstraff, kan forsvarer sende salæroppgave på samme saksnummer. Dette anses som bistand under straffegjennomføringen. Alternativt kan det bes om en egen oppnevning for dette. Det er viktig at det på salæroppgaven fremgår at det er bistand under straffegjennomføringen, og ikke omtales som etterarbeid som er omfattet av stykkprisen.

Oslo tingrett oppnevner forsvarer til bistand under straffegjennomføring i forbindelse med gjennomføring av samfunnsstraff ut fra en analogisk tolkning av bestemmelsene ovenfor, jf. strpl. § 100 (2), EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 3 og 40. Dersom forsvarer har vært oppnevnt under hovedforhandling som har endt med samfunnsstraff, kan det sendes salær oppgave for bistand under straffegjennomføringen på samme saksnummer. Alternativt kan det bes om en egen oppnevning for dette. Det er også her viktig at det på salær oppgaven fremgår at det er bistand under straffegjennomføringen, og ikke omtales som etterarbeid som er omfattet av stykkprisen.

I forbindelse med etablering av hurtigsporet er det lagt opp til at kriminalomsorgen eller konfliktrådet skal kunne varsle forsvarer dersom ungdommen ikke møter til det første møtet, med påminnelse om tidspunkt for et nytt (andre) møte. Forsvarer får dekket arbeidet med å informere om det nye møtet, og forklare ungdommen og eventuell verge betydningen av å møte, enten som bistand under straffegjennomføringen eller under egen oppnevning etter strpl § 100 (2).

11. Bruddsaker

Ved brudd på ungdomsstraff skal det oppnevnes forsvarer for ungdommen, jf. strl. § 52c (7), jf. strpl. §§ 96 (3) og 99 (1).

Ved behandling av brudd på samfunnsstraff skal det også oppnevnes forsvarer for ungdommen, jf. strpl. § 100c (1) bokstav e) og (2).

Det samme gjelder ved behandling av andre bruddsaker, jf. strpl. § 100c (1) og 2), jf. EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40.

I forbindelse med etablering av hurtigsporet er det lagt opp til at konfliktrådet eller kriminalomsorgen bør varsle forsvarer og påtalemyndigheten dersom det går mot brudd i straffegjennomføringen, uten å vente til neste møte i oppfølgingsteam mv. Forsvarer får dekket arbeidet i den forbindelse, enten som bistand under straffegjennomføringen, under oppnevning i bruddsaken, eller under egen oppnevning etter strpl. § 100 annet ledd.

BEGJÆRING OM FORSVAREROPPNEVNING – U18

Opplysninger om ungdommen	<i>Fylles ut av forsvarer:</i>
Navn	
Fødselsdato	
Ungdommens status i straffesaken (mistenkt/siktet/domfelt)	

Verge <i>(hvis ungdommen fortsatt er under 18 år)</i>	
Navn på vergen(e)	
Det er oppnevnt midlertidig verge (ja/nei)	
Vergeerklæring følger vedlagt (ja/nei)	
Vergeerklæring vil bli innsendt innen 14 dager (ja/nei)	

Opplysninger om saken(e)	
Politiets anmeldelsesnummer	
Navn på ansvarlig påtalejurist	
Politiet har tilkalt forsvarer, og kopi av tilkallingen følger vedlagt (ja/nei)	
Anmeldelsen gjelder (lovbestemmelse)	
Kopi av siktelsen/anmeldelsen følger vedlagt (ja/nei)	
Kopi av siktelsen/anmeldelsen vil bli ettersendt innen 1 uke (ja/nei)	

Opplysninger om forsvarer	
Navn	
Oppdraget startet	
Begrunnelse for eventuell tilbakedatering	
Dette er en førstegangsoppnevning	
Dette er et forsvarerbytte	
Navn på tidligere forsvarer	

Begjæringen gjelder	
Bistand under etterforskningen	
Bistand under straffegjennomføring	
Annen bistand	

Vurdering av interessekonflikt	
Det er andre mistenkte/siktede i saken (ja/nei)	

Andre mistenkte/siktede er representert av forsvarere fra samme advokatfirma eller kontorfellesskap (ja/nei)	
Hvis ja, redegjør for vurdering av risiko for interessekonflikt	

Særlige grunner	
Eventuelle andre særlige grunner som taler for oppnevning av forsvarer under etterforskningen, utover ungdommens alder	

Andre opplysninger / anmodninger	
Det søkes om opphevelse av bostedsforbehold (hvis ja, begrunn)	
Andre opplysninger	

Særlige forventninger til forsvarere i U18-saker <i>(se neste side)</i>	
Jeg er kjent med at det er særlige forventninger til forsvarere i U18-saker (ja/nei)	

Sted/dato	Signatur <i>(kan signeres digitalt)</i>

Særlige forventninger til forsvarere i U18-saker

Forsvarer skal ha en aktiv rolle i U18-saker, både i forbindelse med etterforskningen, rettsprosessene og straffegjennomføringen. Aktiv bruk av forsvarer i alle ledd er basert på Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen, og er også et sentralt element i etableringen av hurtigspor U18.

Oslo tingrett forventer at oppnevnt forsvarer bidrar til å sikre fremdrift i etterforskningen, uten at dette går på bekostning av en forsvarlig og tilstrekkelig opplysning av saken. Oslo tingrett forventer at oppnevnt forsvarer prioriterer politiavhør. Dersom oppnevnt forsvarer ikke selv har anledning til å møte, oppfordrer tingretten til at man får en kollega til å møte i sitt sted.

Forsvarer oppfordres til å informere ungdommen om de aktuelle straffalternativene som gjelder for ungdom under 18 år, og å være et godt bindeledd mellom ungdommen, verge(r) og øvrige straffesaksaktører. Tingretten viser i den forbindelse særlig til informasjon som er tilgjengelig på <https://www.ung.no/kriminalitet> og Oslo tingretts hjemmeside.

Barn som er mistenkt for straffbare forhold har krav på å få straffesaken avgjort «uten forsinkelse», og hensynet til barnets beste veier tungt ved berammelse av hovedforhandling og andre rettsmøter i U18-saker, jf. barnekonvensjonen artikkel 40 og 3, og Grunnloven § 104. Oslo tingrett har derfor ekstra fokus på både rask og forsvarlig beramning av hovedforhandling og andre rettsmøter i U18-saker. Oslo tingrett forventer at forsvarer prioriterer U18-saker i forbindelse med berammelse av rettsmøter. Oslo tingrett forventer at alle rettsmøter, som ikke er hovedforhandling, kan berammes innen 14 dager etter at tingretten har mottatt saken. Dette omfatter besøksforbud, oppholdsforbud, tilståelsessaker og bruddsaker. De fleste hovedforhandlinger blir forhåndsberammet, for å sikre at flest mulig aktører kan møte innen fristen etter straffeprosessloven § 275 annet ledd bokstav a). Denne forventningen om prioritering av berammelse gjelder også for behandling i lagmannsretten.

Hensynet til rask berammelse og barnets beste kan innebære at det frie forsvarervalg kan måtte vike dersom forsvarer ikke har anledning til å møte innen fristen. En forsvarer som ikke kan møte selv, bør samarbeide med kollega slik at nødvendig informasjon kan overføres til annen forsvarer, og hensynet til barnets beste ivaretas.

Oslo tingretts forventninger til forsvarere i U18-saker er også nærmere konkretisert i tingrettens veiledere for behandling av henholdsvis ene-saker og bruddsaker. Dette er tilgjengelig på Oslo tingretts hjemmeside. Tingretten forutsetter at forsvarere i U18-saker er kjent med disse veilederne.

I tillegg viser Oslo tingrett til Advokatforeningens retningslinjer for forsvarere, og til forslaget til retningslinjer for advokater i saker som omhandler eller berører barn.

Veileder for behandling av enedommer-saker – U18 i Oslo tingrett

Innhold

1. Innledning.....	2
2. Saksforberedelsen	2
2.1 Registrering av sak, merking, tidsavsetning og beramning	2
2.2 Tidsavsetting til rettsmøte og rammer for rettsmøtet.....	3
2.3 Sakens overgang fra straffesaksavdelingen til rettsavdeling.....	3
2.4. Oppnevning av forsvarer	4
2.5 - Bistandsadvokat (se strpl. § 107 a).....	4
2.6 Innkalling av tolk.....	5
2.7 Krav til påtegning i tilståelsessak	5
2.8 Oversendelse av sakens dokumenter til retten, og oversendelse av nye dokumenter	6
2.9 Krav til innkalling til rettsmøte.....	6
2.9.1 Forkynning av innkalling til rettsmøte og avgjørelse	6
2.9.2 Ulike måter å forkynne innkalling til rettsmøte og avgjørelse.....	7
2.10 Verger: Innkalling og eget skjema for samfunnsstraff	8
2.11 Rettens oversendelse av dokumenter til aktørene.....	8
2.12 Forberedelse av rettsbok.....	8
2.13 Forsvarers innhenting av opplysninger før rettsmøtet	9
3. Rettsmøtet	9
3.1. Gjennomføringen	9
3.2 Gjennomføring av rettsmøtet hvis ungdommen ikke møter?	9
3.2.1 Tilståelsessak	10
3.2.2 Førerkortbeslag, andre beslag, besøksforbud/oppholdsforbud/m. elektronisk kontroll og omgjøringssaker:	10
4. Forkynning og meddelelse	10
4.1 Forkynnelse av avgjørelse.....	10
4.2. Forsvarerbistand ved forkynnelse av dom til domfelte og verger	11
5. Merking og oversendelse av avgjørelse fra retten.....	11
6. Registering av avgjørelse i domstolen	12
7. Offentlighet.....	13

1. Innledning

Veilederen gjelder for tilståelsessaker, besøksforbud, oppholdsforbud, beslag og førerkortbeslag i U18-saker.

Det gjelder en egen *veileder for bruddsaker U18* (omgjøring av samfunnsstraff U18, ungdomsstraff og ungdomsoppfølging og begjæring om gjeninnsettelse i fengsel, jf. straffegjennomføringsloven § 44, jf. § 43 der domfelte var under 18 år på gjerningstidspunktet.)

Veilederen er utarbeidet i samråd med representanter for påtalemyndigheten og forsvarerne. Veilederen kan fravikes etter en konkret vurdering.

2. Saksforberedelsen

2.1 Registrering av sak, merking, tidsavsetning og beramming

Saken registreres av straffesaksavdelingen samme dag den kommer inn. Er det ikke mulig, registreres saken dagen etter.

Saken skal merkes «U18», også der ungdommen er under 15 år, eller ungdommen har blitt over 18 år etter at det straffbare forholdet ble begått.

Merkingen skal følge saken gjennom hele saksgangen.

Straffesaksavdelingen i tingretten berammer saken. Straffesaksavdelingen forkynner innkalling til saken ved å stevne siktede (og verge hvis siktede fortsatt er under 18 år) til rettsmøtet, samt til fremmøteforkynning som settes til 3 dager etter rettsmøtet.

I oppholdsforbudssaker/besøksforbudsaker med elektronisk kontroll, og i saker der det skal føres vitner, må påtalemyndigheten møte.

Saken berammes i samråd med forsvarer/bistandsadvokat/påtalemyndighet der påtalemyndigheten har varslet at de ønsker å møte.

Rettsmøte skal berammes så snart som mulig, og uten unødig forsinkelse.

Saken bør berammes innen **to uker** etter at saken har kommet inn til retten. Seksukers-fristen i straffeprosessloven § 275 er absolutt frist for når saken senest kan berammes, jf. EMK artikkel 6 og Barnekonvensjonen artikkel 40 b) (iii).

Saken berammes fortrinnsvis på en spesialisert dommer, med mindre det fører til forsinkelse av saken.

2.2 Tidsavsetting til rettsmøte og rammer for rettsmøtet

Tidsavsetning må vurderes konkret i den enkelte sak, men det følgende er veiledende:

• Tilståelsessak:	1 time
I saker med mer enn 3 separate forhold	2 timer
• Oppholdsforbud: Inntil vi får mer erfaring med sakene	2 timer
• Oppholdsforbud med elektronisk kontroll	3 timer
• besøksforbud, førerkortbeslag og andre beslagssaker
(for eksempel beslag av mobiltelefon)	1 time

Det settes av 1 time til forberedelse i dommerens kalender til forberedelse av rettsmøtet, med unntak saker som gjelder førerkortbeslag, beslag av mobiltelefon o.l. hvor det ikke settes av tid til forberedelse.

Det skal i utgangspunktet ikke berammes mer enn 3 U18-saker på én dommer på én dag, (2 hvis én sak gjelder oppholdsforbud med elektronisk kontroll).

Hvis rettsmøtet gjelder oppholdsforbud med elektronisk kontroll, og det er varslet vitner, så tar retten kontakt med aktørene for å se om det kan avtales at påtalemyndigheten tar med seg opptaksutstyr for å ta opptak av forklaringene, som trer i stedet for protokollasjon. Dersom aktørene ikke er enige i fremgangsmåten, protokollerer dommeren ned forklaringene i rettsboken, som leses opp for vedtakelse, jf. strpl § 20.

Avgjørelsen skal i utgangspunktet avsies i rettsmøtet. Forhåndsforkynning gjør at ankefristen uansett begynner å løpe i tilståelsessak der verge ikke møter i retten.

2.3 Sakens overgang fra straffesaksavdelingen til rettsavdeling

Når saken er berammet og siktede/verger er stevnet, overføres saken fra straffesaksavdelingen til den rettsavdelingen dommeren tilhører for videre forberedelse og slutføring av saken. Denne veilederen legges inn «under streken» i Lovisa før saken overføres til rettsavdelingen.

Når oppgaven «gjennomfør rettsmøte og skriv avgjørelse» sendes i Lovisa til rettsavdelingens innkurv, så påføres teksten «*U18 ENE-sak. Behandles av spesialisert dommer*». Seksjonsleder på rettsavdelingen videresender oppgaven til saksbehandler som har ENE-turnus for opprettelse av rettsbok 3 dager før. Hvis saken ikke er forkynt 3 dager før, sendes oppgaven likevel til rettsavdelingens innkurv med følgende tilleggsbeskjed «*OBS! Ikke forkynt – sendt stevnekontoret*». Når straffesaksavdelingen mottar forkynningsrapport fra stevnekontoret, journalføres denne på sak og sendes til dommer med bjellemelding til saksbehandler på rettsavdeling.

Saksbehandler på rettsavdelingen som oppretter rettsbok og avgjørelse, legger inn opplysningene fra Påtalemyndigheten sin påtegning slik at de kan gjenbrukes rettsbok og dom.

2.4. Oppnevning av forsvarer

Tilståelsessaker: Forsvarer skal oppnevnes i alle saker der siktede var under 18 år på gjerningstidspunktet.

Oppholdsforbud/besøksforbud: Forsvarer skal oppnevnes.

Beslag: Det er ikke automatikk i at forsvarer skal oppnevnes. Spørsmålet forelegges dommer.

Det er verge som formelt velger forsvarer. Forsvarerønske må forsøkes avklart med påtalemyndigheten før begjæring sendes til retten. Har ikke forsvarer vært oppnevnt under etterforskningen, og påtalemyndigheten ikke kjenner til et bestemt forsvarerønske, kan en av de faste forsvarerne oppnevnes. Se ellers veileder om *Forsvareropplevning i U18-saker*.

2.5 - Bistandsadvokat (se strpl. § 107 a)

Tilståelsessak: fornærmede har rett til bistandsadvokat ved

- Seksuallovbrudd, familievold mv. (se § 107 a for hvilke straffebestemmelser det gjelder.)
- Saker om kjønnslemlestelse

- Når fornærmede får betydelig skade på legeme eller helbred
- Oslo tingrett praktiserer utvidet oppnevning av bistandsadvokat under etterforskningen i alvorlige voldssaker der siktede og fornærmede var mindreårige og det er bedt om oppnevning etter strpl § 107 a tredje ledd. Hvis fornærmede allerede har fått oppnevnt en bistandsadvokat, skal denne innkalles til rettsmøtet.

Besøksforbud: fornærmede har rett til bistandsadvokat

- Ved besøksforbud i eget hjem
- Hvis grunnlaget for forbudet er straffeloven § 219/ § 282 (familievold)
- Har fornærmede fått bistandsadvokat i anledning et straffbart forhold som begrunner besøksforbud, omfatter oppnevningen også bistand i besøksforbudssaken.

2.6 Innkalling av tolk

Både siktede og verge har rett til tolk dersom det er behov for det, og det er sannsynlig at verge vil møte i rettsmøtet.

Se retningslinje for bestilling av tolk i Oslo tingrett og sentral rutine for bestilling i Proweb.

2.7 Krav til påtegning i tilståelsessak

Det skal fremgå av påtalemyndighetens påtegning at ungdommen/det straffbare forholdet egnet for den foreslåtte straffereaksjon. Ved tilståelsessaker er det ikke krav om PUM(«personundersøkelse for ungdom»), eller at saken skal ha vært drøftet i KOG(«konfliktrådets koordineringsgruppe»), men påtalemyndigheten må gi uttrykk for sin vurdering av egnethet.

Det skal fremgå av påtegningen om det er aktuelt eller ikke med bruk av vilkår i dommen/i straffegjennomføring, jf. tingrettens *Oversikt over ulike vilkår*.

Det skal fremgå av påtegningen om siktede og verge har samtykket til tilståelsessak og samfunnsstraff der dette er aktuelt.

2.8 Oversendelse av sakens dokumenter til retten, og oversendelse av nye dokumenter

Påtalemyndigheten lager dokumentsamling med bokmerker. Bokmerkene angir innholdet for hvert enkelt dokument. Dokumentene sendes inn via Justishub/Altinn.

Dersom påtalemyndigheten sender over flere dokumenter senere i saken, så må retten varsles særskilt om dette ved å sende egen e-post til adressen som skal brukes i alle U18-saker i Oslo tingrett Oslo.tingrett.U18@domstol.no.

2.9 Krav til innkalling til rettsmøte

Etter straffeprosessloven § 243 første ledd skal siktede og verge stevnes til rettsmøter under etterforskningen, med mindre betenkelig opphold ville voldes eller forkynning ikke kan skje.

Saken kan ofte behandles selv om siktede/verge ikke møter, jf. tredje ledd, se under om forkynning.

Der siktede fortsatt er under 18 år, skal også verger stevnes til rettsmøtet. Der siktede er over 18 år, er det ikke krav om at verge skal stevnes. Se egen veileder *Verger for mindreårige i straffesaker*.

2.9.1 Forkynning av innkalling til rettsmøte og avgjørelse

Retten stevner siktede (og verge hvis siktede fortsatt er under 18 år) til rettsmøtet, samt til fremmøteforkynning som settes til **3 dager** etter rettsmøtet ved tilståelsessak. Forhåndsstevning til dom i tilståelsessaker gjør at ankefristen uansett begynner å løpe der ungdommen/verge ikke møter i retten.

Retten varsler ungdommen (og verge) til andre rettsmøter i U18-saker. Avgjørelser i slike saker meddeles ungdommen/og verge.

I utgangspunktet skal avgjørelse forkynnes/meddeles i rettsmøtet.

Etter domstolloven § 163a forkynnes dokumenter ved direkte oversendelse til den som skal motta forkynningen. Påtegningsark og siktelse oversendes, men ikke resten av sakens dokumenter. Det kan skje elektronisk eller ved vanlig post, men ordinær postgang er upraktisk i U18-saker fordi det tar for lang tid.

To dager før rettsmøtet sendes det påminnelse på SMS til ungdom og verge. Dette gjelder for alle typer saker. Slik påminnelse kan legges inn allerede ved beramming av saken, idet man kan trykke på "send senere" og legge inn datoen for sending 2 dager før rettsmøtet.

Er ikke mobilnummeret opplyst, søker vi det opp/kontakter forsvarer for opplysninger.

2.9.2 Ulike måter å forkynne innkalling til rettsmøte og avgjørelse

I ENE-dommersaker med rettsmøte benyttes disse forkynningsmåtene i prioritert rekkefølge:

2.9.2.1 Elektronisk forkynning

Dersom siktede har norsk personnummer (og har registrert seg), sendes innkallingen elektronisk forkynning via Postens e-signeringsløsning. Det bør sendes flere varsler om innkallingen. Innkallingen er forkynt dersom siktede/og minst en av vergene har signert (hvis domfelte fortsatt er U18).

Dersom siktede/verge ikke har signert, ringer saksbehandler vedkommende, sender sms og/eller sender innkallingen på e-post med mottaks- og lesebekreftelse. I emnefeltet skal det stå: *Innkalling til rettsmøte i Oslo tingrett [dato] [klokkeslett]*. Tidspunktet for samtalen med vedkommende skrives i notatfeltet. Hvis siktede har forsvarer, kan forsvarer spørres om å bistå med signering.

2.9.2.2 Stevnevitneforkynning

Stevnevitneforkynning brukes dersom domfelte/verge ikke svarer på elektronisk forkynning. Vær oppmerksom på at også stevnevitne kontakter siktede på e-post/post/telefon, før siktede oppsøkes på bopel.

Vær oppmerksom på at vi skal sende dokumenter til forkynning til stevnekontoret i Oslo uansett om siktede har folkeregistrert adresse i Oslo eller ikke (ny rutine hos politiet fra 2024). Stevnevitnet i Oslo vil forsøke digital forkynning, før de ber om bistand fra det lokale stevnekontoret.

Foreløpig er det slik at når tingretten forkynner et dokument elektronisk, så må mottaker åpne forsendelsen og sende svar i retur til tingretten for stevningen anses forkynt. Men når politiets stevnekontor sender dokumentet, så anses det forkynt når dokumentet er mottatt, selv om ikke mottaker åpner dokumentet fordi stevnekontoret får en automatisk mottakskvittering, noe retten foreløpig ikke får.

For personer uten fast bosted brukes alltid stevnekontoret

2.9.2.3 Når innkallingen anses å være forkynt selv om siktede ikke møter

Det er opp til dommeren å vurdere om innkallingen er å anse som lovlig forkynt. I andre ENE-saker enn tilståelsessaker kan retten avgjøre saken uten at ungdommen møter, selv om det er første gangs innkalling, jf. strpl. § 243 (og straffeloven § 52 siste ledd, jf. § 243). Det forutsetter at innkallingen er forkynt eller «*betenkelig opphold ville voldes eller forkynning ikke kan skje*».

2.10 Verger: Innkalling og eget skjema for samfunnsstraff

Verge skal varsles til alle rettsmøter i samme omfang som siktede har krav på varsel, og skal formelt stevnes hvis siktede fortsatt er under 18 år.

Dersom bare én av vergene svarer på innkallingen, så er det tilstrekkelig til å oppfylle lovens krav til stevning av verger. Saken kan avgjøres selv om vergen ikke møter. Se egen veileder *Verger for mindreårige i straffesaker*.

Samfunnsstraff kan bare idømmes mindreårige dersom både siktede og verge samtykker. Hvis det er aktuelt med samfunnsstraff, og det ikke kommer frem av påtalemyndighetens påtegning at verge har samtykket til samfunnsstraff og eventuell tilståelsessak, så send skjemaet: *Samtykke til tilståelsessak og samfunnsstraff* til forsvarer som innhenter samtykke fra verge, og returnerer skjemaet til retten.

Alle avgjørelser som skal forkynnes/meddeles for siktede, skal også forkynnes/meddeles for vergene.

2.11 Rettens oversendelse av dokumenter til aktørene

Påtegningsarket og eventuell siktelse/forelegg legges alltid ved innkallingen til rettsmøtet til siktede/verge. I tilståelsessaker brukes egen innkallingsmal for verger.

Retten legger dokumentsamlingen inn i aktørportalen og sender varsel om dokument i portal til forsvarer, slik at forsvarer får tilgang til dokumentene der forsvarer er oppnevnt.

2.12 Forberedelse av rettsbok

Saksbehandler i rettsavdeling i tingretten legger inn opplysningene fra påtegning inn i rettsboken og i avgjørelse **3 dager** før rettsmøtet. Egen mal for U18-rettsbok brukes.

For noen avgjørelser finnes det egne U18-maler. Den sist oppdaterte versjonen av riktig mal ligger tilgjengelig for ansatte i domstolen på intranett under *Rettsprosessen, Barn i domstolen, Når siktede er under 18 år (veiledere, maler og retningslinjer)*.

2.13 Forsvarers innhenting av opplysninger før rettsmøtet

Hvis siktede har dokumentasjon som er relevant for retten å motta, så må det sendes retten og påtalemyndigheten i forkant av rettsmøtet. Dersom det kommer ny informasjon fra forsvarer, oppfordres påtalemyndigheten til å undersøke dette nærmere, og eventuelt innhente oppdatert informasjon, i forkant av rettsmøtet.

Forsvarer sender dokumenter inn til retten via aktørportalen, med kopi til påtalemyndigheten, pr. epost.

Dersom retten ser at forsvarer ikke har sendt dokumentene i kopi, så sender retten kopi påtalemyndigheten ved ESAS/Justishub.

Hvis samtykke til tilståelsessak og evt. samfunnsstraff ikke er innhentet fra verge, så bistår forsvarer med å innhente og sende over dette til retten.

3. Rettsmøtet

3.1. Gjennomføringen

Aktørene kan forvente at dommeren har satt seg inn i de sentrale dokumentene i forkant av rettsmøtet. Retten opplyser hva som er til behandling. Hvordan rettsmøtet gjennomføres vil avhenge av den enkelte sak.

Aktørene tilpasser språk og argumentasjon til siktedes alder.

Avgjørelse avsies i utgangspunktet i rettsmøtet.

3.2 Gjennomføring av rettsmøtet hvis ungdommen ikke møter?

3.2.1 Tilståelsessak

Saken kan ikke behandles uten at siktede møter.

Hvis siktede viser seg å ikke møte, hører forsvarer med siktede om saken kan gjennomføres ved at siktede møter via videolink. Saksbehandler i rettsavdeling oppretter i så fall et videomøte.

Dersom saken ikke blir gjennomført fordi siktede ikke møter må dommer vurdere om saken skal sendes saken i retur til påtalemyndigheten, eller om saken skal omberammes.

Ved omberamming bør påtalemyndigheten kontaktes for å avklare at politiet kan avhente siktede til det neste rettsmøtet. Er det ikke aktuelt med avhenting, bør saken som hovedregel sendes i retur til påtalemyndigheten.

3.2.2 Førerkortbeslag, andre beslag, besøksforbud/oppholdsforbud/m. elektronisk kontroll og omgjøringssaker:

Disse sakene kan avgjøres uten at ungdommen møter, selv om det er første gangs innkalling, jf. strpl. § 243 (og straffeloven § 52 siste ledd, jf. § 243). Det forutsetter at innkallingen er forkynt eller «betenkelig opphold ville voldes eller forkynning ikke kan skje».

4. Forkynning og meddelelse

4.1 Forkynnelse av avgjørelse

Dom skal i utgangspunktet forkynnes i rettsmøtet etter en kort pause. Andre avgjørelser kan enten meddeles i rettsmøtet, eller elektronisk.

I rettsmøtet redegjør dommer muntlig for hovedtrekkene i avgjørelsen, og leser opp slutningen. Avgjørelsen sendes ut elektronisk til aktørene i ettertid, men ankefristen løper da fra rettsmøtets avslutning.

Avgjørelse signeres fortrinnsvis elektronisk av dommeren, da dette bidrar til raskere saksgang i de neste leddene i straffesakskjeden.

Siktede/verge godtar/anker/tar betenkningstid i rettsmøtet og dette skrives inn i rettsboken. Detaljene i avgjørelsen kan renskrives i ettertid, slik som ved fengslingskjennelser.

Ungdom/verge er på forhånd stevnet til fremmøteforkynning 3 dager etter rettsmøtet for det tilfelle at de ikke møter i retten. Ankefristen begynner da å løpe senest 3 dager etter rettsmøtet. For at dommen skal bli rettskraftig raskt, er det derfor veldig viktig at dommen senest er klar til dette tidspunktet.

4.2. Forsvarerbistand ved forkynnelse av dom til domfelte og verger

I saker med forsvarer oppfordres forsvareren å diskutere mulige utfall med ungdom/verge før rettsmøtet, slik at avgjørelsen kan vedtas/ankes i rettsmøtet.

I tilståelsessaker som ikke godtas/ankes i rettsmøtet av ungdom/verge, bistår forsvarer med å sende inn godtakelse/anke av dom med støtteskriv så snart som mulig og senest innen ankefristens utløp. Det er ikke nødvendig for påtalemyndigheten å sette en egen frist for støtteskriv. Fristen i straffeprosessloven § 310 4. ledd er siste frist for støtteskriv for forsvarer. Merk at forsvarer ikke kan godta/anke en dom på vegne av klientene. De selv må skrive under på anken/godtakelsen.

Inntil en ny teknisk løsning er på plass, kan domfelte/verge skrive godtakelse/anke av dommen på et ark som er signert for hånd av disse, og legge ved legitimasjon på arket, ta bilde av dette og sende over til forsvarer. Forsvarer kan så laste opp dokumentet i aktørportalen. Eventuelt kan retten sende en e-post til forsvarer slik at forsvarer kan bruke sikker filoverføring for å sende over dokumentet. Forsvarer kan henvende seg til Oslo.tingrett.U18@domstol.no for å få tilsendt lenke til sikker e-post.

Der forsvarer bistår domfelte/verge med gjennomgang og arbeid med å godta/anke dom, godtgjøres arbeidet med 0,5 eller 1,0 times arbeid alt ettersom dom vedtas/ankes.

Kjennelser meddeles. Hvis kjennelse ikke avsies i rettsmøte, er det tilstrekkelig at den meddeles siktede og/verge/andre den angår, jf. strpl. § 52 annet ledd. Dette kan gjøres med e-signering. Om de har reservert seg kan det sendes med vanlig post.

5. Merking og oversendelse av avgjørelse fra retten

Forsvarer og bistandsadvokat får kopi av avgjørelsen i aktørportalen. Saksbehandler sender varsel om avgjørelsen i aktørportalen.

Dersom fornærmede er tilkjent erstatning/oppreisning, og det ikke er oppnevnt bistandsadvokat, sendes dommen til fornærmede (m verge) for meddelelse.

Avgjørelse oversendes elektronisk fra Lovisa til påtalemyndigheten (via Justishub). Dersom avgjørelsen er signert for hånd, sendes den signerte versjonen med post.

Avgjørelsen må tydelig merkes med **U18**.

- Ved dom på ungdomsstraff sender saksbehandler kopi av dommen på e-post til Konfliktrådet hit: post.osloU18@konfliktraadet.no
- Ved dom på samfunnsstraff, sender saksbehandler kopi av dommen på e-post til Oslo friomsorgskontor hit: 9151.U18@kriminalomsorg.no.
- Er det avsagt dom som ikke er ungdomsstraff eller samfunnsstraff, sendes ingen ekstra e-post.

Merk at det ikke er tilstrekkelig å sende dommen via rutinetrinnet i Lovisa som heter «melding til kriminalomsorgen».

Retten sender med følgebrev om hvilken måte avgjørelsen er forkynt eller hvordan den er videresendt til forkynning til påtalemyndigheten uansett hvilken forkynningsmåte er benyttet, med mindre informasjonen fremgår av rettsboken.

Påse at det alltid er embetes navn som står øverst og ikke den enkelte politijurist. Det må fremkomme klart i brevet om kjennelsen er meddelt eller hvordan dommen er forkynt, og om avgjørelsen er godtatt/anket/tatt betenkningstid fra ungdom/verge.

6. Registering av avgjørelse i domstolen

Vær oppmerksom på at det gjelder egne avgjørelseskoder i Lovisa for U18-saker. Når du registrerer en avgjørelse i en U18-sak i Lovisa, må du bruke riktig avgjørelseskode. Dette er viktig fordi:

- Statistikken for U18-saker brukes til å forstå ungdomskriminalitet.
- Statistikken er grunnlag for vurdering av behov for tilpasset lovgivning.

Sjekk alltid at du velger korrekt kode for U18-saker. Er du i tvil, så sjekk *Veiledning føring av avgjørelser i Lovisa for U18-saker* for mer utfyllende forklaring til hvilken kode som er korrekt(kommer). Er du fortsatt i tvil; send en epost til Oslo.tingrett.U18@domstol.no.

7. Offentlighet

Rettsmøte: Er offentlig hvis ikke annet følger av loven eller besluttes av retten, jf domstolloven § 124, 1. ledd. Saker med mindreårige går som hovedregel for lukkede dører, jf. domstolloven § 125 bokstav d). Det kan gis unntak for at pressen er til stede. For domstolens ansatte, se veileder: *Åpne eller lukkede dører når siktede er under 18 år*.

Referat: Et rettsmøte i en enedommersak er et "rettsmøte utenfor hovedforhandlingen". Fra slike rettsmøter er det i utgangspunktet referatforbud, jf dl. § 129, 1. ledd. Det er gjort unntak for tilståelsessaker, hvor det er fastsatt i loven at det er referatadgang. I saker som gjelder besøksforbud, førerkortbeslag og omgjøring av samfunnsstraff er det derfor referatforbud hvis ikke retten beslutter noe annet. I tilståelsessaker er det referatadgang hvis retten ikke beslutter noe annet.

Avgjørelsen: Alle avgjørelser i U18-saker skal i utgangspunktet skje i anonymisert form, jf. domstolloven § 130 1. ledd bokstav a), jf. barnekonvensjonen.

Straffereaksjoner for ungdom

Innhold

1	Samfunnsstraff	2
1.1	Vilkår for å idømme samfunnsstraff	2
1.2	Timetall, subsidiær fengselsstraff og gjennomføringstid	2
1.3	Adgang til å fastsette vilkår	3
1.4	Forening av samfunnsstraff med andre straffer	3
1.5	Brudd på vilkår for samfunnsstraff	4
1.6	Retten til forsvarer	5
1.7	Informasjon om samfunnsstraff for ungdom	5
2	Ungdomsstraff	5
2.1	Vilkår for å idømme ungdomsstraff	5
2.2	Gjennomføringstid og subsidiær fengselsstraff	6
2.3	Adgang til å fastsette vilkår	6
2.4	Forening av ungdomsstraff med andre straffer	7
2.5	Forkynning av dom på ungdomsstraff	7
2.6	Brudd på vilkår for ungdomsstraff	8
2.7	Retten til forsvarer	9
2.8	Informasjon om ungdomsstraff	9
3	Fengsel	9
3.1	Begrenset bruk av fengsel overfor ungdom	9
3.2	Forening av fengsel med andre straffer	10
3.3	Betinget fengsel	10
3.4	Adgangen til å fastsette særvilkår	10
3.5	Bruddsaker	11
3.6	Retten til forsvarer	11
4	Inndragning	11
5	Besøksforbud	12
6	Oppholdsforbud	12
7	Oppfølging, mekling eller ungdomsoppfølging i konfliktrådet	12
7.1	Påtalemyndigheten kan overføre saken til konfliktrådet	12
7.2	Adgangen til å sette vilkår	13
7.3	Retten til forsvarer	13

1 Samfunnsstraff

1.1 Vilkår for å idømme samfunnsstraff

Straffeloven § 48 regulerer vilkårene for å idømme samfunnsstraff.

Det kreves samtykke fra både ungdommen og verge, jf. straffeloven § 48 første ledd, bokstav c), jf. straffeprosessloven § 83.

For voksne kan det bare gis samfunnsstraff i stedet for fengsel når den idømte fengselsstraffen ellers ikke ville vært strengere enn 1 år, jf. straffeloven § 48 første ledd bokstav a). Dette gjelder ikke når lovbryteren er under 18 år, jf. straffeloven § 48 annet ledd. Samfunnsstraff kan dermed gis selv om den idømte fengselsstraffen ellers ville vært mer enn 1 år. Et eksempel på dette er TOSL-2022-96844.

Samfunnsstraff kan idømmes i stedet for fengselsstraff når hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet, jf. straffeloven § 48 første ledd, bokstav c). Der tiltalte var et barn på handlingstidspunktet, må de hensyn som avveies mot hverandre, også avveies mot hensynet til barnets beste, jf. barnekonvensjonen artikkel 3 og Grunnloven § 104. Dette innebærer at tyngdepunktet i avveiningen mellom de individualpreventive hensyn og de allmennpreventive hensyn forskyves, jf. Rt 2010 s. 1313 avsnitt 15. Høyesterett uttalte her at:

Der domfelte var under 18 år på gjerningstiden forskyves altså tyngdepunktet i avveiningen mellom de individualpreventive og de allmennpreventive hensyn: Det som i det lange løp alt i alt best tjener barnets interesser trer i forgrunnen, og kan bare settes til side så langt det foreligger særlig tungtveiende allmennpreventive hensyn som ikke i tilfredsstillende grad også ivaretas ved en dom på samfunnsstraff.

1.2 Timetall, subsidiær fengselsstraff og gjennomføringstid

Straffeloven § 49 regulerer timetall, subsidiær fengselsstraff og gjennomføringstid.

En time samfunnsstraff tilsvarer i utgangspunktet en dag fengsel. Det skal normalt utmåles samfunnsstraff med 30 timer for hver måned av den subsidiære fengselsstraffen. Forholdstallet kan imidlertid fravikes. Dette er særlig aktuelt der den subsidiære fengselsstraffen er kort.

Gjennomføringstiden settes lengre for ungdom enn for voksne, slik at det for eksempel beregnes 20 timer samfunnsstraff per måned. Dette er nødvendig for å kunne muliggjøre skolegang, fritidsaktiviteter, behandling og program i straffen, jf. straffeloven § 49 bokstav c) og annet ledd. For ungdom bør gjennomføringstiden være minimum 120 dager, selv om det for eksempel bare skal gjennomføre 30 timer samfunnsstraff. Se mer om lengre gjennomføringstid i bl.a. Rt 2003 s. 1455 avsnitt 20, Rt 2014 s. 346 avsnitt 26, og Ot.prp.nr.90 (2003-2004) s. 447-448.

1.3 Adgang til å fastsette vilkår og kontaktforbud

Rettens adgang til å fastsette vilkår reguleres av straffeloven § 50.

Retten kan bestemme at den domfelte i gjennomføringstiden skal overholde bestemmelser gitt av kriminalomsorgen om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling, jf. straffeloven § 50 bokstav a). Retten kan dermed gi kriminalomsorgen adgang til å fastsette vilkår, som kan pålegges domfelte, uavhengig av om hen samtykker, som for eksempel behandling i form av sinnemestringskurs eller psykologbehandling. Behovet for vilkår beskrives i premissene, og må også stå i domsslutningen, for eksempel:

Under gjennomføringstiden skal A overholde bestemmelser gitt av kriminalomsorgen om opplæring/behandling for å motvirke skadelig seksuell adferd, jf. straffeloven § 50 bokstav a).

Som eksempler på dette vises det bl.a. til LB-2020-5267 (rusbehandling) og TOSL-166267 (oppholdssted, arbeid og opplæring).

To typer kontaktforbud

Retten kan bestemme at den domfelte i gjennomføringstiden forbys kontakt med bestemte personer, jf. straffeloven § 50 bokstav b). Dette vilkåret fastsettes av retten. Et slikt forbud er ikke begrunnet i hensynet til den andre, slik det er ved ordinære kontaktforbud. Denne type kontaktforbud er for å begrense gjentakelsesfaren for domfelte. Dette kontaktforbudet er tidsbegrenset til gjennomføringstiden for samfunnsstraffen.

1) Domsslutningen kan for eksempel utformes slik:

Under gjennomføringstiden skal A ikke ha kontakt med (B – medtiltalte), jf. straffeloven § 50 bokstav b).

Retten kan også fastsette kontaktforbud/oppholdsforbud jf. straffeloven § 57, for å beskytte fornærmede. Lengden løper uavhengig av gjennomføringstid, for eksempel i to år, jf. straffeloven § 58, Dersom det er nødvendig for at kontaktforbudet skal bli overholdt, kan retten bestemme at kontaktforbudet skal gjelde med elektronisk kontroll, jf. § 57 femte ledd.

2)

1.4 Forening av samfunnsstraff med andre straffer

Dette reguleres av straffeloven § 51.

Straffeloven § 51 bokstav a) gir mulighet til å idømme samfunnsstraff sammen med ubetinget fengsel inntil 60 dager når særlige grunner tilsier det. Dette tar særlig sikte på tilfeller der tiltalte har utholdt varetekt, eller der allmennpreventive hensyn tilsier at det må gis ubetinget fengsel i tillegg til samfunnsstraff.

Straffeloven § 51 bokstav b) gir mulighet til å idømme samfunnsstraff sammen med bot (betinget eller ubetinget). Det skal ikke fastsettes subsidiær fengselsstraff når lovbryster var under 18 år på handlingstidspunktet, jf. straffeloven § 55 tredje ledd.

Straffeloven § 51 bokstav c) gir mulighet til å idømme samfunnsstraff sammen med rettighetstap. For eksempel kan en person fratras retten til å utøve en «virksomhet eller aktivitet», jf. straffeloven § 56 første ledd bokstav b). I lovforarbeidene er det nevnt som eksempel at en person kan fradømmes retten til å kjøre motorsykkel nattetid i aktuelt område der han har drevet med fredskrenkelse, jf. Ot.prp.nr.90 (2003-2004) s. 320. Lovgiver og Høyesterett har også lagt til grunn at bestemmelsen gir hjemmel til tap av retten til å bruke sosiale medier, for eksempel Snapchat, for en periode, jf. Or.prp.nr.90 (2003-2004) s. 321 og 324, og HR-2024-986-A.

1.5 Brudd på vilkår for samfunnsstraff

Rene bruddsaker behandles av spesialiserte U18-dommere på avdeling 5 og 7 i Oslo tingrett. Det vises til Oslo tingretts veileder for behandling av bruddsaker. Dersom bruddsaken tas med i ny straffesak, skal straffesaken fortrinnsvis settes på spesialisert U18-dommer.

Brudd på vilkår for samfunnsstraff reguleres av straffeloven § 52.

Ved brudd på vilkårene for samfunnsstraff kan retten etter begjæring ved dom bestemme at hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes, jf. straffeloven § 52. Det er viktig at lovbrystere, andre aktører i strafferettspleien og allmennheten har tillit til at vilkårsbrudd møtes med konsekvente og effektive reaksjoner, for å opprettholde samfunnsstraffens troverdighet som et reelt straffalternativ, jf. Ot.prp.nr.90 (2003-2004) s. 302.

Det er opp til rettens skjønn om begjæringen skal tas til følge. Retten er ikke bundet av begjæringen, men skal avgjøre om den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes, og i tilfelle hvor stor del.

Begjæringen må være brakt inn for retten innen 3 måneder etter utløpet av gjennomføringstiden, jf. straffeloven § 52 fjerde ledd.

Straffeloven § 52 første ledd bokstav a) regulerer omgjøring ved brudd på vilkårene for samfunnsstraff. Begjæring fremmes av kriminalomsorgen eller påtalemyndigheten, jf. straffeloven § 52 fjerde ledd. Hovedregelen er at brudd på vilkårene for samfunnsstraff skal føre til at den subsidiære fengselsstraffen skal sones, men retten kan likevel bestemme at bare deler av den subsidiære fengselsstraffen skal sones, jf. Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 303, og eksempelvis Rt 2011 s. 657 avsnitt 14. Ut fra et mer til det mindre perspektiv, kan retten bestemme at samfunnsstraffen skal fortsette og skjerpes inn med vilkår. Ved bagatellmessige brudd, eller der det ellers fremstår som lite rimelig eller hensiktsmessig med subsidiær fengselsstraff, kan det være grunn til ikke å omgjøre samfunnsstraffen, men i stedet forlenge gjennomføringstiden, jf. straffeloven § 52 annet ledd. Se også Rt 2007 s. 635 avsnitt 10 og

Ot.prp.nr.90 (2003-2004) s. 302. I slike tilfeller er det viktig at retten øker gjennomføringstiden, fordi store deler trolig er brukt opp allerede.

Straffeloven § 52 første ledd bokstav b) regulerer omgjøring ved ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden. Begjæring fremmes av påtalemyndigheten, jf. § 52 fjerde ledd. Retten kan velge å avsi samlet dom for begge handlingene eller særskilt dom for den nye handlingen, jf. § 52 tredje ledd. Ved vurderingen av om retten skal omgjøre straffen, vil det nye forholdets alvorlighet og sammenhengen med det tidligere lovbruddet, være sentrale momenter, jf. Ot.prp.nr.90 (2003-2004) s. 448 og Ot.prp.nr. 5 (2000-2001) s. 177. Dersom det er grunnlag for å la samfunnsstraffen bli stående, bør gjennomføringstiden forlenges. En samlet dom kan innebære en ny dom på samfunnsstraff, eventuelt i kombinasjon med andre straffer. Det kan også gis en samlet dom på fengselsstraff, der deler kan gjøres betinget. Hvis tidligere idømt samfunnsstraff blir stående, og det i stedet idømmes særskilt dom på fengselsstraff, bør rekkefølge på soning av dommene avklares. Utgangspunktet for kriminalomsorgen er at den første dommen skal sones først.

1.6 Retten til forsvarer

Ungdommen har krav på forsvarer under etterforskningen og i politiavhør når saken kan ende med samfunnsstraff, jf. straffeprosessloven § 100 annet ledd, EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40. Ungdommen har krav på forsvarer i tilståelsessak og hovedforhandling når det er aktuelt med samfunnsstraff. Ungdommen kan få oppnevnt forsvarer til bistand under gjennomføring av samfunnsstraff. Ungdommen får oppnevnt forsvarer ved behandling av brudd på samfunnsstraff.

Det vises til Oslo tingretts veileder for forsvarere i U18-saker.

1.7 Informasjon om samfunnsstraff for ungdom

Gjennomføringen av samfunnsstraff reguleres av straffegjennomføringsloven kapittel 5. Kriminalomsorgen, Oslo friomsorgskontor, følger opp straffegjennomføringen i Oslo. Kriminalomsorgen, region øst følger opp bruddsaker.

Det er mer informasjon om samfunnsstraff for ungdom på hjemmesiden til kriminalomsorgen (kriminalomsorgen.no). Det er også mer informasjon på U18-sidene på intranettet, og på nettsiden www.ung.no. I tillegg vises det til Dommerpodden fra januar 2025.

2 Ungdomsstraff

2.1 Vilkår for å idømme ungdomsstraff

Dette reguleres av straffeloven § 52a.

Ungdomsstraff kan idømmes når lovbrøyteren var under 18 år på handlingstidspunktet, jf. straffeloven § 52a første ledd bokstav a). Ved felles straff for flere lovbrudd begått før og etter fylte 18 år, er det en forutsetning at lovbruddene i hovedsak ble begått før fylte 18 år, og at lovbruddene etter fylte 18 år er mindre alvorlige, jf. § 52a annet ledd. Ungdomsstraff kan idømmes når dette anses som en «egnet reaksjon», jf. straffeloven § 52a første ledd bokstav b). Samtykkekravet er dermed erstattet med en egnethetsvurdering.

Avgjørelsen av om ungdomsstraff er en egnet reaksjon, vil bero på en konkret og skjønnsmessig helhetsvurdering, der ungdommens behov og motivasjon for oppfølging over tid vil være særlig relevant. Det må særlig vurderes om ungdommen har et reelt oppfølgingsbehov, og at ungdomsstraff forutsetter en stor grad av egeninnsats fra ungdommen. Hvis ungdommen ikke er motivert for å endre egen livsførsel, delta i gjenopprettende prosess og andre aktiviteter, er hen trolig ikke egnet. Se mer om dette i Prop. 139 L punkt 8.1.4.

Ungdommen har rett til å medvirke i vurderingen av om ungdomsstraff er en egnet reaksjon, jf. straffeloven § 52a tredje ledd. Dette innebærer at ungdommen har rett til å bli hørt, jf. Prop. 139 L (2022-2023) punkt 9.4, Grunnloven § 104, og barnekonvensjonen artikkel 12 og 3. Se også mer om ungdommens rett til medvirkning i konfliktrådsloven § 22b.

Dersom hensynet til straffens formål med tyngde taler mot at hele reaksjonen gjennomføres i frihet, kan ungdomsstraff idømmes sammen med ubetinget fengselsstraff, når fengselsstraff er særlig påkrevd, jf. straffeloven § 52a første ledd bokstav d), jf. fjerde ledd.

2.2 Gjennomføringstid og subsidiær fengselsstraff

Dette reguleres av straffeloven § 52b første ledd.

Gjennomføringstiden skal settes mellom 120 dager og to år, jf. straffeloven § 52b første ledd, bokstav a). Gjennomføringstiden fastsettes ut fra en helhetsvurdering, der barnets individuelle behov og lovbruddets art og grovhet er sentrale momenter, jf. Prop. 135 L (2010-2011) punkt 10.12.3. Gjennomføringstiden fastsettes uavhengig av den subsidiære fengselsstraffen, jf. Prop. 139 L (2022-2023) punkt 14.3.

Den subsidiære fengselsstraffen skal svare til den fengselsstraff som ville ha blitt idømt uten ungdomsstraff, jf. straffeloven § 52b første ledd, bokstav b). Både den tenkte fengselsstraffens ubetingede del og dens betingede del skal tas med ved fastsettelsen av den subsidiære fengselsstraffen.

2.3 Adgang til å fastsette vilkår

Dette reguleres av straffeloven § 52b annet ledd.

Retten kan igangsette ungdomsstraff ved å fastsette særvilkår etter § 37 første ledd bokstav a, b og d. Vilkårene løper fra det tidspunktet retten fastsetter og gjelder frem til det avholdes

ungdomsplanmøte etter konfliktrådsloven § 24. Retten bestemmer dermed når vilkårene starter. Tidspunktet for rettskraftig dom kan være et fornuftig utgangspunkt.

Vilkårene kan inkludere overholdelse av bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid eller opplæring (bokstav a), unngå kontakt med bestemte personer (bokstav b), og avstå fra å bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler og avgi nødvendige rusprøver (bokstav d). Konfliktrådet har adgang til å legge tilsvarende vilkår inn i ungdomsplanen.

2.4 Forening av ungdomsstraff med andre straffer

Dette reguleres av straffeloven § 52d.

Straffeloven § 52d bokstav a) gir mulighet til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel. Det er ingen tidsbegrensning på ubetinget fengselsstraff. Kan være et alternativ der ungdommen allerede har vært i varetekt en periode og/eller der fengsel av en viss lengde er særlig påkrevd. Ungdommens alder ved domfellelse kan imidlertid legge begrensninger på kombinasjon av disse straffereaksjonene, siden det skal foretas en egnethetsvurdering. Hvis tiltalte nærmer seg 18 år, eller har fylt 18 år, og først skal sone fengselsstraff over noe tid, slik at han er langt over 18 år når ungdomsstraff eventuelt skal gjennomføres, så vil han sannsynligvis ikke være egnet. Da er det bedre med en betinget del, evt. fullt ut ubetinget fengsel der det legges opp til prøveløslatelse med faste rammer i den siste delen av fengselsstraffen. Se nærmere om alt dette i Prop. 114 L (2023-2024) punkt 4.4. Formålet er å åpne for nødvendig fleksibilitet i domstolens straffutmåling, også i de mer alvorlige sakene. Terskelen for å idømme ubetinget fengselsstraff ligger fast, jf. strl. § 33 og barnekonvensjonen artikkel 37. Domstolen må ta hensyn til at totalreaksjonen ikke må være for streng.

Straffeloven § 52 d bokstav b) gir mulighet til å kombinere ungdomsstraff med rettighetstap. For eksempel kan en person fratras retten til å utøve en «virksomhet eller aktivitet», jf. straffeloven § 56 første ledd bokstav b). I lovforarbeidene er det nevnt som eksempel at en person kan fradømmes retten til å kjøre motorsykkel nattestid i aktuelt område der han har drevet med fredskrenkelse, jf. Ot.prp.nr.90 (2003-2004) s. 320. Lovgiver og Høyesterett har også lagt til grunn at bestemmelsen gir hjemmel til tap av retten til å bruke sosiale medier, for eksempel Snapchat, for en periode, jf. Or.prp.nr.90 (2003-2004) s. 321 og 324, og HR-2024-986-A.

Straffeloven § 57 gir mulighet til å idømme ungdomsstraff sammen med rettighetstap i form av kontakt- og oppholdsrestriksjoner. Dersom det er nødvendig for at kontaktforbudet skal bli overholdt, kan retten bestemme at kontaktforbudet skal gjelde med elektronisk kontroll, jf. § 57 femte ledd.

2.5 Forkynning av dom på ungdomsstraff

Dette reguleres av straffeloven § 52b tredje ledd.

Ungdommen skal gjøres kjent med hva dommen går ut på, og med følgende av brudd, og av at det begås en ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden. Ved fastsettelse av vilkår i

mellomperiode bør dommer vurdere fremmøteforkynning ved fagdommer, eller domsforkynning, for å sikre at dette blir forklart tydelig.

2.6 Brudd på vilkår for ungdomsstraff

Rene bruddsaker behandles av spesialiserte U18-dommere på avdeling 5 og 7 i Oslo tingrett. Det vises til Oslo tingretts veileder for behandling av bruddsaker. Dersom bruddsaken tas med i ny straffesak, skal straffesaken fortrinnsvis settes på spesialisert U18-dommer.

Brudd på vilkår for ungdomsstraff reguleres av straffeloven § 52c.

Ved brudd på vilkår for ungdomsstraff kan retten etter begjæring ved dom bestemme at hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes eller omgjøres til samfunnsstraff eller betinget fengsel. Dette er begrunnet med at det er viktig at brudd på vilkår for gjennomføring av ungdomsstraff og nye lovbrudd møtes med konsekvente og effektive reaksjoner. Høyesterett har understreket at uten slike konsekvente reaksjoner, vil ungdomsstraffen over tid kunne miste den effektivitet og legitimitet ordningen må ha, og som begrunner at ungdomsstraff kan anvendes som alternativ til ubetinget fengsel, jf. HR-2020-1351-A avsnitt 31. Det følger av ordlyden at retten «kan» beslutte fullbyrdelse eller omgjøring. Dette innebærer at retten har kompetanse til å prøve kriminalomsorgens eller påtalemyndighetens skjønn med hensyn til om omgjøring bør skje, og eventuelt i hvilket omfang, jf. Prop 135 L (2010-2011) s. 165.

Ved brudd på vilkår for gjennomføring av ungdomsstraff, kan retten alternativt, etter begjæring, fastsette at ungdomsstraffen skal fortsette med vilkår om oppholds- og kontaktrestriksjoner med elektronisk kontroll, jf. straffeloven § 52c fjerde og femte ledd. Begjæringen fremmes av kriminalomsorgen eller påtalemyndigheten, jf. § 52c sjette ledd. Begjæringen må være brakt inn for retten før utløpet av gjennomføringstiden.

Omgjøring ved brudd på ungdomsstraffen reguleres av straffeloven § 52c første ledd bokstav a), jf. også konfliktrådsloven § 31. Begjæring fremmes av Kriminalomsorgen region øst, eller påtalemyndigheten, jf. § 52c sjette ledd. Begjæringen må være brakt inn for retten innen 3 måneder etter utløpet av gjennomføringstiden. Hovedregelen er at den subsidiære fengselsstraffen skal omgjøres, jf. Prop. 135 L (2010-2011) s. 165 og HR-2020-1351-A avsnitt 28. Det skal likevel foretas en konkret vurdering av om omgjøring er hensiktsmessig og formålstjenlig. Der de aktuelle vilkårsbruddene er bagatellmessige, eller der retten av andre grunner mener at omgjøring fremstår som lite rimelig eller hensiktsmessig, kan det være grunn til å unnlate omgjøring. Se mer om dette bl.a. i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 302, Prop 135 L (2010-2011) s. 165, HR-2020-1351-A avsnitt 32 og HR-2023-846-A avsnitt 20.

Omgjøring på grunn av ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden reguleres av straffeloven § 52c første ledd bokstav b). Begjæring fremmes av påtalemyndigheten, jf. § 52c sjette ledd. Begjæringen må være brakt inn for retten innen 3 måneder etter utløpet av gjennomføringstiden. Ved vurderingen av om omgjøring skal skje, og eventuelt i hvilken grad dette skal skje, er omfanget av og alvoret av de nye straffbare handlingene sentralt, jf. HR-2020-

1351-A avsnitt 32. Retten kan avsi samlet dom for begge handlinger eller særskilt dom for den nye handlingen, jf. § 52c annet ledd. Se mer om dette i bl.a. HR-2020-1351-A avsnitt 30.

2.7 Retten til forsvarer

Ungdommen har krav på forsvarer under etterforskningen og i politiavhør når saken kan ende med ungdomsstraff, jf. straffeprosessloven § 100 annet ledd, EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40. Ungdommen har krav på forsvarer i tilståelsessak og hovedforhandling når det er aktuelt med ungdomsstraff. Ungdommen kan få oppnevnt forsvarer til bistand under gjennomføring av ungdomsstraff, for å være til stede i ungdomsplanmøte. Ungdommen får oppnevnt forsvarer ved behandling av brudd på ungdomsstraff.

Det vises til Oslo tingretts veileder for forsvarere i U18-saker.

2.8 Informasjon om ungdomsstraff

Gjennomføring av ungdomsstraff reguleres av konfliktrådsloven kapittel IV. Straffegjennomføringen følges opp av Konfliktrådet. Bruddsaker følges opp av Kriminalomsorgen, region øst.

Det er mer informasjon om ungdomsstraff på hjemmesiden til konfliktrådet (konfliktraadet.no). Det er også mer informasjon på U18-sidene på intranettet, og på nettsiden www.ung.no.

3 Fengsel

3.1 Begrenset bruk av fengsel overfor ungdom

Ubetinget fengsel kan bare idømmes der det er «særlig påkrevd», jf. straffeloven § 33. Fengsel skal bare benyttes som siste utvei, jf. barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b). Terskelen for å idømme ubetinget fengsel er dermed høy. Fengsling bør bare skje unntaksvis, og dette må vurderes ut fra lovbruddets art og forholdene ellers, jf. Innst. I nr. 72 (2004-2005) punkt 18.3.2 og Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 435. Der andre reaksjonsformer er tilstrekkelige og hensiktsmessige, må disse foretrekkes. Som hovedregel bør andre reaksjoner være prøvd før ubetinget fengsel idømmes, jf. Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 435. Sentrale momenter i den konkrete vurderingen er særlig sakens karakter og alvor, gjentakelsesfaren og behovet for samfunnsvernet, og hensynet til barnets beste. Det vises til Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 3.

Tiltaltes alder på handlingstidspunktet har betydelig vekt. Bakgrunnen for at unge gjerningspersoner under 18 år bedømmes mildere enn voksne, er at en regner med at unge personer ikke har den samme vurderingsevnen som fullvoksne, og at en straff vil virke mer belastende for den unge, jf. HR-2022-980-A og NOU 2008:15 «Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll» side 135.

Aldersmomentet svekkes gradvis frem mot 18-årsdagen, jf. HR-2022-980-A avsnitt 27. Det går et markant skille når ungdommen har fylt 18 år på handlingstidspunktet, jf. Rt 2011 s. 206 avsnitt 22. Dersom domfelte har fylt 18 år når han skal sone, skal det også mindre til for å idømme ubetinget fengsel, jf. HR-2022-980-A avsnitt 28,

3.2 Forening av fengsel med andre straffer

Fengsel kan forenes med samfunnsstraff, ungdomsstraff, bot og/eller rettighetstap, jf. straffeloven § 32. Det vises til redegjørelsen ovenfor.

3.3 Betinget fengsel

Retten kan bestemme at fullbyrdingen helt eller delvis utsettes i en prøvetid, jf. straffeloven § 34. Prøvetiden settes i utgangspunktet til 2 år, og på det grunnvilkår at domfelte ikke begår ny straffbar handling i prøvetiden, jf. § 34 annet og tredje ledd.

3.4 Adgangen til å fastsette særvilkår

Retten kan fastsette særvilkår for betinget dom/deldom, jf. straffeloven §§ 35-37. Ungdommen og verge skal så vidt mulig få uttale seg om særvilkår før de fastsettes, jf. straffeloven § 34 tredje ledd og straffeprosessloven § 83. Fastsettelse av særvilkår forutsetter bevisførsel og kontradiksjon.

Det kan settes følgende særvilkår:

- Erstatning og oppreisning (§ 35)
- Meldeplikt (§ 36)
- Overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid eller opplæring (§ 37 a)
- Unngå kontakt med bestemte personer (§ 37 b)
- Tåle innskrenkninger i rådigheten over inntekt og formue og oppfylle økonomiske forpliktelser, som å betale pliktige underholdsbidrag (§ 37 c)
- Avstå fra å bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler og avgi nødvendige rusprøver (§ 37 d)
- Gjennomgå behandling for å motvirke misbruk av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler, om nødvendig i institusjon (§ 37 e)
- Gjennomføre narkotikaprogram med domstolskontroll eller program mot ruspåvirket kjøring (§ 37 f)
- Gjennomgå psykiatrisk behandling, om nødvendig i institusjon (§ 37 g)
- Ta opphold i hjem eller institusjon for inntil 1 år (§ 37 h)
- Møte til mekling eller oppfølging i konfliktrådet (ikke ungdomsoppfølging). Forutsetter egnethet og samtykker (§ 37 i)
- Møte hos rådgivende enhet for russaker (§ 37 j)
- Oppfylle andre særvilkår som retten finner hensiktsmessig (§ 37 k)

3.5 Bruddsaker

Rene bruddsaker behandles av spesialiserte U18-dommere på avdeling 5 og 7 i Oslo tingrett. Det vises til Oslo tingretts veileder for behandling av bruddsaker. Dersom bruddsaken tas med i ny straffesak, skal straffesaken fortrinnsvis settes på spesialisert U18-dommer.

Brudd på vilkår for betinget dom reguleres av straffeloven § 39.

Når den domfeltes forhold gir grunn til det, kan retten ved kjennelse i prøvetiden oppheve eller endre fastsatte særvilkår og sette nye særvilkår, jf. straffeloven § 39 første ledd. Ungdommen skal så vidt mulig få uttale seg om særvilkår og forlengelse av prøvetiden, jf. straffeloven § 39 første ledd, siste punktum.

Når den domfelte alvorlig eller gjentatt bryter fastsatte særvilkår, kan retten ved dom bestemme at straff helt eller delvis skal fullbyrdes, eller sette en ny prøvetid og nye særvilkår, jf. straffeloven § 39 annet ledd. Påtalemyndighetens begjæring om slik dom må være brakt inn for retten innen 3 måneder etter utløpet av prøvetiden.

Dersom domfelte begår en straffbar handling i prøvetiden, og tiltale blir reist eller saken begjært pådømt ved tilståelsesdom innen 6 måneder etter utløpet av prøvetiden, kan retten avsi en samlet dom for begge handlingene eller særskilt dom for den nye handlingen, jf. straffeloven § 39 tredje ledd. Blir det avsagt særskilt dom om for den nye handlingen, kan retten i dommen også endre den tidligere betingede dommen, jf. § 39 tredje ledd, siste punktum.

3.6 Retten til forsvarer

Ungdommen har rett til forsvarer i politiavhør og under etterforskningen når det er aktuelt med ubetinget/betinget fengsel, jf. straffeprosessloven § 100 (2), EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40. Ungdommen skal alltid ha forsvarer i tilståelsesdom og/eller hovedforhandling når det er aktuelt med ubetinget/betinget fengsel. Ungdommen har rett til oppnevnt forsvarer i forbindelse med behandling av bruddsak.

Det vises til Oslo tingretts veileder for forsvarere i U18-saker.

4 Inndragning

Inndragning reguleres av straffeloven kapittel 13.

Inndragning kan ilegges alene, eller sammen med straff eller andre strafferettslige reaksjoner, jf. straffeloven §§ 66 flg.

Inndragning kan også benyttes overfor ungdom under den strafferettslige lavalder, se HR-2021-2249-A. Saken gjaldt inndragning av mobiltelefon overfor en gutt på 13 år. Høyesterett fant det klart at inndragning kan skje overfor personer under 15 år, og at praksis fra EMD ikke ga grunnlag for noe annet. Mobiltelefonen var benyttet til spredning av nakenbilder av en jevn gammel jente.

Inndragning kan enten være del av straffesak, eller ilegges av påtalemyndigheten. Inndragningsforelegg kan overprøves av retten.

Dersom det foreligger særlige grunner, utover ungdommens alder, kan forsvarer søke om å bli oppnevnt også i saker som bare gjelder inndragning, jf. straffeprosessloven § 100 annet ledd, jf. EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 3 og 40.

5 Besøksforbud

Påtalemyndigheten kan beslutte besøksforbud, jf. straffeprosessloven § 222a.

Påtalemyndigheten kan ilegge elektronisk kontroll av et besøksforbud / oppholdsforbud, når det er gitt etter straffeprosessloven § 222a, jf. § 222g. Se et eksempel på dette i LB-2024-112184.

Dette kan overprøves av retten. Det vises til Oslo tingretts veileder for behandling av ENE-saker.

6 Oppholdsforbud

Påtalemyndigheten kan forby et barn under 15 år å oppholde seg på et bestemt sted dersom det er grunn til å tro at opphold på stedet øker faren for at barnet begår en ellers straffbar handling, jf. straffeprosessloven § 222c første ledd. Dette er ikke en strafferettslig reaksjon, men et forebyggende og beskyttende tiltak.

Oppholdsforbud kan også ilegges et barn mellom 15 og 18 år dersom det er grunn til å tro at opphold på stedet øker faren for at barnet begår en straffbar handling, jf. straffeprosessloven § 222c annet ledd.

Dette kan overprøves av retten. Det vises til Oslo tingretts veileder for behandling av ENE-saker. Ved rettens behandling av besøksforbud og oppholdsforbud bør det oppnevnes forsvarer, jf. straffeprosessloven § 100 annet ledd, jf. EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40.

7 Oppfølging, mekling eller ungdomsoppfølging i konfliktrådet

7.1 Påtalemyndigheten kan overføre saken til konfliktrådet

Påtalemyndigheten har mulighet til å overføre saken direkte til konfliktrådet for oppfølging, mekling eller ungdomsoppfølging, jf. straffeprosessloven § 71a. Dette forutsetter at saken egner seg, og at ungdommen og verger samtykker. Påtalemyndigheten har også anledning til å stille konfliktrådsbehandling som vilkår for betinget forelegg, jf. straffeloven § 53 fjerde ledd, jf. straffeprosessloven § 256.

7.2 Adgangen til å sette vilkår

Overføring til oppfølging eller ungdomsoppfølging, kan besluttes på vilkår om at ungdommen ikke begår nye straffbare handlinger før utløpet av gjennomføringstiden, jf. straffeprosessloven § 71a tredje ledd.

Overføring til ungdomsoppfølging kan gjøres betinget av at ungdommen betaler erstatning og oppreisning, jf. straffeprosessloven § 71a fjerde ledd.

For overføring til mekling eller oppfølging i konfliktrådet, kan det også settes vilkår som nevnt i straffeprosessloven § 69 annet og tredje ledd, jf. straffeloven § 71a tredje ledd, siste punktum. Dette omfatter vilkår som nevnt i straffeloven § 35 (erstatning og oppreisning), § 36 (meldeplikt) og § 37 første ledd bokstavene a til h og j. Dette omfatter dermed de fleste særvilkårene etter straffeloven § 37.

Hvorvidt vilkårene fastsettes av påtalemyndigheten med hjemmel i straffeprosessloven eller av konfliktrådet med hjemmel i konfliktrådsloven, kan få konsekvenser for håndteringen av eventuelle vilkårsbrudd. Brudd på særvilkår fastsatt av påtalemyndigheten reguleres av straffeprosessloven, mens brudd på vilkår fastsatt av konfliktrådet følger konfliktrådslovens regler for bruddhåndtering, jf. Prop. 146 L (2020-2021) s. 170.

7.3 Retten til forsvarer

Ungdommen har som regel krav på forsvarer under etterforskningen og i politiavhør når saken kan ende med ungdomsoppfølging, jf. straffeprosessloven § 100 annet ledd, EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40. Ungdommen kan få oppnevnt forsvarer til bistand under gjennomføring av ungdomsstraff, for å være til stede i ungdomsplanmøte. Ungdommen får oppnevnt forsvarer ved rettslig behandling av brudd på ungdomsoppfølging.

Det vises til Oslo tingretts veileder for forsvarere i U18-saker.

Hjemmelsoversikt – straffereaksjoner for ungdom (U18)

Innhold

Samfunnsstraff	3
Vilkår for å idømme samfunnsstraff.	3
Timetall, subsidiær fengselsstraff og gjennomføringstid.....	3
Adgang til å fastsette vilkår.....	4
Forening av samfunnsstraff med andre straffer	5
Brudd på vilkår for samfunnsstraff	6
Retten til forsvarer	9
Informasjon om samfunnsstraff for ungdom	9
Gjennomføring av samfunnsstraff	10
Ungdomsstraff	11
Vilkår for å idømme ungdomsstraff.....	11
Gjennomføringstid, og subsidiær fengselsstraff.	13
Adgang til å fastsette vilkår.....	14
Forkynning av dom på ungdomsstraff	14
Forening av ungdomsstraff med andre straffer	15
Brudd på vilkår for ungdomsstraff	17
Retten til forsvarer	20
Informasjon om ungdomsstraff	20
Gjennomføring av ungdomsstraff.....	20
Oppfølging, mekling eller ungdomsoppfølging i konfliktrådet	21
Adgangen til å sette vilkår	21
Retten til forsvarer	22
Ubetinget fengsel	23
Begrenset bruk av fengsel overfor ungdom.	23
Forening av fengsel med andre straffer.....	24
Betinget fengsel.....	24
Adgangen til å fastsette særvilkår.....	24
Bruddsaker.....	25
Retten til forsvarer	26
Inndragning	27
Retten til forsvarer	27

Besøksforbud	28
Oppholdsforbud.....	28
Retten til forsvarer	28

Samfunnsstraff Vilkår for å idømme samfunnsstraff.	Straffeloven § 48	Krav om <u>samtykke</u> . Kan gis selv om idømt fengselsstraff ellers ville vært mer enn fengsel i 1 år, når lovbrysteren er under 18 år.	§ 48 bokstav c) Krav om samtykke fra både ungdommen og verge, jf. strpl. § 83. § 48 annet ledd Se eks. TOSL-2022-96844.
Timetall, subsidær fengselsstraff og gjennomføringstid	Straffeloven § 49	1 time = 1 dag fengsel. Gjennomføringstiden bør minimum være 120 dager. Gjennomføringstiden settes lengre i U18-saker enn for voksne, for eksempel 20 timer per måneder, for å muliggjøre skolegang, fritidsaktiviteter, behandling og program i straffen.	§ 49 bokstav c) og annet ledd. Se bl.a. Rt 2003 s. 1455 avsnitt 20 og Rt 2014 s. 346 avsnitt 26. Se også Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 447-448.

Adgang til å fastsette vilkår	Straffeloven § 50 bokstav a)	Retten kan bestemme at den domfelte i gjennomføringstiden skal overholde bestemmelser <u>gitt av kriminalomsorgen</u> om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling.	Retten gir kriminalomsorgen adgang til å fastsette vilkår, som kan pålegges domfelte uavhengig av om han samtykker, som f. eks sinnemestringskurs eller psykologbehandling. Behovet for vilkår beskrives i premissene. Må også stå i domsslutningen, for eksempel: <i>Under gjennomføringstiden skal A overholde bestemmelser gitt av kriminalomsorgen om opplæring/behandling for å motvirke skadelig seksuell adferd, jf. straffeloven § 50 a.</i> Se LB-2020-5267, TOSL-2023-166267
	Straffeloven § 50 bokstav b)	Retten kan bestemme at den domfelte i gjennomføringstiden <u>forbys kontakt med bestemte personer</u>. Er dermed tidsbegrenset til gjennomføringstiden.	Dette vilkåret fastsettes av retten. For eksempel: <i>Under gjennomføringstiden skal A ikke ha kontakt med (medtiltalte), jf. strl. § 50 bokstav b)</i> Retten kan alternativt fastsette kontaktforbud som selvstendig straff etter § 57, som settes uavhengig av gjennomføringstid. Lengde reguleres i strl. § 58.

Forening av samfunnsstraff med andre straffer	Straffeloven § 51 bokstav a)	Kan idømmes sammen med <u>ubetinget fengsel</u> inntil 60 dager når særlige grunner tilsier det.	Tar særlig sikte på tilfeller der tiltalte har utholdt varetekt, eller der allmennpreventive hensyn tilsier at det i tillegg må gis ubetinget fengsel.
	Straffeloven § 51 bokstav b)	Kan idømmes sammen med <u>bot</u> . (betinget eller ubetinget)	Det skal ikke fastsettes subsidiær fengselsstraff når lovbrøyer var under 18 år på handlingstidspunktet, jf. § 55 tredje ledd.
	Straffeloven § 51 bokstav c)	Kan idømmes sammen med <u>rettighetstap</u> .	Kan eks. fratas retten til å utøve en «virksomhet eller aktivitet», jf. § 56 første ledd bokstav b). I forarbeidene nevnt som eks. at en person kan fradømmes retten til å kjøre motorsykel nattestid i aktuelt område der han har drevet med fredskrenkelse, jf. Ot.prp.nr.90 (2003-2004) s. 320. Lovgiver og Høyesterett har lagt til grunn at bestemmelsen gir hjemmel til <u>tap av retten til å bruke sosiale medier</u>, eks Snapchat for en periode, jf. Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 321 og s. 324, og HR-2024-986-A.
	Straffeloven § 57	Kan idømmes sammen med rettighetstap i form av <u>kontakt- og oppholdsrestriksjoner</u> .	Dersom det er nødvendig for at kontaktforbudet skal bli overholdt, kan retten bestemme at kontaktforbudet skal gjelde med <u>elektronisk kontroll</u> , jf. § 57 femte ledd.

Brudd på vilkår for samfunnsstraff <i>Se Oslo tingretts veileder for behandling av bruddsaker.</i>	Straffeloven § 52	Etter begjæring kan retten ved dom bestemme at hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes.	Viktig at lovbrytere, andre aktører i strafferettspleien og allmennheten har tillit til at vilkårsbrudd møtes med konsekvente og effektive reaksjoner, for å opprettholde samfunnsstraffens troverdighet som et reelt straffalternativ, jf. Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 302. Opp til rettens skjønn om begjæringen skal tas til følge. Retten er ikke bundet av begjæringen, men skal avgjøre om den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes, og i tilfelle hvor stor del. Begjæringen må være brakt inn for retten innen 3 måneder etter utløpet av gjennomføringstiden, jf. § 52 fjerde ledd.
	Straffeloven § 52 første ledd bokstav a)	Omgjøring ved brudd på vilkårene for samfunnsstraff.	Begjæring fremmes av kriminalomsorgen eller påtalemyndigheten, jf. § 52 fjerde ledd. Hovedregel er at brudd på vilkårene for samfunnsstraff skal føre til at den subsidiære fengselsstraffen skal sones, men retten kan likevel bestemme at bare deler av den subsidiære fengselsstraffen skal sones, jf. Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 303 og eks. Rt 2011 s. 657 avsnitt 14. Fra det mer til det mindre-vurdering: Straff kan skjerpes inn med vilkår, jf. over.

			Ved bagatellmessige brudd, eller der det ellers fremstår som lite rimelig eller hensiktsmessig med subsidær fengselsstraff, kan det være grunn til ikke å omgjøre samfunnsstraffen, men i stedet forlenge gjennomføringstiden, jf. § 52 annet ledd. Se også Rt 2007 s. 635 avsnitt 10 og Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 302. NB: Viktig at gjennomføringstiden da forlenges, fordi store deler trolig er brukt opp allerede.
	Straffeloven § 52 første ledd bokstav b)	Omgjøring ved ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden.	Begjæring fremmes av påtalemyndigheten, jf. § 52 fjerde ledd. Retten kan velge å avsi samlet dom for begge handlingene eller særskilt dom for den nye handlingen, jf. § 52 tredje ledd. Ved vurderingen av om retten skal omgjøre straffen vil det nye forholdets alvorlighet og sammenhengen med det tidligere lovbruddet, være sentrale momenter, jf. Ot.prp.nr.90 (2003-2004) s. 448 og Ot.prp.nr. 5 (2000-2001) s. 177. Hvis grunnlag for å la samfunnsstraffen bli stående, bør gjennomføringstid forlenges. En samlet dom kan innebære en ny dom på samfunnsstraff, eventuelt i

			kombinasjon med andre straffer. Det kan også gis en samlet dom på fengselsstraff, der deler kan gjøres betinget. Hvis tidligere idømt samfunnsstraff blir stående, og det i stedet idømmes særskilt dom på fengselsstraff, bør rekkefølge på soning av dommene avklares. Utgangspunktet for kriminalomsorgen er at den første dommen skal sones først.
--	--	--	---

Retten til forsvarer <i>Se Oslo tingretts veileder til forsvarere i U18 saker.</i>	Strpl. § 100 (2), EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40. Strpl. § 99 (1) (3), jf. § 100 (1). Strpl. § 96 (3), jf. § 100 (1). Analogisk tolkning av bestemmelsene for ungdomsoppfølging og ungdomsstraff, jf. strpl. § 100 (2), EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 3 og 40. Strpl. § 100c (1) bokstav e) og (2).	Ungdommen har krav på forsvarer under etterforskningen og i politiavhør når saken kan ende med samfunnsstraff. Ungdommen har krav på forsvarer i tilståelsessak når det er aktuelt med samfunnsstraff. Ungdommen skal alltid ha forsvarer under hovedforhandling når det er aktuelt med samfunnsstraff. Ungdommen kan få oppnevnt forsvarer til bistand under gjennomføring av samfunnsstraff. Ungdommen får oppnevnt forsvarer ved behandling av brudd på samfunnsstraff.	
Informasjon om samfunnsstraff for ungdom	Fast timeantall, som fylles med innhold.	Samfunnsstraff – Kriminalomsorgen.no Se Intranettet – U18 – straffegjennomføring – informasjon om samfunnsstraff for ungdom fra Kriminalomsorgen. www.ung.no (spørsmål og svar) Dommerpodden, januar 2025	

Gjennomføring av samfunnsstraff	Reguleres av straffegjennomføringsloven kapittel 5.	Innhold, krav, brudd mv.	Kriminalomsorgen, Oslo friomsorgskontor følger opp straffegjennomføringen. Kriminalomsorgen, region øst følger opp bruddsaker.
---------------------------------	---	--------------------------	---

	Straffeloven § 52a tredje ledd. Straffeloven § 52a første ledd bokstav d), jf. annet ledd.	Lovbryteren har rett til å medvirke i vurderingen av om ungdomsstraff er en egnet reaksjon. Dersom hensynet til straffens formål med tyngde taler mot at hele reaksjonen gjennomføres i frihet, kan ungdomsstraff idømmes sammen med ubetinget fengselsstraff, når fengselsstraff er særlig påkrevd.	Ungdommens rett til å bli hørt, jf. Prop. 139 L (2022-2023) punkt 9.4, Grunnloven § 104, og barnekonvensjonen artikkel 12 og 3. Se også mer om ungdommens rett til medvirkning i konfliktrådsloven § 22b.
--	--	--	---

Gjennomføringstid, og subsidiær fengselsstraff.	Straffeloven § 52b første ledd bokstav a)	<u>Gjennomføringstiden</u> skal settes mellom 120 dager og to år.	Gjennomføringstiden fastsettes ut fra en helhetsvurdering, der barnets individuelle behov og lovbruddets art og grovhet er sentrale momenter, jf. Prop. 135 L (2010-2011) punkt 10.12.3. Gjennomføringstiden fastsettes uavhengig av den subsidiære fengselsstraffen, jf. Prop. 139 L (2022-2023) punkt 14.3.
	Straffeloven § 52b første ledd bokstav b)	Subsidiær fengselsstraff som skal svare til den fengselsstraff som ville ha blitt idømt uten ungdomsstraff.	Både den tenkte fengselsstraffens ubetingede del og dens betingede del skal tas med ved fastsettelsen av den subsidiære fengselsstraffen.

Adgang til å fastsette vilkår	Straffeloven § 52b annet ledd	Retten kan igangsette ungdomsstraff ved å fastsette særvilkår etter § 37 første ledd bokstav a, b og d. Vilkårene løper fra det tidspunktet retten fastsetter og gjelder frem til det avholdes ungdomsplanmøte etter konfliktrådsloven § 24.	Overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid eller opplæring (bokstav a). Unngå kontakt med bestemte personer (bokstav b). Avstå fra å bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler og avgi nødvendige rusprøver (bokstav d). Konfliktrådet har adgang til å legge tilsvarende vilkår inn i ungdomsplanen. Retten bestemmer når vilkårene starter. Tidspunktet for rettskraftig dom kan være et fornuftig utgangspunkt.
Forkynning av dom på ungdomsstraff	Straffeloven § 52 b tredje ledd	Ungdommen skal gjøres kjent med hva dommen går ut på, og med følgende avbrudd, og av at det begås en ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden.	Ved fastsettelse av vilkår i mellomperiode bør dommer vurdere fremmøteforkynning ved fagdommer, eller domsforkynning, for å sikre at dette blir forklart tydelig.

Forening av ungdomsstraff med andre straffer	Straffeloven § 52d bokstav a)	Kan kombineres med ubetinget fengsel	Ikke tidsbegrensning på ubetinget fengselsstraff, men ungdommens alder ved domfellelse kan legge begrensninger i praksis hvis han er mye over 18 år, jf. «egnethetsvurdering» Se nærmere om dette i Prop. 114 L (2023-2024) punkt 4.4: Formålet er å åpne for nødvendig fleksibilitet i domstolens straffutmåling, også i de mer alvorlige sakene. Terskelen for å idømme ubetinget fengselsstraff ligger fast, jf. strl. § 33 og barnekonvensjonen artikkel 37. Domstolen må ta hensyn til at totalreaksjonen ikke må være for streng. Kan være et alternativ der ungdommen allerede har vært i varetekt en periode og/eller der fengsel av en viss lengde er særlig påkrevd.
	Straffeloven § 52d bokstav b)	Kan kombineres med <u>rettighetstap</u> .	Kan eks. fratas retten til å utøve en «virksomhet eller aktivitet», jf. § 56 første ledd bokstav b). I forarbeidene nevnt som eks. at en person kan fradømmes retten til å kjøre motorsykkel nattestid i aktuelt

			område der han har drevet med fredskrenkelse, jf. Ot.prp.nr.90 (2003-2004) s. 320. Lovgiver og Høyesterett har lagt til grunn at bestemmelsen gir hjemmel til <u>tap av retten til å bruke sosiale medier</u>, eks Snapchat for en periode, jf. Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 321 og s. 324, og HR-2024-986-A.
		Kan idømmes sammen med rettighetstap i form av <u>kontakt- og oppholdsrestriksjoner</u>.	Straffeloven § 57. Dersom det er nødvendig for at kontaktforbudet skal bli overholdt, kan retten bestemme at kontaktforbudet skal gjelde med <u>elektronisk kontroll</u>, jf. § 57 femte ledd.

Brudd på vilkår for ungdomsstraff <i>Se Oslo tingretts veileder for behandling av bruddsaker.</i>	Straffeloven § 52c første ledd	Etter begjæring kan retten ved dom bestemme at hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes eller omgjøres til samfunnsstraff eller betinget fengsel.	Begrunnet med at det er viktig at brudd på vilkår for gjennomføring av ungdomsstraff og nye lovbrudd møtes med konsekvente og effektive reaksjoner. Høyesterett har understreket at uten slike konsekvente reaksjoner, vil ungdomsstraffen over tid kunne miste den effektivitet og legitimitet ordningen må ha, og som begrunner at ungdomsstraff kan anvendes som alternativ til ubetinget fengsel, jf. HR-2020-1351-A avsnitt 31. Det følger av ordlyden at retten «kan» beslutte fullbyrdelse eller omgjøring. Dette innebærer at retten har kompetanse til å prøve kriminalomsorgens eller påtalemyndighetens skjønn med hensyn til om omgjøring bør skje, og eventuelt i hvilket omfang, jf. Prop 135 L (2010-2011) s. 165.
	Straffeloven § 52c fjerde og femte ledd	Ved brudd på vilkår for gjennomføring av ungdomsstraff, kan retten alternativt, etter begjæring, fastsette at ungdomsstraffen skal fortsette med vilkår om oppholds- og kontaktrestriksjoner	Begjæringen fremmes av kriminalomsorgen eller påtalemyndigheten, jf. § 52c sjette ledd. Begjæringen må være brakt inn for retten før utløpet av gjennomføringstiden.

		med elektronisk kontroll.	
	Straffeloven § 52c første ledd bokstav a)	Omgjøring ved brudd på ungdomsstraffen, jf. konfliktrådsloven § 31.	Begjæring fremmes av Kriminalomsorgen region øst, eller påtalemyndigheten, jf. § 52c sjette ledd. Begjæringen må være brakt inn for retten innen 3 måneder etter utløpet av gjennomføringstiden. Hovedregelen er at den subsidiære fengselsstraffen skal omgjøres, jf. Prop. 135 L (2010-2011) s. 165 og HR-2020-1351-A avsnitt 28. Det skal likevel foretas en konkret vurdering av om omgjøring er hensiktsmessig og formålstjenlig. Der de aktuelle vilkårsbruddene er bagatellmessige, eller der retten av andre grunner mener at omgjøring fremstår som lite rimelig eller hensiktsmessig, kan det være grunn til å unnlate omgjøring. Se bl.a. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 302, Prop 135 L (2010-2011) s. 165, HR-2020-1351-A avsnitt 32 og HR-2023-846-A avsnitt 20.
	Straffeloven § 52c første ledd bokstav b)	Omgjøring på grunn av ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden.	Begjæring fremmes av påtalemyndigheten, jf. § 52c sjette ledd. Begjæringen må være brakt inn for retten

			innen 3 måneder etter utløpet av gjennomføringstiden. Ved vurderingen av om omgjøring skal skje, og eventuelt i hvilken grad dette skal skje, er omfanget av og alvoret av de nye straffbare handlingene sentralt, jf. HR-2020-1351-A avsnitt 32. Retten kan avsi samlet dom for begge handlinger eller særskilt dom for den nye handlingen, jf. § 52c annet ledd. Se mer om dette i bl.a. HR-2020-1351-A avsnitt 30.
--	--	--	---

Retten til forsvarer <i>Se Oslo tingretts veileder til forsvarere i U18-saker.</i>	Strpl. § 100 (2), EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40. Strpl. § 99 (1) (3), jf. § 100 (1). Strpl. § 96 (3), jf. § 100 (1). Konfliktrådsloven § 24 (3) og (4), jf. strpl. § 100 (2) (2). Straffeloven § 52c (7), jf. strpl. §§ 96 (3) og 99 (1).	Ungdommen har krav på forsvarer under etterforskningen og i politiavhør når saken kan ende med ungdomsstraff. Ungdommen har krav på forsvarer i tilståelsessak når det er aktuelt med ungdomsstraff. Ungdommen skal alltid har forsvarer under hovedforhandling når det er aktuelt med ungdomsstraff. Ungdommen kan få oppnevnt forsvarer til bistand under gjennomføring av ungdomsstraff, for å være til stede i ungdomsplanmøte. Ungdommen får oppnevnt forsvarer ved behandling av brudd på ungdomsstraff.	
Informasjon om ungdomsstraff		Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging - Konfliktrådet Se Intranettet – U18 – Straffegjennomføring – Ungdomsstraff. Se www.ung.no (spørsmål og svar)	
Gjennomføring av ungdomsstraff	Reguleres av konfliktrådsloven kapittel IV.	Straffegjennomføringen følges opp av Konfliktrådet. Bruddsaker følges opp av Kriminalomsorgen, region øst.	

Mekling eller ungdomsoppfølging i konfliktrådet	Straffeprosessloven § 71a	<u>Påtalemyndighetens kompetanse.</u>	Forutsetter at saken egner seg, og at ungdommen og eventuelle verger samtykker.
Adgangen til å sette vilkår	Straffeprosessloven § 71a tredje ledd	Overføring til ungdomsoppfølging, kan besluttes på vilkår om at ungdommen ikke begår nye straffbare handlinger før utløpet av gjennomføringstiden	
	Straffeprosessloven § 71a fjerde ledd	Overføring til ungdomsoppfølging kan gjøres betinget av at ungdommen betaler erstatning og oppreisning.	
	Straffeprosessloven § 71a tredje ledd, siste punktum.	For overføring til mekling eller oppfølging i konfliktrådet, kan det også settes vilkår som nevnt i strpl. § 69 annet og tredje ledd.	Dette omfatter vilkår som nevnt i straffeloven § 35 (erstatning og oppreisning), § 36 (meldeplikt) og § 37 første ledd bokstavene a til h og j. Dette omfatter dermed de fleste særvilkårene etter § 37.

Retten til forsvarer <i>Se Oslo tingretts veileder til forsvarere i U18-saker.</i>	Strpl. § 100 (2), EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40. Konfliktrådsloven § 24 (3) og (4), jf. strpl. § 100 (2) (2). Strpl. § 100c (1) og (2), jf. EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40.	Ungdommen har som regel krav på forsvarer under etterforskningen og i politiavhør når saken kan ende med ungdomsstraff. Ungdommen kan få oppnevnt forsvarer til bistand under gjennomføring av ungdomsstraff, for å være til stede i ungdomsplanmøte. Ungdommen får oppnevnt forsvarer ved rettslig behandling av brudd på ungdomsoppfølging.	
--	---	--	--

Ubetinget fengsel Begrenset bruk av fengsel overfor ungdom.	Straffeloven § 33 Barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b).	Ubetinget fengsel kan bare idømmes der det er «særlig påkrevd». Fengsel skal bare benyttes som siste utvei.	Terskelen for å idømme ubetinget fengsel er høy. Fengsling bør bare skje unntaksvis, og dette må vurderes ut fra lovbruddets art og forholdene ellers, jf. Innst. I nr. 72 (2004-2005) punkt 18.3.2 og Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 435. Der andre reaksjonsformer er tilstrekkelige og hensiktsmessige, må disse foretrekkes. Som hovedregel bør andre reaksjoner være prøvd før ubetinget fengsel idømmes, jf. Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 435. Sentrale momenter i den konkrete vurderingen er særlig: - Lovbruddets art / sakens karakter og alvor. - Gjentakelsesfare/samfunnsvern. - Barnets beste.
	Må leses i sammenheng med Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 3.	Hensynet til barnets beste.	Tiltaltes alder på handlingstidspunktet har betydelig vekt. Aldersmomentet svekkes gradvis frem mot 18-årsdagen. Det går samtidig et markant skille når ungdommen har fylt 18 år på handlingstidspunktet, jf. Rt 2011 s. 206 avsnitt 22.

Forening av fengsel med andre straffer	Straffeloven § 32	Fengsel kan forenes med samfunnsstraff, bot, rettighetstap og/eller ungdomsstraff.	Se ovenfor.
Betinget fengsel	Straffeloven § 34	Retten kan bestemme at fullbyrdingen helt eller delvis utsettes i en prøvetid.	Prøvetiden settes i utgangspunktet til 2 år, og på det grunnvilkår at domfelte ikke begår ny straffbar handling i prøvetiden, jf. § 34 annet og tredje ledd.
Adgangen til å fastsette særvilkår	Straffeloven § 34 tredje ledd.	Retten kan fastsette særvilkår etter §§ 35-37.	Ungdommen og verge skal så vidt mulig få uttale seg om særvilkår før de fastsettes, jf. § 34 tredje ledd og strpl. § 83. NB: Fastsettelse av særvilkår forutsetter bevisførsel og kontradiksjon.
		Straffeloven § 35	Særvilkår om erstatning og oppreisning.
		Straffeloven § 36	Særvilkår om meldeplikt
		Straffeloven § 37 bokstav a)	Overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid eller opplæring.
		Straffeloven § 37 bokstav b)	Unngå kontakt med bestemte personer.
		Straffeloven § 37 bokstav c)	Tåle innskrenkninger i rådigheten over inntekt og formue og oppfylle økonomiske forpliktelser, som å betale pliktige underholdsbidrag.
		Straffeloven § 37 bokstav d)	Avstå fra å bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler og avgi nødvendige rusprøver.
		Straffeloven § 37 bokstav e)	Gjennomgå behandling for å motvirke misbruk av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler, om nødvendig i institusjon.
		Straffeloven § 37 bokstav f)	Gjennomføre narkotikaprogram med domstolskontroll eller program mot ruspåvirket kjøring.
		Straffeloven § 37 bokstav g)	Gjennomgå psykiatrisk behandling, om nødvendig i institusjon.
		Straffeloven § 37 bokstav h)	Ta opphold i hjem eller institusjon for inntil 1 år.
		Straffeloven § 37 bokstav i)	Møte til mekling eller oppfølging i konfliktrådet. Forutsetter egnethet og samtykker.
		Straffeloven § 37 bokstav j)	Møte hos rådgivende enhet for russaker.

		Straffeloven § 37 bokstav k)	Oppfylle andre særvilkår som retten finner hensiktsmessig.
Bruddsaker <i>Se Oslo tingretts veileder om behandling av bruddsaker.</i>	Straffeloven § 39 første ledd	Når den domfeltes forhold gir grunn til det, kan retten ved kjennelse i prøvetiden oppheve eller endre fastsatte særvilkår og sette nye særvilkår.	Ungdommen skal så vidt mulig få uttale seg om særvilkår og forlengelse av prøvetiden, jf. siste punktum.
	Straffeloven § 39 annet ledd	Når den domfelte alvorlig eller gjentatt bryter fastsatte særvilkår, kan retten ved dom bestemme at straff helt eller delvis skal fullbyrdes, eller sette en ny prøvetid og nye særvilkår.	Påtalemyndighetens begjæring om slik dom må være brakt inn for retten innen 3 måneder etter utløpet av prøvetiden.
	Straffeloven § 39 tredje ledd	Dersom domfelte begår en straffbar handling i prøvetiden, og tiltale blir reist eller saken begjært pådømt ved tilståelsesdom innen 6 måneder etter utløpet av prøvetiden, kan retten avsi en samlet dom for begge handlingene eller særskilt dom for den nye handlingen.	Blir det avsagt særskilt dom om for den nye handlingen, kan retten i dommen også endre den tidligere betingede dommen, jf. siste punktum.

Retten til forsvarer <i>Se Oslo tingretts veileder for forsvarere i U18-saker.</i>	Straffeprosessloven § 100 (2), EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40. Strpl. § 99 / § 96 (1) (3), jf. § 100 (1) – ubetinget. Strpl. § 100 (2), EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40 – betinget. Straffeprosessloven § 100c første ledd bokstav b), jf. annet ledd, jf. EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40.	Ungdommen har rett til forsvarer i politiavhør og under etterforskningen når det er aktuelt med ubetinget/betinget fengsel. Ungdommen skal alltid ha forsvarer i tilståelsesdom og/eller hovedforhandling når det er aktuelt med ubetinget/betinget fengsel. Ungdommen har rett til oppnevnt forsvarer i forbindelse med behandling av bruddsak.	
--	--	---	--

Inndragning	Straffeloven kapittel 13	Straffeloven §§ 66 flg.	Inndragning kan ilegges alene, eller sammen med straff eller andre strafferettslige reaksjoner. Inndragning kan også benyttes overfor ungdom under den strafferettslige lavalder, se HR-2021-2249-A. Saken gjaldt inndragning av mobiltelefon overfor en gutt på 13 år. Høyesterett fant det klart at inndragning kan skje overfor personer under 15 år, og at praksis fra EMD ikke ga grunnlag for noe annet. Mobiltelefonen var benyttet til spredning av nakenbilder av en jevn gammel jente. Inndragning kan enten være del av straffesak, eller ilegges av påtalemyndigheten. Inndragningsforelegg kan overprøves av retten.
Retten til forsvarer	Strpl. § 100 (2), jf. EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 3 og 40	Dersom det foreligger særlige grunner, utover ungdommens alder, kan forsvarer søke om å bli oppnevnt også i saker som bare gjelder inndragning.	

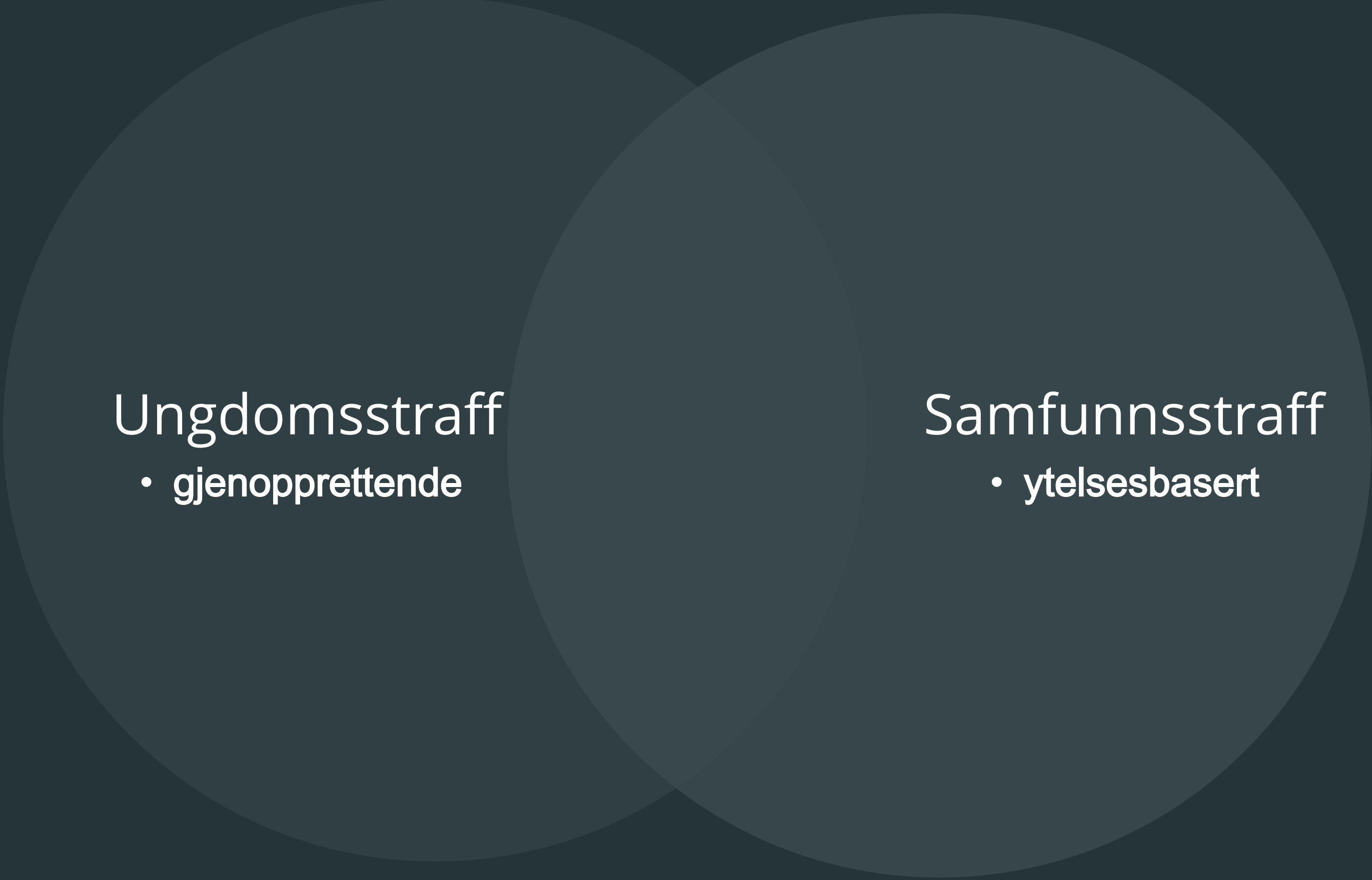
Besøksforbud <i>Se Oslo tingretts veileder for behandling av ENE-saker.</i>	Straffeprosessloven § 222a	Påtalemyndigheten kan beslutte besøksforbud.	
	Straffeprosessloven § 222g	Påtalemyndigheten kan ilegge elektronisk kontroll av et besøksforbud / oppholdsforbud, når det er gitt etter strpl. § 222a.	Se eksempel i LB-2024-112184.
Oppholdsforbud	Straffeprosessloven § 222c første ledd	Påtalemyndigheten kan forby et barn under 15 år å oppholde seg på et bestemt sted dersom det er grunn til å tro at opphold på stedet øker faren for at barnet begår en ellers straffbar handling.	Dette er ikke en strafferettslig reaksjon, men et forebyggende og beskyttende tiltak.
	Straffeprosessloven § 222c annet ledd	Oppholdsforbud kan ilegges et barn mellom 15 og 18 år dersom det er grunn til å tro at opphold på stedet øker faren for at barnet begår en straffbar handling.	
Retten til forsvarer <i>Se Oslo tingretts veileder for forsvarere i U18-saker.</i>	Strpl. § 100 (2), jf. EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40	Ved rettens behandling av besøksforbud og oppholdsforbud bør det oppnevnes forsvarer.	

Forskjeller og likheter mellom ungdomsstraff og samfunnsstraff

Fagdag om U18-saker

Ingun Fornes

Det Juridiske Fakultet, UiB og SIFER, Helse Vest

Ungdomsstraff

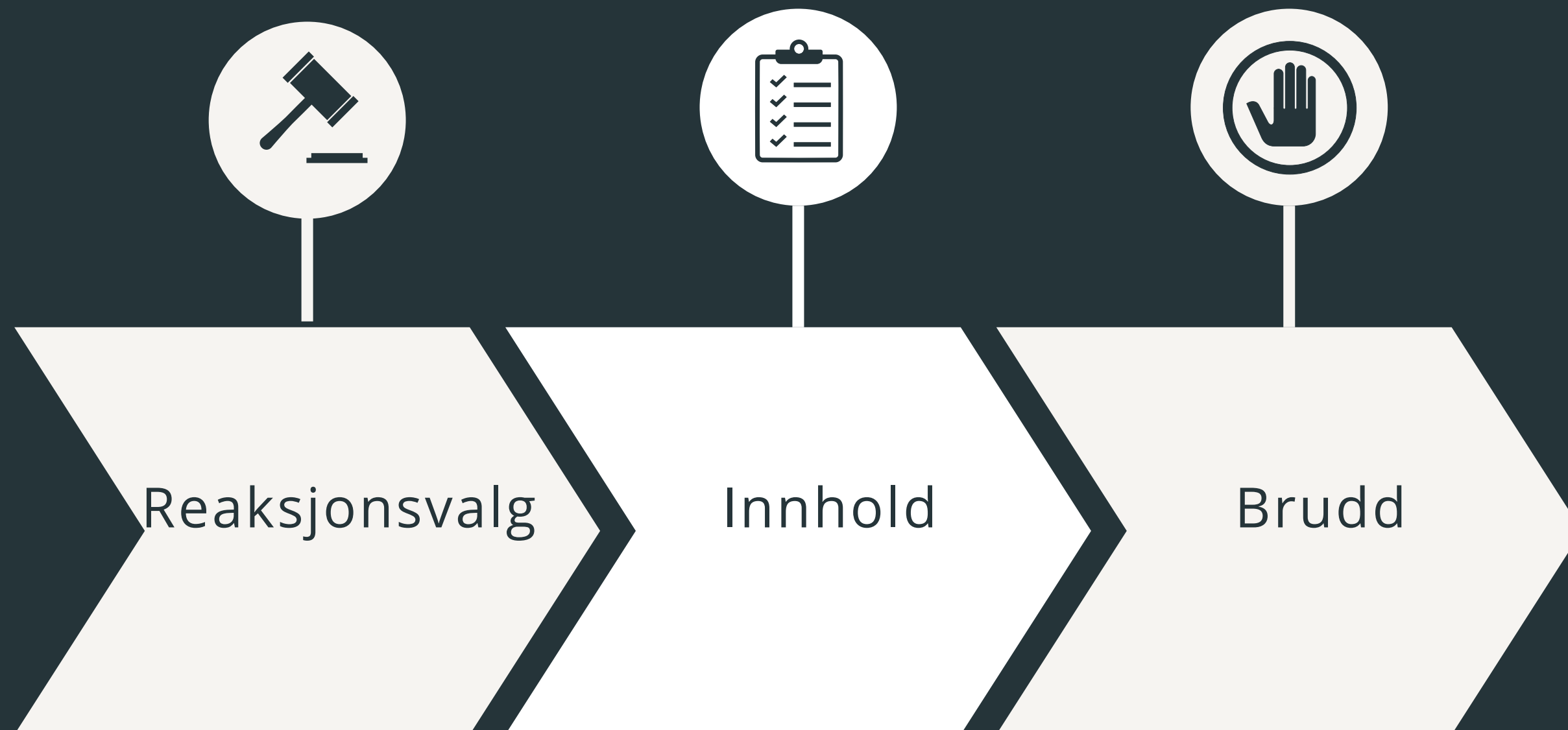
- gjenopprettende

Samfunnsstraff

- ytelsesbasert

UNGDOMSSTRAFF OG SAMFUNNSSTRAFF

Likheter og forskjeller

Former for tiltak	Ungdomsstraff	Samfunnsstraff
Samfunnsnyttig (e) tjeneste / oppgave	Ungdomsplan	Idømte timer
Kriminalitetsforebyggende program eller tilsvarende tiltak	Ungdomsplan	Idømte timer
Gjennomgå andre hensiktsmessige tiltak som er egnet til å ivareta ungdommens behov og motvirke ny kriminalitet	Ungdomsplan	Idømte timer
Gjenopprettende møte	Ungdomsplan	[Andre tiltak egnet til å motvirke ny kriminalitet?]
Gjennomgå behandling	Ungdomsplan	Retten kan sette vilkår / [Andre tiltak egnet til å motvirke ny kriminalitet?]
Vilkår om opplæring	Ungdomsplan	Retten kan sette vilkår / [Andre tiltak egnet til å motvirke ny kriminalitet?]
Avtale om arbeid	Ungdomsplan	Retten kan sette vilkår / [Andre tiltak egnet til å motvirke ny kriminalitet?]
Vilkår om oppholdssted	Ungdomsplan	Retten kan sette vilkår
Vilkår om bosted	[Andre hensiktsmessige tiltak?]	Retten kan sette vilkår
Samtale med politi, kriminalomsorg, annen aktør i oppfølgingsteamet	Ungdomsplan	[Andre tiltak egnet til å motvirke ny kriminalitet?]
Vilkår om innetid	Ungdomsplan	?
Unngå kontakt med bestemte personer	Ungdomsplan	?
Avstå fra rusmidler og avgi rusprøve	Ungdomsplan	Kan fastsettes av Kriminalomsorgen
Ikke-økonomisk kompensasjon	Ungdomsplan	?

REAKSJONSVALGET

<i>Vilkår</i>	<i>Ungdomsstraff</i>	<i>Samfunnsstraff</i>
Anvendelsesområde	Straffens formål må ikke med tyngde tale mot en reaksjon i frihet	Straffens formål må ikke tale mot en reaksjon i frihet
Bosted	Norge	Norge, Sverige, Danmark, Finland, Island
Samtykke	Nei	Ja
Egnet	Lovfestet	Tolkes inn?

REAKSJONSVALGET

<i>Vilkår</i>	<i>Ungdomsstraff</i>	<i>Samfunnsstraff</i>
Utmåling	Gjennomføringstid 120 dager-2 år (særlige tilfeller 3 år)	Timer 30 -420 timer
Kombinasjon med rettighetstap	Ja	Ja
Kombinasjon med bot	Nei	Ja
Kombinasjon med ubetinget fengsel	Ubegrenset adgang	Inntil 60 dager
Rettens adgang til å påvirke innholdet	Særvilkår frem til ungdomsplanmøtet	Fastsette vilkår om bosted, oppholdssted, opplæring, arbeid og behandling

BRUDD PÅ STRAFFEN

	<i>Ungdomsstraff</i>	<i>Samfunnsstraff</i>
Nye brudd	Kan innkalle til nytt ungdomsplanmøte	Bør bringe saken inn for retten
Fullbyrde eller omgjøre den subsidiære straffen	Kan bestemme: Fullbyrde hele eller deler av straffen, eller omgjøre til samfunnsstraff eller betinget fengsel	Kan bestemme: Fullbyrde hele eller deler av straffen (også deldom?)
Elektronisk kontroll (bruddreaksjon)	Ja	Nei

UNGDOMSSTRAFF OG SAMFUNNSSTRAFF

- To straffarter og straffegjennomføringsorgan som utfyller hverandre og gir et bedre «tilbud»?
- To straffarter og straffegjennomføringsorgan som konkurrerer med hverandre?

DET JURIDISKE FAKULTET
UNIVERSITETET I BERGEN

PROTECT

- Protecting child rights and public safety: Premises for the integration of child's best interest and crime prevention.
- www.uib.no/protect

CHILDCRIM

- Assessments about children's criminal insanity and violence risk: Exploring and advancing the recognition of children's development.
- www.uib.no/childcrim

Ledig stilling:

- Vil utlyse Ph.D-stilling i PROTECT

Særvilkår i U18-saker

1 Mer fokus på bruk av særvilkår

Et sentralt element ved Hurtigspor U18 er at særvilkår i større grad vurderes og brukes der det er hensiktsmessig, og at de også registreres, kontrolleres og følges opp ved brudd. Særvilkår kan gis isolert, eller i kombinasjon med andre straffereaksjoner, og gir mulighet for en målrettet, hensiktsmessig og individuelt tilpasset oppfølging av ungdom som har begått lovbrudd.

I det følgende vil det gis en oversikt over hjemmelsgrunnlag der særvilkår gis i kombinasjon med aktuelle straffereaksjoner for ungdom. I tillegg vil det gis en praktisk oversikt over mulige særvilkår i tabells form.

2 Ungdomsstraff

Dette er regulert i straffeloven § 52b annet ledd, jf. § 37 første ledd bokstav a, b og d.

Formålet med domstolsfastsatte vilkår er å sørge for at straffegjennomføringen kommer raskere i gang (Prop.139 L (2022-2023) s. 67 andre spalte. Retten kan igangsette ungdomsstraff ved å fastsette særvilkår etter straffeloven § 37 første ledd bokstav a (bosted, oppholdssted, arbeid eller opplæring), b (forbud mot kontakt) og d (avstå fra å bruke alkohol eller andre rusmidler og avgi nødvendige rusprøver). Vilkårene gjelder fra det tidspunktet retten fastsetter, og frem til det avholdes ungdomsplanmøte.

Fordelen med slike vilkår er at det kan gi ungdommen struktur og rammer i denne mellomfasen, og ha preventiv effekt. Vilkårene kan videreføres i ungdomsplanen, og gir dermed også konfliktrådet en tydelig retning og forankring.

3 Samfunnsstraff

Dette er regulert i straffeloven § 50a.

Retten kan bestemme at den domfelte i gjennomføringstiden skal overholde bestemmelser gitt av kriminalomsorgen om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling (bokstav a), eller forbys kontakt med bestemte personer (bokstav b).

Fordelen med slike vilkår er at dette gir friomsorgen mulighet for å ramme inn ungdommene bedre enn om særvilkår ikke brukes. Ungdommen trenger ikke å samtykke til domstolsfastsatte vilkår. Vilkårene kan dermed gjennomføres uten at ungdommen samtykker til denne typen tiltak.

4 Betinget fengsel / deldom

Dette er regulert i straffeloven § 37.

5 Forberedelse av særvilkår

KOG (koordineringsgruppen) skal drøfte om ungdommen er egnet for ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging, og skal vurdere aktuelle særvilkår. Dette er tilnærmet de samme vilkårene som kan settes i dom på samfunnsstraff, slik at drøftelsen uansett vil ha

overføringsverdi. Det er viktig at forebyggende/nærpoliti, etterforskning og barnevernet har fokus på aktuelle særvilkår for den enkelte ungdommen, og drøfter dette i KOG.

PUM (personundersøkelse for mindreårige) kan også spisses til å gjelde bare vurdering av særvilkår. Påtalemyndigheten avgjør om PUM skal innhentes, og hva den skal belyse.

Det kan også føres andre bevis for behovet for særvilkår, eks. vitner eller annen dokumentasjon. Dette skal tas med i berammelsesbrevet, slik at hensynet til sakens opplysning og kontradiksjon ivaretas.

6 Praktiske eksempler på særvilkår

Særvilkår	Straffereaksjon / lovhemmel	Typisk bruk for ungdom	Momenter
Bosted, oppholdssted, arbeid og/eller opplæring	Samfunnsstraff § 50 a Ungdomsstraff § 52b (2), jf. § 37 a) Betinget fengsel § 37 a)	- Flytting fra belastet miljø - Pålegg om skoleplikt eller arbeidstrening - Opphold på institusjon eller bestemt adresse	- Bor ungdommen i et miljø med høy risiko? - Har ungdommen skolefravær eller manglende dagtilbud? - Er det behov for struktur og tilsyn?
Forbud mot kontakt	Samfunnsstraff § 50 b) Ungdomsstraff § 52b (2), jf. § 37 b) Betinget fengsel § 37 b)	- Unngå kontakt med medtiltalte, gjengmiljø eller fornærmede	- Er det tilbakefallsrisiko ved kontakt med et bestemt miljø/personer? - Er det behov for å beskytte fornærmede?
Kontaktforbud	Straffeloven § 57 for alle straffereaksjoner	- Særlig beskyttelse for fornærmede utover forbud mot kontakt. - Kan strammes inn med fotlenke ved brudd. - Gjelder fra rettskraftig dom uavhengig av oppstart av straff	- Har fornærmede behov for beskyttelse? - Er det praktiske utfordringer?
Rusfrihet og rusprøver	Ungdomsstraff § 52b (2), jf. § 37 d) Betinget fengsel § 37 d)	- Ved rusproblematikk - Som del av rehabilitering	- Har ungdommen rusrelaterte lovbrudd?

	Samfunnsstraff § 50 a), jf. straffegjennomføringsloven §§ 55 og 56	- Kan kombineres med behandling	- Er ungdommen motivert for endring? - Er det behov for støtte og kontroll?
Behandling (rus, psykiatri, seksualundervisning)	Samfunnsstraff § 50 a) Betinget fengsel § 37 e) og g)	- Sinnemestring, rusbehandling, psykisk helsevern - Kan være poliklinisk eller døgnopphold - Kan være samtaler med psykolog, eller eks. seksualundervisning	- Har ungdommen rus- eller psykisk helseproblematikk? - Er det etablert kontakt med hjelpeapparat?
Opphold i hjem eller institusjon	Betinget fengsel § 37 h)	- Kan være aktuelt i forbindelse med behandling, eller i kombinasjon med barnevern	- Er det behov for skjerming? - Er det etablert institusjonsplass? - Samtykker ungdommen?
Mekling eller oppfølging i konfliktrådet	Betinget fengsel (§ 37 i) Ved samfunnsstraff kan Kriminalomsorgen bestemme dette, jf. straffegjennomføringsloven § 53 c	- Gjenopprettende prosess - Brukes særlig ved relasjonelle konflikter - Forutsetter samtykke fra ungdommen, fornærmede og verger	- Er det en fornærmet som ønsker dialog? - Er ungdommen egnet og motivert? - Er det behov for forsoning og ansvarliggjøring?
Møte hos rådgivende enhet for russaker	Betinget fengsel § 37 j)	- Lavterskeltilbud ved bruk, erverv, besittelse eller oppbevaring av narkotika til eget bruk	- Er det behov for veiledning fremfor behandling?
Narkotikaprogram / ruskjøringsprogram	Betinget fengsel § 37 f)	- Ved alvorlig rusproblematikk og gjentatt kriminalitet - Forutsetter samtykke og personundersøkelser	- Er ungdommen tungt rusavhengig? - Har ungdommen fylt 18 år? - Er ungdommen motivert for endring og tett oppfølging?
Andre vilkår retten finner hensiktsmessig	Betinget fengsel § 37 k)	- Møteplikt hos politi, utekontakt, fritidsaktiviteter	- Hva er ungdommens behov?

		- Innetid, nettverksmøter, mentor	- Hva kan virke motiverende, preventivt og bidra til endring? - Er det mulig å følge opp vilkåret?
--	--	---	--

Inndragning overfor ungdom (U15 og U18)

1 Innledning

Dette notatet gir en oversikt over regelverket og noen praktiske vurderingstemaer knyttet til inndragning overfor ungdom, som både er under 15 år og 18 år.

2 Rettslig grunnlag

Inndragning reguleres i straffeloven kapittel 13 (§§ 66-76). De mest sentrale bestemmelsene i ungdomssaker er:

- § 67 – Inndragning av utbytte
- § 69 – Inndragning av gjenstand/redskap/produkt
- § 70 – Forebyggende inndragning

Inndragning kan ilegges alene eller sammen med straff (§ 66), og kan også rettes mot personer som ikke er strafferettslig ansvarlige (§ 67 første ledd, tredje punktum).

Ungdom under 15 år er ikke strafferettslig ansvarlig (§ 20), men inndragning kan likevel foretas, også uten skyld (HR-2021-2249-A). Dette gjelder både utbytteinndragning (§ 67) og forebyggende inndragning (§ 70). EMK artikkel 7 tillater gjenopprettende, men ikke pønalt inndragning uten skyld.

Under mellom 15 og 18 år er strafferettslig ansvarlig, men særskilte hensyn gjelder. Inndragning må vurderes i lys av alder, modenhet og rehabiliteringshensyn. Det skal foretas rimelighetsvurdering (§ 67 første ledd, siste punktum).

3 Praktiske og prosessuelle forhold

Beviskrav:

- For at utbytte er oppnådd – utover rimelig tvil.
- For omfanget av utbyttet – sannsynlighetsovervekt.

Påtalemyndigheten kan ilegge inndragning ved forelegg (§ 67 tredje ledd).

Inndragningskrav må fremmes i tiltalen (strpl. § 38).

Forebyggende inndragning (§ 70) krever «nærliggende fare» for bruk ved straffbar handling. Kan være aktuelt ved beslag av mobiltelefoner, våpenlignende gjenstander mv.

På neste side er det noen praktiske eksempler.

Situasjon	Alder	Lov-hjemmel	Vilkår	Momenter	Eksempel
Utbytte fra salg av narkotika	17 år	§ 67	Utbytte fra straffbar handling	Rimelighet, økonomi, rehabilitering	Inndragning av 10 000 kr, redusert pga. svak økonomi
Mobiltelefon brukt til spredning av nakenbilder	13 år	§ 70	Nærliggende fare for ny bruk	Proporsjonalitet, alder, alternative tiltak	Inndragning av mobiltelefon
Kniv funnet i sekk på skole	14 år	§ 70	Egnet til kroppskrenkelse	Alder, formål, alternative tiltak	Inndragning eller pålegg om destruksjon
Penger fra tyveri brukt til kjøp av klær	16 år	§ 67	Surrogat for utbytte	Rimelighet	Verdiinndragning av 2 000 kroner
PC med overgrepsmaterialer	15 år	§§ 69 / 70	Brukt ved straffbar handling / fare for ny bruk	Proporsjonalitet, skadepotensial	Inndragning av PC, evt. sletting av innhold

Veileder for behandling av bruddsaker – U18 i Oslo tingrett

1. Innledning.....	2
2. Saksforberedelsen	2
2.1. Registrering av sak, merking, tidsavsetning og beramning	2
2.2 Tidsavsetting til rettsmøte	3
2.3 Sakens overgang fra straffesaksavdelingen til rettsavdeling.....	4
2.4 Oppnevning av forsvarer	4
2.5 Innkalling av tolk.....	5
2.6 Omgjøringsbegjæringen	5
2.7 Dokumentsamling.....	5
2.8 Avklaring av tvistepunktene – tidlig involvering av forsvarer	6
2.9. Varsling av vitner	7
2.10 Krav til innkalling til rettsmøte og avgjørelse.....	7
2.10.1 Forkynning av innkalling til rettsmøte og avgjørelse.....	7
2.10.2 Ulike måter å forkynne innkalling til rettsmøte og avgjørelse	8
2.11 Verger. Innkalling til rettsmøtet og eget skjema for samfunnsstraff	9
2.12 Rettens oversendelse av dokumenter til aktørene.....	10
2.13 Forberedelse av rettsbok	10
2.14 Forsvarers innhenting av opplysninger før rettsmøtet	10
3. Rettsmøtet.....	10
3.1. Gjennomføringen	10
3.2. Innledning.....	11
3.3 Domfeltes forklaring	11
3.4. Vitneførsel	11
3.5. Prosedyrer	11
4. Forkynnelse av dom.....	12
4.1 Forkynnelse	12
4.2. Forsvarerbistand ved forkynnelse av dom til domfelte og verger	12
5. Merking og oversendelse av dom fra retten.	13
6. Registrering av avgjørelse i domstolen	13
7. Offentlighet.....	14

1. Innledning

Veilederen gir anbefalinger for gjennomføring av saker som sendes retten for omgjøring ved brudd på vilkår i straffegjennomføringen av

- ungdomsstraff, jf. straffeloven § 52c,
- samfunnsstraff, jf. straffeloven § 52,
- ungdomsoppfølging, jf. straffeloven § 37 bokstav j), jf. § 39,
- betinget fengsel på særvilkår, jf. straffeloven § 37, jf. § 39
- begjæring om gjeninnsettelse i fengsel, jf. straffegjennomføringsloven § 44, jf. § 43 der domfelte var under 18 år på gjerningstidspunktet.

Disse sakene skiller seg rettslig og praktisk fra saker mot voksne, altså de som var over 18 år på gjerningstidspunktet. Det er derfor hensiktsmessig med en egen veileder for behandlingen av disse sakene. Veilederen kan samtidig ha overføringsverdi til saker om omgjøring av samfunnsstraff, prøveløslatelse og betinget fengsel på særvilkår overfor voksne domfelte.

Veilederen gjelder ikke vilkårsbruddsaker som fremmes for retten sammen med siktelse/tiltale for nye straffbare forhold.

Veilederen er utarbeidet i samråd med representanter for kriminalomsorgen, påtalemyndigheten, konfliktrådet og forsvarerne. Veilederen kan fravikes etter en konkrete vurdering.

2. Saksforberedelsen

2.1. Registrering av sak, merking, tidsavsetning og beramming

Kriminalomsorgen/påtalemyndigheten bør begjære forhåndsberamming så tidlig som mulig etter at det er klart at det vil bli begjært omgjøring. Bruk skjema «U18 - BEGJÆRING OM FORHÅNDSBERAMMING BRUDDSAK».

Skjemaet sendes inn til retten som en ny sak via stifinner/Lovisa/ESAS. Skjema for forhåndsberamming skal oversendes i Word-format. Skjemaet er vedlegg til denne veilederen, og ligger også tilgjengelig på Oslo tingretts internettsider.

Før forhåndsberamming sendes inn, kontakter kriminalomsorgen politiet for å avklare om domfelte har pågående straffesaker, eller avsluttede straffesaker etter at han ble domfelt i den opprinnelige saken. Politiet opplyser i så fall om hva de straffbare forholdene gjelder og hvilke(n) forsvarer som ble brukt.

Hvis saken er klar til iretteføring, kan en ordinær påtegningsbegjæring med sakens dokumenter oversendes i stedet for begjæring om forhåndsberamming i stifinner/Lovisa. Påtegningen må i så fall inneholde de samme opplysningene som forhåndsberammelseskjemaet.

Alle saker skal merkes med **U18** (selv om domfelte har blitt over 18 år.)

Merkingen skal følge saken gjennom hele saksgangen.

Straffesaksavdelingen i tingretten berammer saken. Straffesaksavdelingen forkynner innkalling til saken ved å stevne domfelte (og verge hvis domfelte fortsatt er under 18 år) til rettsmøtet, samt til fremmøteforkynning som settes til 3 dager etter rettsmøtet.

Saken berammes i samråd med kriminalomsorgen/påtalemyndigheten og forsvarer.

Rettsmøte skal berammes så snart som mulig, og uten unødig forsinkelse. Saken berammes innen **to uker** etter at saken (ikke begjæring om forhåndsberamming) har kommet inn til retten.

Seksukers-fristen i straffeprosessloven § 275 er absolutt frist for når saken senest kan berammes, jf. EMK artikkel 6 og Barnekonvensjonen artikkel 40 b) (iii).

Inntil videre skal alle omgjøringsaker behandles av dommere i avdeling 5 og 7 i Oslo tingrett. Saken berammes fortrinnsvis på en spesialisert dommer, med mindre det fører til forsinkelse av saken.

Etter at tingretten har mottatt begjæring om omgjøring, sender straffesaksavdelingen brevet «*brev til forsvarer i U18 bruddsak* med frist på **2 dager** før rettsmøtet for å avklare tvistepunktene.

[2.2 Tidsavsetting til rettsmøte](#)

Det settes i utgangspunktet av inntil to timer til rettsmøtet. To omgjøringsaker kan berammes på samme dommer pr. dag.

Bruddsaker berammes fortrinnsvis kl. 10 og kl 13.30/14.00, begge med 1 times saksforberedelse i dommerens kalender, hvis det ikke medfører forsinkelse av saken. Rettsmøtet gjennomføres på inntil 2 timer, og dom avsies i rettsmøtet. Tidsavsetning til rettsmøte og forberedelse kan bli justert når vi får mer erfaring med sakene.

I utgangspunktet skal dom forkynnes i rettsmøtet, men forhåndsforkynning gjør at ankefristen uansett begynner å løpe i saker der domfelte/verge ikke møter i retten.

2.3 Sakens overgang fra straffesaksavdelingen til rettsavdeling

Når saken er berammet og siktede/verger er stevnet, overføres saken fra straffesaksavdelingen til den rettsavdelingen dommeren tilhører for videre forberedelse og slutføring av saken. Denne veilederen legges inn «under streken» i Lovisa før saken overføres til rettsavdelingen.

Når oppgaven «gjennomfør rettsmøte og skriv avgjørelse» sendes i Lovisa til rettsavdelingens innkurv, så påføres teksten «*U18 ENE-sak. Behandles av spesialisert dommer*». Seksjonsleder på rettsavdelingen videresender oppgaven til saksbehandler som har ENE-turnus for opprettelse av rettsbok 3 dager før. Hvis saken ikke er forkynt 3 dager før, sendes oppgaven likevel til rettsavdelingens innkurv med følgende tilleggsbeskjed «*OBS! Ikke forkynt – sendt stevnekontoret*». Når straffesaksavdelingen mottar forkynningsrapport fra stevnekontoret, journalføres denne på sak og sendes til dommer med bjellemelding til saksbehandler på rettsavdeling.

Saksbehandler på rettsavdelingen som oppretter rettsbok og dom, legger inn opplysningene som kommer fra Kriminalomsorgen/Påtalemyndigheten sin omgjøringsbegjæring slik at de kan gjenbrukes rettsbok og dom.

2.4 Oppnevning av forsvarer

Forsvarer skal oppnevnes i alle omgjøringssaker der domfelte var under 18 år på gjerningstidspunktet.

Domfeltes (vergens) forsvarerønske må forsøkes avklart av kriminalomsorgen/påtalemyndigheten før begjæring sendes til retten, idet forsvarerbytte kan ha skjedd etter den første saken (se over). Har ikke kriminalomsorgen kontakt med domfelte/vergen opplyses det i skjemaet for forhåndsberamming/påtegning hvem som representerte domfelte i den opprinnelige saken, og eventuell nye forsvarer kriminalomsorgen har fått opplyst fra politiet at domfelte har brukt.

Dersom domfelte/verge ikke har et konkret forsvarerønske, kan en av de faste forsvarerne oppnevnes.

Se ellers veileder om *Forsvareroppnevning i U18-saker*.

2.5 Innkalling av tolk

Både siktede og verge har rett til tolk dersom det er behov for det, og det er sannsynlig at verge vil møte i rettsmøtet. Se retningslinje for bestilling av tolk i Oslo tingrett og sentral rutine for bestilling i Proweb.

2.6 Omgjøringsbegjæringen

Begjæringen kan utformes på tilsvarende måte som fengslingsbegjæringer, med henvisning til de relevante dokumenter. Begjæringen skal inneholde redegjørelse med følgende punkter:

- Det straffbare forholdet fant sted den (da) domfelte var (.....) år gammel.
- Tingrettens saksnummer i opprinnelig sak.
- Dommen ble rettskraftig (dato), og saken ble oversendt fra påtalemyndigheten til kriminalomsorgen/konfliktrådet den (dato).
- Straffen ble igangsatt den (dato).
- Datoer for innskjerpingsamtaler, bruddmeldinger m.v.
- Straffen ble avbrutt den (dato) Årsaken for bruddet var i hovedsak (kort beskrivelse).
- Bruddsaken ble oversendt Oslo tingrett den (dato).
- Kort redegjørelse for at vilkårene for omgjøring anses oppfylt
- om domfelte forsettlig/uaktsomt har brutt vilkårene for straff.
- om bruddene er bagatellmessige eller ikke, og om det anses som lite rimelig eller tjenlig med fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen.
- Dersom det begjæres elektronisk kontroll for å sikre vilkår om oppholdssted og kontaktforbud i saker som gjelder ungdomsstraff, må det redegjøres nærmere for dette.
- Beregning av subsidiær straff.
- Dersom ungdommen er ilagt andre straffereaksjoner eller er i varetekt, må det opplyses om dette.
- Hva straffen bør gjøres om til.
- Hva som er omstridt mellom partene.

2.7 Dokumentsamling

Kriminalomsorgen/Påtalemyndigheten lager dokumentsamling med bokmerker som oversendes retten elektronisk i forkant av rettsmøtet innen en fastsatt frist. Bokmerkene angir innholdet for hvert enkelt dokument. Kriminalomsorgen sender dokumentsamlingen sammen med begjæringen i en fil.

Der påtalemyndigheten sender over saken samtidig som begjæring oversendes uten å bruke skjemaet for forhåndsberamming, så sendes dokumentene samtidig over til tingretten.

Dokumenter som skal sendes over er blant annet:

- PUM/KOG-referat, /KOG-referater fra straffegjennomføringen.
- Opprinnelig dom/eventuelle tidligere dommer, men ikke hele den originale straffesaken.
- Ungdomsplanen/plan for samfunnsstraffen.
- Journal fra kriminalomsorgen/konfliktrådet.
- Referat fra innskjerpingssamtaler.
- Bruddmelding.
- Andre relevante dokumenter, f.eks. eventuelle nye ikke-avgjorte straffbare forhold.
- Siste fengslingskjennelse, dersom ungdommen er eller har vært i varetekt etter at straffen ble iverksatt.
- Flytskjema

Kommer begjæringen fra påtalemyndigheten, sendes dokumentene inn via Justishub/Altinn. Retten må samtidig varsles på til eget postmottak for U18-saker om at begjæringen og dokumentforsendelsen er sendt. Retten får ikke automatisk varsel om at saken er sendt over når saken sendes fra påtalemyndigheten, i motsetning til oversendelse fra kriminalomsorgen.

Dette gjelder også der påtalemyndigheten på et senere tidspunkt sender over nye dokumenter i saken. Adressen som skal brukes i alle U18-saker i Oslo tingrett er Oslo.tingrett.U18@domstol.no

Retten legger dokumentsamlingen inn i aktørportalen og sender varsel om dokument i portal til forsvarer, slik at forsvarer får tilgang til dokumentene.

2.8 Avklaring av tvistepunktene – tidlig involvering av forsvarer

Retten oppfordrer aktørene til å avklare tvistepunktene før rettsmøtet. Om mulig bør det komme frem i begjæringen hva partene er uenige om.

Informasjon om faktum som fremgår av begjæringen, vil kunne bli gjenbrukt i dommen.

Dersom forsvarer er uenig i faktum, bør forsvarer varsle retten og kriminalomsorgen i prosesskriv. Det vil gjøre gjennomføringen av rettsmøtet mer effektivt ved at aktors/kriminalomsorgens innledning, domfeltes forklaring m.v. kan spisses mot de temaene som partene er uenige om.

Hvis domfelte har dokumentasjon som er relevant for retten å motta, for eksempel dokumenter som kan belyse at en straffereaksjon i frihet bør fortsette til tross for brudd, så må det sendes retten og kriminalomsorgen i forkant av rettsmøtet.

Dersom det kommer ny informasjon fra forsvarer, oppfordres kriminalomsorgen/påtalemyndigheten til å undersøke dette nærmere, og eventuelt innhente oppdatert informasjon, i forkant av rettsmøtet.

Der det har gått lang tid fra saken ble bruddet til saken oversendes til retten, sender den som skal gå med bruddsaken e-post til U18-postmottak i politiet/kriminalomsorgen for å undersøke om det har skjedd noen endringer i ungdommens liv i perioden fra saken ble bruddet og til saken skal behandles i retten. Dette for å fange opp om ungdommen sitter i varetekt/har fått oppfølging fra for eksempel barnevern eller annet som kan ha betydning for rettens vurdering av om omgjøring bør skje.

Forsvarer sender dokumenter inn til retten via aktørportalen, med kopi til kriminalomsorgen/påtalemyndigheten, pr. epost. Dersom retten ser at forsvarer ikke har sendt dokumentene i kopi til kriminalomsorgen/påtalemyndigheten, sender retten over kopi ved bruk av ESAS/Justishub.

2.9. Varsling av vitner

Påtalemyndigheten/kriminalomsorgen varsler egne vitner, og avklarer eventuelle spørsmål om opphevelse av taushetsplikt.

Forsvarer varsler eventuelle egne vitner, med mindre retten blir bedt om å sørge for stevning. Forsvarer avklarer eventuelle spørsmål om opphevelse av taushetsplikt.

2.10 Krav til innkalling til rettsmøte og avgjørelse

Etter straffeprosessloven § 243 første ledd skal domfelte stevnes til rettsmøtet, med mindre betenkelig opphold ville voldes eller forkynning ikke kan skje.

Der domfelte fortsatt er under 18 år, skal også verger stevnes til rettsmøtet. Der domfelte er over 18 år, er det ikke krav om at verge skal stevnes. Se egen veileder *Verger for mindreårige i straffesaker*.

2.10.1 Forkynning av innkalling til rettsmøte og avgjørelse

Retten stevner domfelte/og verge til rettsmøtet, samt til fremmøteforkynning som settes til **3 dager** etter rettsmøtet. Forhåndsstevning til domsavsigelse gjør at ankefristen uansett begynner å løpe der ungdommen/verge ikke møter i retten.

I utgangspunktet skal dommen forkynnes i rettsmøtet.

Etter domstolloven § 163a forkynnes dokumenter ved direkte oversendelse til den som skal motta forkynningen. Påtegningsark oversendes, men ikke resten av sakens dokumenter. Det kan skje elektronisk eller ved vanlig post, men ordinær postgang er upraktisk i U18-saker fordi det tar for lang tid.

To dager før rettsmøtet sendes det påminnelse på SMS til ungdom og verge. Slik påminnelse kan legges inn allerede ved beramming av saken, idet man kan trykke på "send senere" og legge inn datoen for sending 2 dager før rettsmøtet.

I utgangspunktet skal mobilnummer til domfelte og verge komme frem av U18-saksflytskjema (kommer senere) som skal følge saken.

2.10.2 Ulike måter å forkynne innkalling til rettsmøte og avgjørelse

Disse forkynningsmåtene brukes i prioritert rekkefølge:

2.10.2.1 Elektronisk forkynning:

Dersom domfelte har norsk personnummer (og har registrert seg), sendes innkallingen elektronisk forkynning via Postens e-signeringsløsning. Det bør sendes flere varsler om innkallingen. Innkallingen er forkynt dersom domfelte og minst en av vergene har signert (hvis domfelte fortsatt er U18).

Dersom domfelte/verge ikke har signert, ringer saksbehandler vedkommende, sender sms og/eller sender innkallingen på e-post med mottaks- og lesebekreftelse. I emnefeltet skal det stå: *Innkalling til rettsmøte i Oslo tingrett [dato] [klokkeslett]*. Tidspunktet for samtalen med vedkommende skrives i notatfeltet. Forsvarer kan også spørres om å bistå med signering.

2.10.2.2 Stevnevitneforkynning

Stevnevitneforkynning brukes dersom domfelte/verge ikke svarer på elektronisk forkynning. Vær oppmerksom på at også stevnevitne kontakter siktede på e-post/post/telefon, før siktede oppsøkes på bopel.

Vær oppmerksom på at vi skal sende dokumenter til forkynning til stevnekontoret i Oslo uansett om siktede har folkeregistrert adresse i Oslo eller ikke (ny rutine hos politiet fra 2024). Stevnevitnet i Oslo vil forsøke digital forkynning, før de ber om bistand fra det lokale stevnekontoret.

Foreløpig er det slik at når tingretten forkynner et dokument elektronisk, så må mottaker åpne forsendelsen og sende svar i retur til tingretten for stevningen anses forkynt. Men når politiets stevnekontor sender dokumentet, så anses det forkynt når dokumentet er mottatt, selv om ikke mottaker åpner dokumentet fordi stevnekontoret får en automatisk mottakskvittering, noe retten foreløpig ikke får.

For personer uten fast bosted brukes alltid stevnekontoret.

2.10.2.3 Når innkallingen anses å være forkynt selv om domfelte ikke møter.

Det er opp til dommeren å vurdere om innkallingen er å anse som lovlig forkynt. Saken kan avgjøres uten at ungdommen møter, selv om det er første gangs innkalling, så frem innkallingen er forkynt eller «*betenkelig opphold ville voldes eller forkynning ikke kan skje*», jf. straffeprosessloven § 243. Hjemmelen for henvisning til § 243 finner du her for omgjøring av:

- samfunnsstraff, straffeloven § 52 5. ledd
- betinget fengselsstraff på vilkår, straffeloven § 39 andre ledd
- ungdomsstraff: straffeloven § 52 c siste ledd. Alle bestemmelser har samme lovtekst:

Reglene om varsling i straffeprosessloven § 243 gjelder tilsvarende for rettsmøter om omgjøring.

2.11 Verger. Innkalling til rettsmøtet og eget skjema for samfunnsstraff

Verge skal varsles til alle rettsmøter i samme omfang som domfelte har krav på varsel, og skal formelt stevnes hvis domfelte fortsatt er under 18 år.

Dersom bare én av vergene svarer på innkallingen, så er det tilstrekkelig til å oppfylle lovens krav til stevning av verger. Saken kan pådømmes selv om vergen ikke møter. Se egen veileder *Verger for mindreårige i straffesaker*.

Samfunnsstraff kan bare idømmes mindreårige dersom både domfelte og verge samtykker. Hvis det er aktuelt å omgjøre dom på ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging til samfunnsstraff, og det ikke kommer frem av påtegningen at verge har samtykket til samfunnsstraff, så send skjemaet: *Samtykke til tilståelsessak og samfunnsstraff til verge* i forkant av rettsmøtet samtidig som innkalling til rettsmøtet sendes.

Alle avgjørelser som skal forkynnes for domfelte, skal også forkynnes for vergene.

2.12 Rettens oversendelse av dokumenter til aktørene

Påtegningsarket legges alltid ved innkallingen til domfelte/verge.

Retten legger dokumentsamlingen inn i aktørportalen slik at forsvarer får tilgang til dokumentene, der forsvarer er oppnevnt.

2.13 Forberedelse av rettsbok

Saksbehandler i rettsavdeling i tingretten legger inn opplysningene fra påtegningsark inn i rettsboken og i dom senest **3 dager** før rettsmøtet.

Egen mal for U18-omgjørings sak brukes. Den sist oppdaterte versjonen av riktig mal ligger tilgjengelig for ansatte i domstolen på intranett under *Rettsprosessen, Barn i domstolen, Når siktede er under 18 år (veiledere, maler og retningslinjer)*.

2.14 Forsvarers innhenting av opplysninger før rettsmøtet

Hvis domfelte har dokumentasjon som er relevant for retten å motta, så må det sendes retten **senest 2 dager** før rettsmøtet. Dersom det kommer ny informasjon fra forsvarer, oppfordres kriminalomsorgen/påtalemyndigheten til å undersøke dette nærmere, og eventuelt innhente oppdatert informasjon, i forkant av rettsmøtet.

Forsvarer sender dokumenter inn til retten via aktørportalen, med kopi til påtalemyndigheten/kriminalomsorgen, pr. e-post.

Dersom retten ser at forsvarer ikke har sendt dokumentene i kopi, så sender retten kopi videre ved ESAS/Justishub.

3. Rettsmøtet

3.1. Gjennomføringen

Aktørene kan forvente at dommeren har satt seg inn i de sentrale dokumentene i forkant av rettsmøtet. Retten opplyser hva som er til behandling.

Hvis domfelte viser seg å ikke møte, hører forsvarer med domfelte om saken kan gjennomføres ved at domfelte møter via videolink. Saksbehandler i rettsavdeling oppretter i så fall et videomøte.

Aktørene tilpasser språk og argumentasjon til siktedes alder.

Avgjørelse avsies i utgangspunktet i rettsmøtet.

3.2. Innledning

Aktor/kriminalomsorgen redegjør kort for hva saken gjelder, hva som er grunnlaget for bruddene og hva partene er uenige om. Det legges ikke opp til at dette er et innledningsforedrag, der man går inn i detaljene eller leser fra dokumentene. Formålet er å gi domfelte og retten en kort innføring i saken og hva som er tvistespørsmålene i den.

3.3 Domfeltes forklaring

Domfeltes forklaring spisses mot det partene er uenige om og andre forhold av betydning for det retten skal ta stilling til. Dersom domfelte ikke er enig i at straffereaksjonen skal gjøres om, bør domfelte forklare seg om sin nåværende livssituasjon. De sentrale delene av domfelte sin forklaring protokolleres i rettsboken, leses opp og vedtas av domfelte.

3.4. Vitneførsel

Som hovedregel bør ungdomskoordinatoren/saksbehandler i friomsorgen føres som vitne. I utgangspunktet er det tilstrekkelig at vitnet forklarer seg via videolink. Utspørringen bør begrenses til det som er omtvistet og som ikke er dokumentert. Det kan henvises til dokumentasjonen fra konfliktrådet/friomsorgen i stedet for protokollat av forklaringen.

Dersom det fremkommer nye opplysninger under deres forklaringer, bør dette protokolleres.

Dersom bruddene ikke er bestridt, vurderer dommeren behovet for å føre vitnet.

Vergen bør få anledning til å gi en kort forklaring.

3.5. Prosedyrer

Aktor/kriminalomsorgen redegjør for bakgrunnen for begjæringen. Det kan vises til begjæringen.

Det er ikke nødvendig å lese fra de aktuelle dokumentene (dokumentere), med mindre det er forhold som retten særlig bør merke seg.

Etter forsvarers prosedyre får partene anledning til replikk/duplikk.

Som for de øvrige delene av rettsmøtet, må språket og argumentasjonen tilpasses til at domfelte er/var mindreårig på gjerningstidspunktet.

4. Forkynnelse av dom

4.1 Forkynnelse

Dom skal i utgangspunktet forkynnes i rettsmøtet etter en kort pause.

Dommeren redegjør muntlig for hovedtrekkene i avgjørelsen, og leser opp slutningen. Partene godtar/anker/tar betenkningstid i rettsmøtet og dette skrives inn i rettsboken. Detaljene i dommen kan renskrives i ettertid, slik som ved fengslingskjennelser.

Avgjørelse signeres fortrinnsvis elektronisk av dommeren fordi dette bidrar til raskere saksgang i de neste leddene i straffesakskjeden.

Dommen sendes elektronisk til aktørene i ettertid, men ankefristen løper fra rettsmøtets avslutning.

Domfelte/verge er på forhånd stevnet til fremmøteforkynning 3 dager etter rettsmøtet for det tilfelle at de ikke møter i retten. Ankefristen begynner da å løpe senest 3 dager etter rettsmøtet. For at dommen skal bli rettskraftig raskt, er det derfor veldig viktig at dommen senest er klar til dette tidspunktet.

4.2. Forsvarerbistand ved forkynnelse av dom til domfelte og verger

Forsvarer oppfordres til å diskutere mulige utfall med domfelte/verge før rettsmøtet, slik at avgjørelsen kan vedtas/ankes i rettsmøtet.

Dersom det tas betenkningstid, eller domfelte/verge ikke er til stede i rettsmøtet så bistår forsvarer domfelte/verge med å sende inn deres godtakelse/anke av dom med støtteskriv så snart som mulig, og senest innen ankefristens utløp. Merk at forsvarer ikke kan godta/anke en dom på vegne av klientene. De selv må skrive under på anken/godtakelsen.

Inntil en ny teknisk løsning er på plass, kan domfelte/verge skrive godtakelse/anke av dommen på et ark som er signert for hånd av disse, og legge ved legitimasjon på arket, ta bilde av dette og sende over til forsvarer. Forsvarer kan så laste opp dokumentet i aktørportalen. Eventuelt kan retten sende en e-post til forsvarer slik at forsvarer kan bruke sikker filoverføring for å sende over dokumentet. Forsvarer kan henvende seg til Oslo.tingrett.U18@domstol.no for å få tilsendt lenke til sikker e-post.

Der forsvarer bistår domfelte/verge med gjennomgang og arbeid med å godta/anke/ta betenkningstid, godtgjøres arbeidet med 0,5 eller 1,0 times arbeid alt ettersom dom vedtas/ankes.

5. Merking og oversendelse av dom fra retten.

Dommen gjøres tilgjengelig for forsvarer i Aktørportalen. Saksbehandler sender varsel om avgjørelsen i aktørportalen.

Dommen oversendes elektronisk fra Lovisa til kriminalomsorgen/påtalemyndigheten (via ESAS). Dersom dommen er signert for hånd, sendes den signerte versjonen med post.

Dommen må tydelig merkes med **U18**.

- Ved dom på ungdomsstraff sender saksbehandler kopi av dommen på e-post til Konfliktrådet hit: post.osloU18@konfliktraadet.no
- Ved dom på samfunnsstraff, sender saksbehandler kopi av dommen på e-post til Oslo friomsorgskontor hit: 9151.U18@kriminalomsorg.no.
- Er det avsagt dom som ikke er ungdomsstraff eller samfunnsstraff, sendes ingen ekstra e-post.

Merk at det ikke er tilstrekkelig å sende dommen via rutinetrinnet i Lovisa som heter «melding til kriminalomsorgen».

Retten sender med følgebrev om at dommen er forkynt eller hvordan avgjørelsen er videresendt til forkynning til kriminalomsorgen/påtalemyndigheten uansett hvilken forkynningsmåte er benyttet, med mindre informasjonen fremgår av rettsboken.

Påse at det alltid er embetes navn som står øverst og ikke den enkelte jurist. Det må fremkomme klart i brevet om kjennelsen er meddelt eller hvordan dommen er forkynt, og om avgjørelsen er godtatt/anket/tatt betenkningstid fra ungdom/verge.

Sammen med avgjørelsen sendes U18-saksflytskjemaet(kommer) ferdig utfylt.

Endringene i den opprinnelige dommen registreres av politiet så snart som mulig i politiets registre og datasystemer.

6. Registrering av avgjørelse i domstolen

Vær oppmerksom på at det gjelder egne avgjørelseskoder i Lovisa for U18-saker. Når du registrerer en avgjørelse i en U18-sak i Lovisa, må du bruke riktig avgjørelseskode. Dette er viktig fordi:

- Statistikken for U18-saker brukes til å forstå ungdomskriminalitet.
- Statistikken er grunnlag for vurdering av behov for tilpasset lovgivning.

Sjekk alltid at du velger korrekt kode for U18-saker. Er du i tvil, så sjekk *Veiledning føring av avgjørelser i Lovisa for U18-saker* for mer utfyllende forklaring til hvilken kode som er korrekt(kommer). Er du fortsatt i tvil; send en epost til Oslo.tingrett.U18@domstol.no.

7. Offentlighet

Rettsmøte: Er offentlig hvis ikke annet følger av loven eller besluttes av retten, jf domstoloven § 124, 1. ledd. Saker med mindreårige går som hovedregel for lukkede dører, jf. domstoloven § 125 bokstav d). Det kan gis unntak for at pressen er til stede. For domstolens ansatte, se veileder: *Åpne eller lukkede dører når siktede er under 18 år*.

Referat: Et rettsmøte i en enedommersak er et "rettsmøte utenfor hovedforhandlingen". Fra slike rettsmøter er det i utgangspunktet referatforbud, jf dl. § 129, 1. ledd. Det er gjort unntak for tilståelsessaker, hvor det er fastsatt i loven at det er referatadgang. I saker som gjelder omgjøring av straff i frihet er det derfor referatforbud hvis ikke retten beslutter noe annet.

Avgjørelsen: Alle avgjørelser i U18-saker skal i utgangspunktet skje i anonymisert form, jf. domstoloven § 130 1. ledd bokstav a), jf. barnekonvensjonen.

Brev til forsvarer i U18-bruddssak

Oslo politidistrikt/kriminalomsorgen – N.N.

Rettsmøte i overnevnte bruddsak er berammet i Oslo tingrett XX. Det er satt av til sammen (2) timer til rettsmøtet.

Forsvarer gis frist til **2 dager** før rettsmøtet med å opplyse:

- Om tvistepunktene i saken, herunder om den faktiske beskrivelsen i påtegning fra påtalemyndighet/kriminalomsorg bestrides eller ikke. Informasjon om faktum som fremgår av begjæringen, vil kunne bli gjenbrukt i dommen.
- Skal forsvarer føre vitne? Hva skal vitnet i så fall forklare seg om? Er det behov for rettens bistand til å stevne vitnet?
- Forsvarer bes vurdere om det er behov for avklaring knyttet til fritak for taushetsplikt for vitnet? Og i så fall om slike fritak vil være innhentet i forkant av rettsmøtet fra verger hvis domfelte fortsatt er under 18 år på tidspunktet for rettsmøtet.
- Send inn eventuell dokumentasjon fra domfelte som kan ha betydning for omgjøringsbegjæringen/begjæringen om oppholdsrestriksjoner med elektronisk kontroll.
- Hvis forsvarer er kjent med at noen av aktørene/vergene har behov for tolk og dette ikke allerede fremgår av påtegningen, bes dette opplyst.
- Hvis tiltalte fortsatt er under 18 år på tidspunktet for rettsmøtet og verger ikke vil være til stede i retten bes det opplyst om tiltaltes verger samtykker til samfunnsstraff/innskjerping av dom med elektronisk kontroll i hjemmet dersom det er aktuelt, og om slike eventuelle samtykker er innhentet i forkant av rettsmøtet/vil bli innhentet i forkant av rettsmøtet.
- Andre opplysninger av betydning for forberedelse til og gjennomføring av rettsmøtet.

Rettsmøtet spisses inn mot det som er omtvistet i saken. Rettsmøtet gjennomføres på liknende måte som et fengslingsmøte. Dommeren har lest sakens dokumenter på forhånd og det blir ikke en fullstendig gjennomgang av disse.

Etter en kort innledning fra de profesjonelle aktørene, kommer domfeltes forklaring. Deretter evt. vitner, før kort prosedyre fra begge sider.

Som for de øvrige delene av rettsmøtet, må språket og argumentasjonen tilpasses til domfeltes alder.

Dom forkynnes normalt i rettsmøtet. Domfelte/verge er uansett stevnet til fremmøteforkynning 3 dager etter rettsmøtet for det tilfelle at ikke domfelte/verge møter i rettsmøtet. Se for øvrig *Veileder Behandling av bruddsaker i Oslo tingrett U18* på Oslo tingretts internettsider.

Forsvarer oppfordres til å diskutere mulige utfall med domfelte/verge før rettsmøtet, slik at dom kan vedtas/ankes i rettsmøtet. Dersom det tas betenkningstid kan forsvarer bistå med å sende inn godtakelse/anke av dom med støtteskriv så snart som mulig og senest innen ankefristens utløp. Det blir i utgangspunktet ikke satt egen frist av kriminalomsorg/påtalemyndighet for støtteskriv. Fristen i straffeprosessloven § 310 4. ledd er siste frist for støtteskriv. Der forsvarer bistår domfelte/verge med gjennomgang og arbeid med å godta/anke/ta betenkningstid, godtgjøres arbeidet med 0,5 eller 1,0 times arbeid alt ettersom dom vedtas/ankes.

Oslo tingrett

Dato

For tingrettsdommer

Hurtigspor for U18-saker i Oslo

Fullstendig beskrivelse

Februar 2025

HURTIGSPOR U18

Hurtigspor i U18-saker i Oslo skal forebygge ny kriminalitet, øke trygghetsfølelsen, ivareta tilliten til rettssystemet, og sørge for treffsikre straffereaksjoner i rett tid. Et hovedmål er å få til mer effektiv og god samhandling i hele straffesakskjeden, og at ungdommen følges tett opp fra straffbar handling og frem til straffen er gjennomført.

Innhold

1.	Innledning.....	2
1.1	Norges internasjonale forpliktelser.....	2
1.2	Kriminalitetsutviklingen i Oslo	2
1.3	Bakgrunnen for etablering av hurtigspor U18	3
2.	Formålet med hurtigspor	4
2.1	På individnivå	4
2.2	På samfunnsnivå	4
2.3	På systemnivå.....	4
3.	Målgruppen / hvilke saker omfattes av hurtigsporet	5
3.1	Målgruppen.....	5
3.2	Sakstyper som omfattes	6
4.	Kort om utfordringer med dagens system.....	7
5.	Oversikt over sentrale elementer i hurtigsporet	8
5.1	Personfokus og helhetsblikk.....	8
5.2	Sakens opplysning med tanke på straffutmåling (KOG og PUM)	8
5.3	Forening eller oppdeling av saker	10
5.4	Påtalemyndighetens ansvar for samlet kort saksbehandlingstid	12
5.5	Effektiv domstolsbehandling i Oslo tingrett	13
5.6	Effektiv domstolsbehandling i Borgarting lagmannsrett	15
5.7	Ungdomsvennlig domstolsbehandling i Oslo tingrett.....	15
5.8	Ungdomsvennlig domstolsbehandling i Borgarting lagmannsrett.....	16
5.9	Aktiv bruk av forsvarer i alle ledd.....	16
5.10	Lovendringer med hensyn til ungdomsstraff	17
5.11	Mer fokus på særvilkår.....	18
5.12	Ubetinget fengsel og styrket ettervern	20
5.13	Rask iverksetting av straffereaksjoner.....	21
5.14	Oppfølging av vilkårsbrudd	22
5.15	Særlig om bruk av elektronisk kontroll	22
5.16	Ivaretagelse av fornærmede og vitner	23
5.17	Samhandling mellom aktørene	24
5.18	Informasjonsmateriell.....	25
5.19	Kompetansetiltak	25

Hurtigspor for behandling av U18-saker i Oslo

1. Innledning

1.1 Norges internasjonale forpliktelser

Ved alle handlinger som berører barn og ungdommer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn, jf. barnekonvensjonen artikkel 3 og Grunnloven § 104. Norge er forpliktet til å behandle barn som mistenkes for straffbare forhold på en måte som fremmer deres reintegrering, slik at de påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet.¹ Et av flere sentrale grep for å oppnå dette er at de har krav på å få straffesaken avgjort «uten forsinkelse».² Kravet om at saken skal avgjøres uten forsinkelse er av FNs barnekomité til at tiden fra når den straffbare handlingen begås og frem til avslutningen av prosessen skal være så kort som mulig. Barnekomiteen har anbefalt at statene setter tidsfrister for avslutningen av de forskjellige stadiene i en straffesak, og at disse bør være mye kortere enn for voksne, men fortsatt ivareta rettssikkerhetsgarantiene.³

1.2 Kriminalitetsutviklingen i Oslo

I Oslo er det en betydelig økning i antall straffesaker der ungdom er involvert, og sakene blir stadig mer alvorlige. Et tydelig utslag av dette er at det er en betydelig økning i antall ungdommer som blir varetektsfengslet. Fengslingsgrunnlaget er oftere enn før begrunnet med gjentakelsesfare. I 2022 ble det varetektsfengslet 12 ungdommer, mens det i 2024 ble varetektsfengslet 33 ungdommer.

Oslo politidistrikt hadde omtrent 2500 ungdomssaker under etterforskning i 2024. De mest alvorlige ble behandlet i tingretten som følge av tiltalebeslutning eller begjæring om tilståelsesdom. Noen av ungdommene ble dømt flere ganger i løpet av året. Omtrent halvparten er tidligere straffet, til tross for sin unge alder.⁴ I flertallet av sakene er det flere tiltalte ungdommer, som er tiltalt for mange straffbare forhold hver. De mest alvorlige sakene gjelder drap, drapsforsøk, alvorlige voldshandlinger og ran.

Det ble avsagt 66 dommer mot 92 ungdommer i Oslo tingrett i 2024. Så langt har tingretten mottatt 30 saker til berømmelse av hovedforhandling, og det er totalt 48 ungdommer som er tiltalt i disse sakene. Dersom tendensen fortsetter, vil dette innebære en markant økning på omtrent 200 prosent med hensyn til antall tiltalte ungdommer i retten sammenlignet med 2024. Sakenes alvor og antall involverte ungdommer i hver sak har også ført til lengre rettsprosesser. Dette viser at ungdomskriminaliteten krever stadig flere ressurser i hele straffesakskjeden. Tallene underbygges også av Oslo politidistrikts rapport om ungdom som har begått gjentatt kriminalitet, som ble offentliggjort 13. februar 2025.

Ungdommene er stort sett gutter som pådrar seg mange saker på kort tid. De mest aktive ungdommene har ofte flere saker under etterforskning parallelt, flere saker som skal opp i retten, og de venter på straffegjennomføring for andre saker. I tillegg har de også hatt flere varetektsopphold og flere dommer som er ferdig sonet. I tråd med føringene fra barnekonvensjonen er det nå behov for å tenke annerledes

¹ Barnekonvensjonen artikkel 40 første ledd.

² Barnekonvensjonen artikkel 40 andre ledd bokstav b) iii).

³ Se CRC/C/GC/24 avsnitt 54-55.

⁴ Dette gjelder hovedforhandlinger. Tilståelsessaker er ikke regnet med i denne oversikten.

rundt oppfølgingen av ungdommene i hele straffesakssystemet, for å forebygge mer kriminalitet og reintegrere ungdommene i samfunnet.

1.3 Bakgrunnen for etablering av hurtigspor U18

Et hovedmål med hurtigspor er å sørge for tidlig intervensjon for å bryte negative mønstre, og hindre at ungdommene utvikler kriminell adferd. Dette forutsetter at aktørene i hele straffesakskjeden kommuniserer og samarbeider. Straffereaksjonene må være følbare og individuelt tilpasset, og komme tidsnok. Det er viktig at det forebyggende endringsarbeidet får kommet i gang så tidlig som mulig. Dersom dette lykkes, vil det på sikt føre til færre og mindre alvorlige straffesaker, og dermed også redusert behov for at ungdommene må i fengsel. Dette vil være bra for ungdommene som er involvert, enten som gjerningspersoner, fornærmede eller vitner. Dette vil også skape mer trygghet i lokalmiljøer, og ivareta tilliten til rettssystemet. I tillegg vil dette på sikt være ressursbesparende.

Alt dette er i samsvar med lovgivers beskrivelser av behovet for å tenke annerledes, og at det må etableres et hurtigspor for å sikre effektivitet og kvalitet i alle ledd. Departementet har oppsummert behovet for hurtigspor på følgende måte:

Lang ventetid mellom lovbrudd og iverksettelse av reaksjon kan være en stor belastning både for unge lovbrutere, fornærmede og pårørende, og vil også kunne utgjøre en risiko for at ungdommen begår nye lovbrudd. En rask straffesaksbehandling vil kunne bidra til å hindre tilbakefall og rekruttering til kriminelle nettverk. Det er viktig å sikre at saksbehandlingstiden i straffesakskjeden som helhet og i det enkelte leddet er så kort som mulig, og at virksomhetene overholder lovbestemte frister.⁵

Stortinget har vedtatt en del lovendringer for at straffesakssystemet og straffereaksjonene skal fungere bedre og mer effektivt.⁶ Domstolsadministrasjonen overleverte formelt oppdraget med etablering av hurtigspor til Borgarting lagmannsrett og Oslo tingrett i møte 30. oktober 2024, der øvrige aktører også var til stede.

I det følgende vil det gis en konkret beskrivelse av formålet med hurtigspor U18 i Oslo, hvem som omfattes, hvilke sentrale grep som kan og bør tas, og hvordan aktørene skal jobbe sammen og hver for seg for å få dette til.

Et sentralt mål er at straffesaksaktørene har et personfokus helt fra ungdommens første lovbrudd, slik at den individuelle forebyggingen kommer raskt i gang og virker preventivt. Et annet sentralt mål er at hvert ledd blir mer effektivt, og at aktørene har mer kontakt og samhandler med hverandre. Sentrale elementer i å nå disse målene er økt bevissthet rundt når man drøfter ungdommen i koordineringsgruppen (KOG) og når det er behov for personundersøkelse av mindreårige (PUM), for å hindre dobbeltbehandling, bruk av vilkår, oppdeling og forening av saker, og rask oppfølging av bruddsaker. Andre sentrale virkemidler er aktiv bruk av forsvarer og bistandsadvokat, og at domstolsbehandlingen er effektiv og ungdomsvennlig. I tillegg er det viktig med kompetanseheving i

⁵ Prop. 114 L punkt 2.3.

⁶ Se Prop. 139 L (2022-2023) og vedtakelsen av lov 20. desember 2023 nr. 110 (i kraft 1. september 2024), og Prop 114 L (2023-2024) og vedtakelse av lov 29. november 2024 nr. 73 (i kraft 1. desember 2024)

hvert enkelt organ. Det er vurdert at alle disse tiltakene er i tråd med hensynet til barnets beste. Det skal også utarbeides informasjonsmateriell.

Målet er at resten av landet senere skal nyte godt av erfaringene og materialet som lages i forbindelse med etableringen av hurtigspor i Oslo.

Politi, domstoler, kriminalomsorg og konfliktråd mangler ett felles datasystem for informasjonsdeling om hver ungdom. Et felles system for informasjonsdeling og samhandling om enkeltungdom og saker mellom alle aktørene i straffesakskjeden, ville bidratt til ytterligere effektivisering og nivåheving av samhandlingen.. Hvis hurtigsporet skal utvides til å bli landsdekkende, bør et slikt system utvikles og implementeres.

Dette dokumentet gir en fullstendig gjennomgang og beskrivelse av hurtigsporet som alle etater har sluttet seg til i Oslo. I tillegg er det utarbeidet en forkortet versjon der hovedpunktene for hurtigsporet, samt konkrete tiltak er beskrevet.

2. Formålet med hurtigspor

2.1 På individnivå

- Tett oppfølging av ungdom fra straffbar handling til straffegjennomføring er fullført.
- Forebygge nye lovbrudd.
- Fremme rehabilitering.
- Ivareta fornærmede og vitner.

2.2 På samfunnsnivå

- Redusere alvorlig og gjentatt ungdomskriminalitet.
- Hindre rekruttering til kriminelle nettverk.⁷
- Forebygge radikaliserings og hindre terrorangrep.⁸
- Øke trygghetsfølelsen for den enkelte, i lokalsamfunn og i hele samfunnet generelt.
- Ivareta allmennhetens tillit til rettssystemet.

2.3 På systemnivå

- Straffesakskjeden skal tilpasses hensynet til barnets beste.
- Effektiv og god samhandling i hele straffesakskjeden.
- Sikre at saksbehandlingstiden i straffesakskjeden som helhet, og i det enkelte leddet, er så kort som mulig, og at virksomhetene overholder lovbestemte frister.
- Ivareta rettssikkerheten til de involverte og opplysning av sakene.
- Effektive, individuelt tilpassede og målrettede straffereaksjoner til barnets beste.⁹

⁷ Se også Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2024 av 30. januar 2024 s. 7 og Meld.St.34 (2020-2021) Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet.

⁸ Se særlig NOU 2024:3 Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet. Kapittel 20 omhandler barn og radikaliserings. Beskrivelsen av barna som er i risikozonen for radikaliserings samsvarer med ungdommene som begår annen form for kriminalitet.

⁹ Høyesterett har i flere avgjørelser fremhevet at individualpreventive hensyn og barnets beste veier tungt ved straffutmålingen. Høyesterett har bl.a. i Rt 2010-1313 avsnitt 15 kommet med følgende prinsipputtalelse: «Der domfelte var under 18 år på gjerningstiden forskyves altså tyngdepunktet i avveiningen mellom de individualpreventive og de allmennpreventive hensyn. Det som i det lange løp alt i alt best tjener barnets interesser trer i forgrunnen, og kan bare settes til side så langt det foreligger særlig tungtveiende

- I større grad vurdere særvilkår i kombinasjon med andre straffereaksjoner der aktørene i straffesakskjeden har kjennskap til fastsatte vilkår.
- Sørge for at brudd på vilkår for ungdomsstraff, samfunnsstraff og andre særvilkår registreres, og følges opp raskt og mer treffsikkert slik at systemet ikke undergraves.¹⁰
- God informasjonsflyt mellom de sentrale aktørene, herunder påtalemyndigheten, politiet, forsvarerne, bistandsadvokatene, domstolene, konfliktrådet og kriminalomsorgen.
- Gode rutiner for informasjon om prosess og straffereaksjoner fra aktørene til ungdommen og verger.
- Informasjon om prosess og straffereaksjoner til allmennheten.
- Sørge for at straffereaksjonene overfor ungdom idømmes og iverksettes raskt og effektivt, og følges opp for å unngå tilbakefall.
- Sørge for sømløse overganger mellom ulike straffereaksjoner, slik at ungdommen følges tett opp frem til straffegjennomføringen er avsluttet.

3. Målgruppen / hvilke saker omfattes av hurtigsporet

3.1 Målgruppen

Det er en liten andel ungdommer som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet. Alvoret i de kriminelle handlingene har også økt de siste årene. Samfunnet har behov for beskyttelse, og det er derfor viktig å reagere raskt og tilstrekkelig målrettet for at ungdommene slutter med kriminalitet mens de ennå har en reell mulighet til å velge en annen vei i livet. Dersom ungdommene stanses tidlig i sin kriminalitet, får dette positive virkninger, for både ungdommen og samfunnet.

For ungdommer som har begått få og mindre alvorlige straffbare handlinger, er det viktig å snu den negative trenden før de begår gjentatt og alvorlig kriminalitet. Det er derfor sentralt at den første straffereaksjonen de får, kommer tidlig og er treffsikker, slik at den virker preventivt, og ungdommen ikke blir involvert i flere straffesaker.

For ungdommer som allerede har begått gjentatt og alvorlig kriminalitet, er det sentralt at hele straffesakskjeden og det tverrfaglige hjelpeapparatet samarbeider for å få dem på rett kjørl, og at de ikke rekrutteres til kriminelle nettverk. For disse ungdommene er det sentralt at prosessen er effektiv, at de får individuelt tilpassede straffereaksjoner som virker preventivt, og at brudd på vilkår følges tett opp.

På denne bakgrunn gjelder hurtigsporet for alle straffesaker der gjerningspersonen var under 18 år på handlingstidspunktet, i saker som stedlig hører under Oslo tingretts rettskrets.¹¹ Hurtigsporet skiller med andre ord ikke mellom de mest aktive ungdommene og de som er involvert i færre saker. Hurtigsporet skiller heller ikke mellom alvorlige eller mindre alvorlige lovbrudd.¹² Hurtigsporet omfatter både sakene

allmennpreventive hensyn som ikke i tilfredsstillende grad også ivaretas ved dom på samfunnsstraff. Jo yngre barnet er, desto mer må det til.»

¹⁰ HR-2011-694-A(samfunnsstraff), HR-2020-1351-A avsnitt 31 og HR-2023-846-A (ungdomsstraff)

¹¹ Se arbeidsgrupperapport 1

¹² De fleste mindre alvorlige lovbruddene avgjøres av påtalemyndigheten, og behandles ikke i retten. Dersom påtalemyndigheten gir påtaleunntatelse på vilkår om ungdomsoppfølging eller andre særvilkår, er det samtidig viktig at samhandlingen er god og effektiv.

som avgjøres av påtalemyndigheten og sakene som blir behandlet av domstolen. Samtlige gjerningspersoner som var under 18 år på handlingstidspunktet er i målgruppen.

Politiet har plikt til å etterforske saker der gjerningspersonen var mellom 12 og 15 år på handlingstidspunktet, og kan i noen tilfeller også etterforske saker der gjerningspersonen var under 12 år.¹³ I den forbindelse må politiet også samhandle med andre forebyggende aktører. Disse sakene kan være relevante for domstolsbehandling blant annet i forbindelse med ransaking, inndragning, oppholdsforbud mv. I tillegg kan påtalemyndigheten overføre disse sakene som sivil sak til mekling i konfliktrådet eller til oppfølging i barneverntjenesten¹⁴. I lys av den økende ungdomskriminaliteten, særlig blant 14-åringene, er det viktig at disse sakene prioriteres og følges tett opp, selv om de henlegges på grunn av gjerningspersonens alder. De sentrale elementene i hurtigsporet med tanke på kvalitet, innhold, rettssikkerhet og effektivitet er dermed minst like viktige i disse sakene. På denne bakgrunn omfatter hurtigsporet også saker der gjerningspersonen var under den kriminelle lavalder på 15 år.

I noen straffesaker kan det være flere gjerningspersoner, der noen av dem var over 18 år, og andre var under 18 år på handlingstidspunktet. Så lenge en av gjerningspersonene var under 18 år på handlingstidspunktet, skal disse sakene behandles og merkes som U18-saker, og omfattes av hurtigsporet. Gjerningspersonene under 18 år i disse sakene er i kjerneområdet for hvilke ungdommer hurtigsporet er ment å omfatte. Hurtigsporet gjelder både tidsbruk og kvalitet, og det er like stort behov for samhandling, effektivitet og individuelt tilpassede straffereaksjoner og oppfølging av ungdommene i disse sakene.

Flere ungdommer er allerede domfelt, men er ikke ferdige med straffegjennomføringen. Det er derfor fortsatt behov for samhandling, sømløse overganger mellom straffereaksjoner og oppfølging av brudd. På denne bakgrunn omfatter hurtigsporet også all ungdom som var under 18 år på handlingstidspunktet innenfor Oslo tingretts rettskrets, og der straffegjennomføringen ikke er avsluttet. Ved håndtering av brudd på vilkår for straffegjennomføringen, er det alder på handlingstidspunktet som er avgjørende for om saken anses som en U18-sak.¹⁵

3.2 Sakstyper som omfattes

Sakstyper som omfattes av hurtigsporet er:

- Alle saker som blir etterforsket av politiet og avgjort av påtalemyndigheten, enten ved henleggelse, påtaleunndatelse, forelegg¹⁶ eller overføring til konfliktrådet for mekling¹⁷ eller ungdomsoppfølging.¹⁸
- Alle begjæringer om etterforskingsskritt, for eksempel ransaking, beslag og utlevering.
- Oppnevning av forsvarer og bistandsadvokat.
- Oppnevning av rettspsykiatriske sakkyndige.
- Begjæring om varetektsfengsling.

¹³ Se straffeprosessloven § 224 andre og tredje ledd, jf. første ledd, og påtaleinstruksen § 7-4 annet ledd, jf. første ledd.

¹⁴ Straffeprosessloven § 71b.

¹⁵ Se også HR-2023-846-A.

¹⁶ Det kan for eksempel gis betinget bot på vilkår, jf. straffeloven § 53 fjerde ledd, sist endret 1. september 2024.

¹⁷ Dette omfatter også alle saker der ungdommen var U15 på handlingstidspunktet.

¹⁸ Straffeprosessloven § 71a, sist endret 1. september 2024.

- Hovedforhandlinger og ankeforhandlinger.
- Tilståelsessaker.
- Saker der ungdommen begår ny kriminalitet under straffegjennomføringen, også om ungdommen har fylt 18 år.¹⁹
- Begjæringer om omgjøring av straffereaksjon som følge av brudd på vilkår for samfunnsstraff, ungdomsstraff, ungdomsoppfølging, prøveløslatelse med møteplikt, og andre særvilkår i straffen (bruddsaker).
- Oppholdsforbud (med og uten elektronisk kontroll).
- Besøksforbud (med og uten elektronisk kontroll).
- Inndragning.
- Førerkortbeslag.

4. Kort om utfordringer med dagens system

Straffesakssystemet går samlet sett for sakte. Det tar lang tid før sakene blir pådømt og straffereaksjonene iverksatt. Straffereaksjonene får derfor ikke tilstrekkelig preventiv effekt.

Mange ungdommer domfelles flere ganger. Nye straffbare forhold har ført til at idømte straffereaksjoner ikke er blitt iverksatt og/eller er avbrutt, og dette har hindret forebygging. Fravær av følbare konsekvenser og for sen oppfølging av brudd på straffereaksjonene kan føre til at ungdommen fortsetter med kriminalitet, og opplever dette som forlokkende.

Det er ikke nok bevissthet med tanke på bruk av særvilkår, og mulighetene for dette blir lite belyst for retten. Det er heller ikke et tilstrekkelig godt system for å registrere og følge opp tiltak og vilkår, som for eksempel oppholdsforbud. Slike særvilkår blir derfor lite brukt.

Det er for lite fokus på kontrollerende tiltak og allmennhetens behov for å se at straffbare handlinger får konsekvenser. Dette øker utryggheten i samfunnet generelt, og lokalmiljøer spesielt. I tillegg kan dette føre til at fornærmede og vitner ikke har tillit til rettssystemet, og dermed avstår fra å anmelde straffbare forhold eller forklare seg for politiet og i retten.

Det er for lite oversikt og informasjonsflyt mellom konfliktrådet/kriminalomsorgen og politiet med hensyn til om straffereaksjonene er iverksatt og det nærmere innholdet som er bestemt. Påtalemyndigheten og politiet har ikke tilstrekkelig kjennskap til innholdet, eller vilkårene, i straffen som konfliktrådet og kriminalomsorgen har fastsatt. Kriminalomsorgen følger opp vilkårsbrudd, men en del av disse skal kontrolleres av politiet. Dersom retten har fastsatt særvilkår, sendes dette i et eget brev fra kriminalomsorgen til politiet med nærmere beskrivelse av oppfølging og varsling. Det er behov for å se på informasjonsflyten slik at politiet får kjennskap til og registrerer vilkår som skal kontrolleres av dem, og at konfliktrådet/kriminalomsorgen får informasjon ved brudd, slik at dette kan følges opp. Konfliktrådet og kriminalomsorgen får også i enkelte tilfeller ikke informasjon, eller for sen informasjon, fra politiet i de tilfeller der ungdommen har blitt registrert med ny kriminalitet. Det er derfor behov for å se på informasjonsflyten når ungdom som er under straffegjennomføring, blir registrert med ny

¹⁹ I disse sakene er det også behov for U18 kompetanse i drøftinger av om straffegjennomføringen skal avbrytes og om påtale vil påstå fellesstraff. I forbindelse med hurtigsporet må det avklares hvordan slike saker kan drøftes.

kriminalitet. Alt dette er sentralt for at ungdommen skal forstå at brudd får konsekvenser, men også for at aktørene skal kunne foreta en helhetsvurdering av hva som vil være til barnets beste fremover.

Det er ingen felles elektronisk samhandlingskanal mellom alle straffesaksaktørene, der informasjon om ungdommen kan deles. I flere etater merkes sakene «U18» manuelt. Dette kan føre til at sakene ikke fanges opp og gis nødvendig prioritet, slik at saksbehandlingen dermed tar for lang tid. Flere har også etterlyst et eget kontaktpunkt for U18-saker i de andre etatene.

5. Oversikt over sentrale elementer i hurtigsporet

5.1 Personfokus og helhetsblikk

For at hensynet til barnets beste skal kunne ivaretas på en best mulig måte, er det viktig med helhetsblikk og personfokus. Det er viktig at påtalemyndigheten har oversikt over status for den enkelte ungdommen, med tanke på hvilke saker som er under etterforskning, hvilke saker som er påtaleavgjort, aktuelle rettsprosesser og status på straffegjennomføring, også med hensyn til særvilkår og bruddsaker.

For at påtalemyndigheten skal kunne foreta en konkret vurdering av hvilket spor som skal velges, må politiet derfor ha et system som gir et godt helhetsbilde av status for ungdommen i ulike saker. I forbindelse med hurtigspor U18 i Oslo har Oslo politidistrikt etablert en egen arbeidsrutine forbehandling av straffesaker hvor gjerningspersonen var under 18 år på handlingstidspunktet. Domstolen, kriminalomsorgen og konfliktrådet må fortløpende informere politiet om status med hensyn til ilagte vilkår som kan følges opp av politiet, status på straffegjennomføringen og eventuelle bruddsaker.²⁰ Oslo politidistrikt etablerer et system for mottak, registrering og oppfølging av denne informasjonen. Dette vil bidra til at påtalemyndigheten kan ha personfokus og helhetsblikk med tanke på hvordan ungdommen skal følges opp videre.

5.2 Sakens opplysning med tanke på straffutmåling (KOG og PUM)

Ubetinget fengsel skal bare idømmes når det er «særlig påkrevd», og terskelen for fengsling er høy, jf. straffeloven § 33.²¹ I ungdomssaker er det derfor ekstra viktig å ha fokus på muligheten for alternative straffereaksjoner, herunder særlig ungdomsoppfølging, ungdomsstraff og samfunnsstraff for ungdom, samt aktuelle særvilkår.

Riksadvokaten har også fremhevet at påtalemyndigheten skal være en pådriver for bruk av alternative reaksjonsformer i tråd med lovgivers intensjoner, og at saken tidlig bør opplyses med sikte på å vurdere om det kan være aktuelt å reagere med samfunnsstraff, ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging. Riksadvokaten har bemerket at antallet straffesaker som overføres til mekling i konfliktrådet bør økes, og at påtalemyndigheten derfor nøye skal vurdere om en sak er egnet for overføring til mekling i konfliktråd.²²

²⁰ Kriminalomsorgen sender per i dag melding om iverksettelse av samfunnsstraff, samt kopi av standsvedtak, grunnet brudd på vilkår. Vedtak om straffavbrudd på grunn av helse sendes også i kopi til Kripos.

²¹ Terskelen for fengsling av barn er høy, og dette skal bare skje unntaksvis, jf. også Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 435, Grunnloven § 105, FNs barnekonvensjon artikkel 3 og artikkel 37 bokstav b).

²² Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2024 av 30. januar 2024 s. 4.

Konfliktrådet har innført nye KOG-rutiner for å sikre profesjonalisering og effektivisering av KOG. I tillegg har KOG blitt lovfestet. Departementet har også gitt føringer for behandlingen i, og bruk av informasjon fra, KOG.²³ Stortinget har videre vedtatt endringer i lovverket som gir mulighet for mer hensiktsmessig bruk av PUM. Straffeprosessloven § 161a er endret fra at det «skal» innhentes PUM ved tiltale, til at dette «bør» innhentes. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på sakens alvor og om saken kan opplyses tilstrekkelig på annen måte.²⁴

På denne bakgrunn har Oslo tingrett, etter dialog med øvrige aktører, og i forbindelse med etablering av hurtigspor, utarbeidet retningslinjer for bruken av KOG og PUM.²⁵ Retningslinjene er i samsvar med departementets føringer, og er ment å sikre samhandlingen i alle ledd, ut fra en konkret vurdering av hvordan saken kan opplyses mest mulig effektivt i hver enkelt sak, og slik at ressursene i straffesakskjeden benyttes mer effektivt enn før lovendringen av 1. september 2024.

Koordineringsgruppen (KOG) er ikke et beslutningsorgan, men kan bidra til sakens opplysning, og til en større treffsikkerhet ved reaksjonsvalget både for påtalemyndigheten og for domstolen.²⁶ Hovedtemaet er om ungdommen er egnet for ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff, og i så fall hvilke tiltak som er aktuelle i en ungdomsplan. KOG kan også vurdere aktuelle særvilkår, om det er behov for PUM, og i så fall hva PUM-en skal belyse. KOG kan også gi råd til ungdomskordinator dersom det er behov for tverrfaglig drøftelse av en konkret problemstilling under straffegjennomføringen. Drøftelsene skal nedfelles i referatet. KOG-referat og eventuell skisse til ungdomsplan skal oversendes til påtalemyndigheten. KOG-referatet skal legges frem for retten, uavhengig av straffepåstand.

Personundersøkelse for mindreårige (PUM) gir detaljert informasjon om ungdommens personlige forhold og kan belyse hvilken straffereaksjon som er mest hensiktsmessig. PUM innhentes når saken ikke er tilstrekkelig opplyst på annen måte, og det dermed er nødvendig for å opplyse saken.²⁷ Dersom saken er tilstrekkelig opplyst på andre måter, vil det spare både tid og ressurser at PUM ikke innhentes, både i den enkelte sak, men også for å sikre best mulig ressursutnyttelse og hurtighet for andre ungdommer involvert i straffesaker i Oslo. Dersom det foreligger et KOG-referat, er det i utgangspunktet ikke nødvendig med PUM. Påtalemyndigheten skal avklare om ungdommen og verge samtykker til KOG og avvente drøftelsen der, før det vurderes om det skal innhentes PUM.

Oslo tingrett m.fl. har ønsket at KOG også skal drøfte samfunnsstraff, siden alle de relevante aktørene uansett er samlet og har anledning til å dele informasjon om ungdommen. Konfliktrådet har imidlertid vist til at KOG ikke har eksplisitt mandat til drøftelse av samfunnsstraff, og ønsker derfor foreløpig at dette ikke skal være en del av drøftelsene i KOG. Konfliktrådet mener at det er behov for lovendring dersom samfunnsstraff skal være en del av drøftelsen i KOG. Drøftelsene i KOG skal uansett nedfelles i referatet, og vil dermed i de fleste tilfeller kunne dekke det faktiske informasjonsbehovet retten har for valget mellom ulike straffereaksjoner. Dersom det ikke er aktuelt med ubetinget fengsel, står som regel valget mellom ungdomsstraff og samfunnsstraff. Dersom

²³ Konfliktrådsloven § 22 d og Prop. 139 L (2022-2023) kapittel 11.

²⁴ Lovendringen trådte i kraft 1. september 2024 og er nærmere beskrevet i Prop. 139 L (2022-2023) kapittel 12.

²⁵ Retningslinjene er sendt til aktørene og er tilgjengelig på Intranettet.

²⁶ Prop. 139 L (2022-2023) punkt 11.4.2.1.

²⁷ Prop 139 L (2022-2023) punkt 12.4.

ungdomsstraff ikke anses som en egnet reaksjon, bør samfunnsstraff kunne prøves uten at dette utredes nærmere i en PUM. Oslo friomsorgskontor har opplyst at de ikke har behov for PUM for å komme raskt i gang, eller for å få til individuell tilpasning av samfunnsstraffen. Det viktigste er at det kommer en rask reaksjon, og at gjennomføringstiden er lang nok til å kombineres med skole og muligheten for et reelt endringsarbeid.²⁸

5.3 Forening eller oppdeling av saker

Forening eller oppdeling av saker bestemmes enten av påtalemyndigheten eller retten. Muligheten for dette er regulert i straffeprosessloven §§ 13 og 287. Begge bestemmelsene viser at vurderingen av om dette er hensiktsmessig beror på et konkret skjønn.

Straffeprosessloven § 13 lyder slik:

Forfølging mot samme person for flere straffbare handlinger eller mot flere personer som medskyldige i samme handling, kan forenes i én sak, såfremt det lar seg gjøre uten vesentlig forsinkelse eller vanske. Tilkommer påtalen forskjellige, kan slik forening skje når de er enige om det. En avgjørelse om å foreta eller unnlate forening av forfølging mot samme person for flere straffbare handlinger kan ikke ankes eller brukes som ankegrunn.

Med rettens samtykke kan også ellers forfølgningen av flere straffbare handlinger forenes i én sak, likesom forente saker kan skilles når retten bestemmer det eller samtykker.

Bestemmelsens første ledd regulerer forening av flere straffesaker eller straffbare forhold overfor en person, og forening av straffesaker mot flere «medskyldige». Bestemmelsens annet ledd gir hjemmel for å beslutte forening av saker uten et krav om sammenheng mellom sakene. På tilsvarende måte kan retten bestemme at forhandlingen skal foregå særskilt for hver enkelt handling eller tiltalte, når en sak gjelder flere straffbare handlinger eller flere tiltalte, jf. straffeprosessloven § 287.

Felles behandling av flere straffbare forhold mot én person tar sikte på å gi best mulig grunnlag for straffutmålingen. Forening av saker mot flere personer tar særlig sikte på å fremme sakens opplysning, fordi «den enes straffeskyld kan måtte ses i lys av de øvrige».²⁹ Høyesterett har lagt til grunn at lovens utgangspunkt er at saker mot flere tiltalte i samme sakskompleks skal iretteføres hver for seg. En eventuell forening av slike saker blir imidlertid begrunnet av rettssikkerhetshensyn, ved at vurderingen av den enes straffeskyld kan måtte ses i lys av de øvrige. Bevishensyn kan også tilsi forening. Forening av saker kan samtidig føre til at sakene blir store og uoversiktlige, og tar mer tid å behandle i domstolene.³⁰

Bestemmelsene om forening og oppdeling har preg av å være skjønnsmessige retningslinjer. Ifølge lovgiver er det overlatt til påtalemyndigheten og i siste omgang rettens frie skjønn å avgjøre om saker skal forenes.³¹ Dette er også regulert i påtaleinstruksen kapittel 1, og særlig RA-2017-12-I punkt 4.4: om forening (koordinering) av saker når det «ut fra etterforskningsmessige, påtalemessige og prosessøkonomiske hensyn er hensiktsmessig», og punkt 5.3, om forening med eldre sak i annet distrikt

²⁸ Se mer om dette i Oslo tingretts notat om straffereaksjoner for ungdom.

²⁹ Se nærmere i Ot.prp.nr.27 (1999-2000) s. 10-11 og HR-2017-1070-U.

³⁰ Se mer om dette i HR-2017-1070-U avsnitt 30.

³¹ Ot.prp.nr. 27 (1999-2000) s. 11.

«så fremt det ikke vil medføre vesentlig forsinket påtaleavgjørelse, og hensynet til bevisførselen eller prosessøkonomiske hensyn tilsier dette». I rundskrivet fra Riksadvokaten fremgår at sentrale momenter er sakenes kompleksitet, omfang og antall gjerningspersoner. Det fremgår at en omfattende eller kompleks sak normalt ikke bør forenes med en mindre alvorlig og enkel sak som raskt kan ferdigstilles og påtaleavgjøres. Det samme gjelder en sak med mange gjerningspersoner. Hensynet til fornærmede er et relevant moment. Det fremgår i tillegg at fristsaker som hovedregel ikke bør forenes dersom dette vil medføre forsinkelse av betydning og andre hensyn ikke klart taler for forening. Hensynet til barnets beste må alltid vurderes.

Det er både fordeler og ulemper ved forening eller oppdeling av straffesaker overfor ungdom, og dette må derfor bero på en konkret skjønnsmessig vurdering.

For å kunne foreta en konkret vurdering av dette, må påtalemyndigheten ha en fullstendig oversikt over hvilke straffesaker ungdommen er involvert i og hva som er status, om ungdommen har fått straffereaksjoner som er igangsatt, og om det foreligger aktuelle bruddsaker. Det må, i samråd med etaten som følger opp straffegjennomføringen, vurderes om det vil være til barnets beste at straffegjennomføringene fortsetter og innskjerpes, eller om bruddsak skal behandles, og eventuelt forenes med behandling av ny straffesak. Oversikten må derfor knyttes til person, og ikke til sak.

Fordeler med forening av flere saker overfor en person kan være at ungdommen får avgjort sakene samlet, og slipper flere rettsprosesser. Dette kan også gi et godt grunnlag for en samlet straffutmåling. I tillegg kan dette være ressursbesparende.

Fordeler med oppdeling av saker overfor én person kan være at ungdommen kan få avgjort enkle saker først, mens mer komplekse saker er under etterforskning. Dette kan føre til at ungdommen for eksempel kan bli direkteoverført fra påtalemyndigheten til konfliktrådet for meklings eller ungdomsoppfølging.³² Dersom de enkle sakene skal rettsbehandles, kan dette behandles raskt enten ved tilståelsesdom eller hovedforhandling. Dette vil også kunne gi domstolen grunnlag for å idømme særvilkår, i tillegg til andre straffereaksjoner. Jo før en ungdom får stå til ansvar for enkle saker og blir ilagt reaksjoner, jo tidligere kan det forebyggende endringsarbeidet starte. Dette vil dermed kunne ha preventiv effekt og forebygge at ungdommen blir involvert i enda flere straffesaker.

I forlengelsen av dette bemerkes at Riksadvokaten har fremhevet at brudd på besøksforbud skal følges opp med en rask og adekvat reaksjon. Påtalemyndigheten må derfor vurdere separat pådømmelse av brudd på besøksforbud uten å avvente hovedforhandling i hovedsaken.³³ Disse sakene kan dermed egne seg godt for oppdeling og separat pådømmelse. En oppdeling kan også i større grad ivareta hensynet til fornærmede ved at saken behandles raskere.

Fordeler med forening av saker overfor flere personer er at saken blir godt opplyst med tanke på skyldspørsmålet og rollefordeling. Dette kan være ressursbesparende, og i tillegg være mindre belastende for fornærmede, som slipper å møte flere ganger.

³² Se straffeprosessloven § 71a, sist endret 1. september 2024.

³³ Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2024 av 30. januar 2024 s. 5.

Fordeler med oppdeling av saker overfor flere personer vil være at den enkelte kan få behandlet saken sin raskere, og dermed komme raskere i gang med straffegjennomføringen. Dette kan for eksempel være en fordel i saker med gjerningspersoner både over og under 18 år, og gi mulighet for at ungdommen kan få pådømt sin sak raskere. I tillegg kan det være en fordel der det for eksempel allerede foreligger KOG-referat eller PUM for en ungdom, mens det for eksempel skal innhentes PUM eller rettspsykiatriske undersøkelser for andre. Da kan denne ungdommen slippe at saken forsinkes for hans del.

5.4 Påtalemyndighetens ansvar for samlet kort saksbehandlingstid

Spørsmålet om påtale skal avgjøres så snart saken er tilstrekkelig opplyst, og innen rimelig tid etter at noen er å anse som mistenkt. Dersom en mistenkt var under 18 år på handlingstiden, skal spørsmålet om påtale avgjøres innen 42 dager etter at vedkommende er å anse som mistenkt i saken.³⁴ Påtalespørsmålet kan likevel avgjøres senere dersom hensynet til etterforskningen eller andre særlige grunner gjør det nødvendig. Riksadvokaten har i sitt mål- og prioriteringsrundskriv³⁵ for 2024 utdypet dette nærmere med hensyn til behandlingen av U18-saker på følgende måte:

Selv om saksbehandlingstid måles ved påtaleavgjørelse, må den samlede saksbehandlingstiden tas i betraktning. Påtalevedtak må derfor følges opp raskt. Politidistriktene må ha gode rutiner for dette, og tiltalebeslutninger skal sendes til domstolene uten opphold. Påtalemyndigheten må medvirke til at ilagte straffereaksjoner fullbyrdes raskt. Dette er særlig viktig overfor unge lovbytere.

Riksadvokaten har i sitt mål- og prioriteringsrundskriv for 2025 fremhevet barne- og ungdomskriminalitet som et område hvor innsatsen skal styrkes.³⁶ Det fremgår at:

En liten gruppe unge lovbytere begår en høy andel av barne- og ungdomskriminaliteten, og politiets innsats må særlig rettes mot denne gruppen.

I møte med lovbytere under 18 år er det avgjørende med hurtig innsats fra politiet og påtalemyndigheten. Det gjelder særlig saker om alvorlige integritetskrenkelser, gjentatt kriminalitet eller der det er mistanke om at barn eller ungdom har tilknytning til et kriminelt nettverk eller kan stå i fare for å bli rekruttert til et kriminelt miljø. Det er viktig at politiet deler opplysninger på tvers av sektorer der det er adgang til det, særlig i saker hvor lovbyteren er under den kriminelle lavalder³⁷

Når det gjelder Den høyere påtalemyndighet, har Riksadvokaten i mål- og prioriteringsrundskrivet for 2024 i tillegg lagt til grunn følgende resultatkrav³⁸:

I saker mot personer som var under 18 år på handlingstiden, skal statsadvokaten avgjøre spørsmålet om tiltale eller oversende saken til riksadvokaten med innstilling om avgjørelse innen 15 dager fra saken ble mottatt fra politiet.³⁹

³⁴ Straffeprosessloven § 249.

³⁵ Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2024

³⁶ Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2025 punkt 2.6.

³⁷

³⁸ Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2024.

³⁹ Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2024 av 30. januar 2024 s. 3.

Riksadvokaten har også understreket påtalemyndighetens ansvar for å sikre at straffesaksbehandlingen i domstolene er rettssikker og effektiv på følgende måte:

Påtalemyndigheten må i sin saksforberedelse – gjennom samarbeid og åpen dialog med forsvarer og bistandsadvokat før saken sendes domstolene for berømmelse, og i tiden mellom tiltalebeslutning og hovedforhandling – løpende bidra til at straffesaksavviklingen i domstolene er rettssikker og effektiv.⁴⁰

Dette viser at påtalemyndigheten har et særlig ansvar for å sikre kort saksbehandlingstid for egne påtalevedtak, men også for den samlede saksbehandlingstiden. Dette innebærer at tiltalebeslutninger skal sendes til domstolen uten opphold, og at påtalemyndigheten skal medvirke til at ilagte straffereaksjoner iverksettes raskt. Effektiv og rettssikker saksforberedelse forutsetter samhandling med forsvarer, forebyggende, og en hensiktsmessig bruk av KOG og PUM. Påtalemyndigheten skal bidra til at ungdommen og ungdommens verger har fått utfyllende informasjon om innholdet i aktuelle straffereaksjoner, og fått mulighet til medvirkning. Rask berømmelse forutsetter samarbeid med domstolen og andre aktører.⁴¹ Rask iverksettelse forutsetter at påtalemyndigheten følger dette opp, samhandler med andre aktører, og at disse sakene prioriteres av straffesaksstøtte og fullbyrdelseskontoret.

5.5 Effektiv domstolsbehandling i Oslo tingrett

Alle begjæringer og lignende skal merkes med «U18», slik at de fanges opp og behandles raskt. En egen «U18-turnus» med spesialiserte dommere skal bidra til at sakene behandles raskere enn før i tingretten.

Hovedforhandling skal avholdes så snart som mulig, jf. straffeprosessloven § 275 annet ledd. Om ikke særlige forhold er til hinder, skal hovedforhandling berammes innen 6 uker etter at saken kom inn til tingretten og innen 8 uker etter at anke til lagmannsretten er henvist til ankeforhandling.⁴² Det er et mål å få ned andelen fristoverskridelser, og at eventuelle fristoverskridelser blir så kort som mulig. For å få til dette forhåndsberammes de aller fleste hovedforhandlinger med Oslo politidistrikt så snart det er mulig å si når en hovedforhandling vil kunne gjennomføres. Det forhåndsberammes også saker fra Oslo statsadvokatembeter. Alle aktører forventes å strekke seg langt for å få sakene opp innen fristene om ikke særlige forhold er til hinder for det. For å få til dette vil det kunne være nødvendig med bytte av aktor, forsvarer eller bistandsadvokat. Oslo tingrett vil sørge for at domstolen alltid kan behandle saken når det passer for de øvrige aktørene.

Noen få spesialiserte dommere vil ha den innledende saksforberedelsen i U18-sakene. Det er utarbeidet sjekkliste for påtalemyndigheten og mal for berammelsesbrev, slik at saken kan opplyses og prosessen tilrettelegges best mulig. Tingretten holder planmøte dersom aktørene ber om det, eller hovedforhandling skal vare mer enn fem dager. Det er utarbeidet egen mal for gjennomføring av planmøte i U18-saker.

⁴⁰ Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2024 av 30. januar 2024 s. 4.

⁴¹ Se punkt 5.5 om effektiv domstolsbehandling.

⁴² Straffeprosessloven § 275 annet ledd bokstav a).

Tilståelsessaker, besøksforbud og andre ene-saker, med unntak av fengslinger, vil bli berammet svært raskt i «U18-turnus». Tingretten vil ha en egen ordning for behandling av omgjørings- og bruddsaker. Det er utarbeidet egne veiledere for behandling av ene-saker og bruddsaker. Disse sakene vil bli behandlet av et mindre antall spesialiserte dommere. Sakene skal normalt behandles senest innen 2 uker.

Der tingretten blir klar over at det både er berammet hovedforhandling samtidig som det verserer en bruddsak, vil retten vurdere å forene sakene til felles behandling.⁴³ Domstolsbehandling av sakene kan også deles opp slik at mindre deler av et større kompleks kan behandles for seg. Dette vil kunne sørge for at ungdommen kan komme i gang med en straffereaksjon så snart som mulig, slik at gjentakelsesfaren kan begrenses.⁴⁴

Domstolen fastsetter tidspunkt for fremmøteforkynning i forbindelse med beramming av sak. Tidspunktet for fremmøteforkynning settes til 1 uke etter siste dag for domskriving. Politiet stevner ungdommen og verger til hovedforhandling og domsavsigelse samtidig. Dersom både verge og tiltalte møter i retten, kan dommeren ved behov sette en ny kortere frist for forkynning av dom.

Dommer kan også vurdere om dommen skal forkynnes av fagdommer eller ved domsforkynning, dersom dette anses hensiktsmessig. I så fall bør dom sendes ut til de profesjonelle aktørene i forkant, slik at både påtalemyndigheten og forsvarer kan ta stilling til om dommen bør godtas eller ankes på stedet. Det vil gi raskere rettskraftig dom.

Det er også ønskelig å få på plass et system der domfelte og verge kan vedta/anke dom når dommen forkynnes elektronisk. De fleste dommer ankes ikke, men fordi dommen ikke kan vedtas elektronisk, så løper alltid ankefristen på 14 dager etter elektronisk forkynning. En slik digital løsning finnes ikke pr. i dag.

Når dom er avsagt, sender retten kopi av dommen til forsvarer, og til konfliktrådet⁴⁵ eller kriminalomsorgen, samtidig som dommen sendes til påtalemyndigheten. Oversendelsen skal merkes med U18 til samtlige mottakere. Aktørene kan dermed sette i gang forberedelsene til oppstart av straffegjennomføringen straks. Kriminalomsorgen og konfliktrådet kan starte forberedelsene, men må avvente formell fullbyrdelsesordre før straffegjennomføringen iverksettes.

I 2024 har Domstolsadministrasjonen, sammen med Oslo tingrett, videreutviklet domstolenes saksbehandlingssystem Lovisa, slik at U18-saker har egne avgjørelseskoder i Lovisa, og det dermed kan hentes ut riktig statistikk fra annet kvartal 2025. Dette er nødvendig for at domstolene på en sikker og effektiv måte kan måle og kvalitetssikre saksbehandlingstiden, herunder identifisere årsaker til unødige forsinkelser. Dette vil også gi mer pålitelige tall for hva slags straffereaksjoner mindreårige idømmes i Norge.

⁴³ jf. straffeprosessloven § 13.

⁴⁴ Se punkt 5.3 om forening eller oppdeling av saker.

⁴⁵ Konfliktrådet har bemerket at dette er svært hensiktsmessig, men at aktørene må finne en måte å gjøre dette på som sikrer at beskjedene fanges opp, og som ivaretar GDPR. Det må fremgå tydelig at dette er et forvarsel om en kommende sak, og ha et system slik at det ikke blir doble registreringer.

5.6 Effektiv domstolsbehandling i Borgarting lagmannsrett

Borgarting lagmannsrett mottar U18-saker enten som anke over dommer eller som anke over kjennelser og beslutninger. Påtalemyndigheten sender over all dokumentasjon til lagmannsretten med en gang anken oversendes, og merker oversendelsen med «U18».⁴⁶ Etter innregistrering fordeles begge sakstyper til avdeling 4. Dersom en anke over dom henvises til ankeforhandling, overføres saken til en av lagmannsrettens tre dømmende avdelinger. U18-saker skal både i avdeling 4 og i de dømmende avdelinger behandles som hastesaker. Det vil si at sakene i alminnelighet skal gis høyeste prioritet etter fengslinger og saker som på grunn av frister eller særlige forhold må behandles umiddelbart. Alle U18-saker vil straks bli merket med det alminnelige «flagget» for prioriterte saker i lagmannsrettens saksbehandlingssystem Lovisa. Lagmannsretten har utarbeidet interne retningslinjer for arbeidet med U18-sakene for å sikre prioritet og rask behandling i alle ledd.

Ved anke over dommer vil U18-sakene i avdeling 4 omgående bli fordelt til en dommer eller utreder, avhengig av om saken faller inn under straffeprosessloven § 321 første ledd eller § 321 annet ledd. Ved anke over kjennelser og beslutninger vil sakene omgående bli fordelt til en dommer. Dommere og utredere vil påminnes om viktigheten av at disse sakene behandles raskt.

Ved henvisning av en U18-sak, vil berammelse av ankeforhandling i de dømmende avdelinger bli prioritert for at sakene skal komme opp så raskt som praktisk mulig. Borgarting lagmannsrett vil prioritere et tett samarbeid med aktørene for å få til dette.

Det vil iverksettes ytterligere samarbeid med påtalemyndigheten for å sikre at Borgarting lagmannsrett samtidig med oversendelsen av saken mottar mediefiler som vedlegg i saker, slik at dette ikke fører til unødige forsinkelser.

Ved anke over lagmannsrettens nektelsesbeslutninger (ved anke over dom) og kjennelser, vil oversendelsen bli merket «Haster», og det skal tydelig fremgå at det er en U18-sak. Avgjørelsene sendes så raskt som mulig til Høyesterett.

5.7 Ungdomsvennlig domstolsbehandling i Oslo tingrett

Etablering av et hurtigspor i U18-saker skal sørge for en mer effektiv domstolsbehandling. I tillegg skal hele rettsprosessen være ungdomsvennlig. Det er et mål at kvaliteten heves, at sakene blir tilstrekkelig opplyst og at ungdommens rettssikkerhet ivaretas.

Oslo tingrett har allerede utarbeidet veiledere, maler og hjemmeloversikter for planmøter, fengslingsmøter, hovedforhandlinger, bruddsaker og enedommersaker. I tillegg er det utarbeidet retningslinjer og maler knyttet til saksforberedelsen. Det er laget oversikter over straffereaksjoner for ungdom, og det er utarbeidet en egen U18-versjon av rettsmøtene skritt for skritt. Spesialiserte dommere deltar i et eget kompetanseløp for å heve kvaliteten og effektiviteten i behandlingen av U18-saker.

⁴⁶ Se beskrivelse i arbeidsgrupperapport 1.

Formålet er å ivareta ungdommens behov og rettssikkerhet, og at rettsmøtene gjennomføres slik at ungdommene forstår hva som skjer og det som blir sagt. Påtalemyndigheten og advokatene har også et ansvar for at rettsmøtene foregår med et «child-friendly language».

Tingretten har videre tilrettelagt egne celler for ungdom i arresten i tinghuset, og har egne rom i nærheten av aktuelle rettssaler der mindreårige vitner og fornærmede kan oppholde seg i pauser. Det er lagt opp til korte rettsdager, at det tas tilstrekkelig med pauser og at sakene settes på en rettssal som ivaretar nødvendige behov. Tingretten har egne retningslinjer for håndtering av presse og publikum i disse sakene, for å kunne balansere hensynet til ungdommene opp mot behovet for åpenhet på en god måte.

5.8 Ungdomsvennlig domstolsbehandling i Borgarting lagmannsrett

Borgarting lagmannsrett vil innføre rutiner og utarbeide maler for arbeidet med U18-sakene, basert på Oslo tingretts veiledere, retningslinjer og maler. En ankeforhandling i U18-saker skal ta utgangspunkt i barnets beste og lagmannsretten vil tilstrebe at rettsbehandlingen tilpasses ungdommens behov.

5.9 Aktiv bruk av forsvarer i alle ledd

Påtalemyndigheten har et selvstendig ansvar for å vurdere om det er grunnlag for oppnevning av forsvarer til politiavhør og under etterforskningen. Ungdom har en utvidet rett til forsvarer sammenlignet med voksne, og terskelen for oppnevning til politiavhør er lav. Retten til forsvarer i politiavhør er nærmere beskrevet i Riksadvokatens retningslinjer for avhør av barn og særlig sårbare personer som er mistenkt i straffesak med vedlegg, jf. RA-2023-1676.

Oslo tingrett og Oslo politidistrikt har avtalt at påtalemyndigheten kan tilkalle forsvarer til politiavhør, både i og utenfor kontortid. Deretter sender forsvarer anmodning til tingretten om oppnevning etter straffeprosessloven § 100 annet ledd (eget skjema) og vedlegger politiets tilkallingsbrev. Ordningen sørger for at etterforskningen ikke forsinkes i påvente av oppnevning fra retten.

Dersom påtalemyndigheten mener det bør oppnevnes forsvarer til politiavhør, skal påtalemyndigheten kontakte forsvarer, også i tilfeller der ungdommen i utgangspunktet ikke vil møte og forklare seg. Da kan forsvarer begjære seg oppnevnt, og få anledning til å drøfte dette nærmere med ungdommen og verge. Dette gjøres fordi ungdommen kan endre oppfatning etter å ha fått snakket med forsvarer.

Oslo tingrett oppnevner forsvarer i alle saker der påtalemyndigheten har tilkalt forsvarer til politiavhør. I andre tilfeller foretas det en konkret vurdering, men terskelen for oppnevning av forsvarer under etterforskningen for ungdom er lavere enn ellers. Det blir også oppnevnt forsvarere for mistenkte under 15 år. Målet er å sørge for at ungdommen er ivaretatt av forsvarer under etterforskningen. Alt dette er i tråd med føringene i EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40.

Det er utarbeidet en egen mal for oppnevning av forsvarer under etterforskningen i U18-saker. Forsvarer kan benyttes under hele etterforskningen som bindeledd til ungdommen og verger. Dette omfatter også bistand med informasjon om KOG og PUM, innhenting av samtykker, med videre. Dette kan bidra til å korte ned tidsbruken hos politiet, og dekkes av forsvareroppnevningen etter straffeprosessloven § 100 2. ledd.

Beskrivelse av hurtigspor U18 i Oslo, sist oppdatert 13. februar 2025

Dersom ungdommen overføres til ungdomsoppfølging eller dømmes til ungdomsstraff, kan retten oppnevne offentlig forsvarer for deltakelse i ungdomsplanmøte.⁴⁷ Oslo tingrett oppnevner også forsvarer til bistand under straffegjennomføring i forbindelse med gjennomføring av samfunnsstraff ut fra en analogisk tolkning av bestemmelsene, jf. også strpl. § 100 (2), EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 3 og 40.

I forbindelse med etablering av hurtigsporet er det lagt opp til at friomsorgen eller konfliktrådet skal kunne varsle forsvarer dersom ungdommen ikke møter til det første møtet, med påminnelse om tidspunkt for et nytt (andre) møte. Forsvarer får dekket arbeidet med å informere om det nye møtet, og forklare ungdommen og eventuell verge betydningen av å møte, enten som bistand under straffegjennomføringen eller under egen oppnevning etter strpl § 100 (2).

Dersom det går mot brudd i straffegjennomføringen hos konfliktrådet eller friomsorgen, bør det foreløpig varsles om dette til forsvarer, påtalemyndigheten og Kriminalomsorgen region øst, uten å vente til neste møte i oppfølgingsteam.

5.10 Lovendringer med hensyn til ungdomsstraff

Lovendringene høsten 2024 innebærer ingen endringer i samfunnsstraffen. Det er imidlertid allerede vedtatt en del endringer med hensyn til ungdomsstraff. Ungdomsstraff er ikke lenger basert på samtykke fra lovbrysteren. Kravet er nå at reaksjonen skal være «egnet».⁴⁸ Ungdommen kan ikke lenger selv velge innholdet i ungdomsplanen,⁴⁹ men har fortsatt rett til å medvirke, og verge(r) har rett til å uttale seg.⁵⁰ Det er også innført klageadgang. Straffereaksjonen får samlet sett et bredere anvendelsesområde.⁵¹

Ungdomsstraff kan kombineres med fengsel uten nærmere angitt tidsbegrensning.⁵² Dette kan for eksempel være hensiktsmessig i saker der ungdommen allerede har vært en periode i varetekt. I tillegg har det kommet en lovendring som gir domstolene adgang til å igangsette ungdomsstraff ved å fastsette særvilkår etter straffeloven § 37 første ledd bokstav a, b og d.⁵³ Dette er særvilkår om bosted, oppholdssted, arbeid eller opplæring, kontaktrestriksjoner, samt vilkår om å avstå fra å bruke alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler, og avgi nødvendige rusprøver.⁵⁴ Vilkårene løper fra det tidspunktet retten fastsetter og gjelder frem til det avholdes ungdomsplanmøte etter konfliktrådsloven § 24.⁵⁵

Når en dom på ungdomsstraff blir lest opp eller forkynt for den domfelte, skal han gjøres nærmere kjent med hva dommen går ut på, og med følgene av brudd på bestemmelsene gitt i eller i medhold av

⁴⁷ Konfliktrådsloven § 24 tredje ledd og fjerde ledd, jf. straffeprosessloven § 100 annet ledd, andre punktum.

⁴⁸ Straffeloven § 52 a) bokstav b.

⁴⁹ Konfliktrådsloven § 25. Endringen trådte i kraft 1. september 2024.

⁵⁰ Konfliktrådsloven § 25 annet ledd, jf. § 22 b. Straffeloven § 52a tredje ledd.

⁵¹ Straffeloven § 52a første ledd. Endringen trådte i kraft 1. september 2024.

⁵² Straffeloven § 52 d bokstav a). Endringen trådte i kraft 1. desember 2024.

⁵³ Straffeloven § 52 b annet ledd. Endringen trådte i kraft 1. desember 2024.

⁵⁴ Se mer om dette i Prop. 114 L kapittel 3.

⁵⁵ Straffeloven § 52b annet ledd, annet punktum. Endringen trådte i kraft 1. desember 2024.

konfliktrådsloven § 31, og av at det begås en ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden.⁵⁶ Ved brudd på vilkår for ungdomsstraff, kan tingretten etter begjæring ved dom bestemme at hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes eller omgjøres til samfunnsstraff eller betinget fengsling, eller fastsette at ungdomsstraffen skal fortsette med vilkår om oppholds- og kontaktrestriksjoner med elektronisk kontroll.⁵⁷

5.11 Mer fokus på særvilkår

Domstolene har ikke så ofte benyttet seg av adgangen til å sette særvilkår. Det er gode grunner til å bruke denne muligheten mer. Det er bred politisk enighet om å stramme inn straffereaksjonene i frihet, fordi straffen ikke har vært tilstrekkelig effektiv og preventiv. Politikere etterspør strengere rammer rundt ungdommene, med økt bruk av vilkår i dommene som er kontrollerbare. Vilkårene skal både ha individualpreventiv effekt, og ivareta samfunnets behov for beskyttelse mot ny kriminalitet hos ungdommen. Bruk av særvilkår vil kunne føre til mer effektive, følbare og spesialtilpassede straffereaksjoner.

Domstolens adgang til å fastsette særvilkår vil variere ut fra hvilken straffereaksjon som ilegges. Dersom retten igangsetter ungdomsstraffen på vilkår i mellomperioden frem til ungdomsplanmøte, eller gir friomsorgen adgang til å sette vilkår, vil det være enklere for konfliktrådet/friomsorgen å videreføre eller sette slike vilkår. I alle tilfeller kan konfliktrådet og friomsorgen fastsette lignende vilkår/tiltak i forbindelse med straffegjennomføringen, men i mindre grad enn om retten beslutter vilkårene. Påtalemyndigheten kan fastsette særvilkår i forbindelse med påtaleunntatelse. Påtalemyndigheten kan også ilegge oppholdsforbud med eller uten elektronisk kontroll, eller ilegge oppholdspåbud eller besøksforbud.⁵⁸

Nedenfor følger en samlet oversikt over aktuelle særvilkår/tiltak i U18-saker:

- overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid eller opplæring
- oppholdsforbud
- oppholdspåbud
- besøksforbud⁵⁹
- unngå kontakt med bestemte personer
- avstå fra bruk av alkohol eller andre rusmidler, og avgi nødvendige rusprøver⁶⁰
- gjennomgå behandling for å motvirke misbruk av alkohol eller andre rusmidler, om nødvendig i institusjon
- gjennomgå psykiatrisk behandling, om nødvendig i institusjon
- ta opphold i hjem eller institusjon for inntil 1 år
- mekling eller oppfølging i konfliktrådet - forutsetter samtykke
- møte hos rådgivende enhet for russaker etter innkalling, forutsatt at domfellelsen gjelder bruk, erverv, besittelse eller oppbevaring av narkotika til domfeltes eget bruk,
- samtaler med forebyggende i politiet, eller med utekontakten

⁵⁶ Straffeloven § 52b tredje ledd.

⁵⁷ Straffeloven § 52c. Endringen trådte i kraft 1. desember 2024.

⁵⁸ Se strpl. §§ 222c og 222d, og 222a, samt også Prop 114 L s. 19.

⁵⁹ Se også Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2024 av 30. januar 2024 s. 5.

⁶⁰ Se også straffeloven § 37 tredje ledd, jf. helsepersonelloven § 12 tredje ledd.

- kontaktforbud overfor fornærmede⁶¹
- tap av retten til å bruke sosiale medier, jf. straffeloven § 56 første ledd bokstav b)⁶²
- erstatning og oppreisning⁶³
- meldeplikt⁶⁴
- inndragning⁶⁵

Det er utarbeidet et notat med oversikt over hvilke vilkår, rettighetstap mv. som kan kombineres med ulike straffereaksjoner, og hvem som har kompetanse til å ilegge dem. Notatet er tilgjengelig både i tekstform, og i en mer skjematisk oppstilling. Uavhengig av hvem som skal fastsette særvilkårene, og hvem som skal følge dem opp, er det behov for at dette vurderes, drøftes og forberedes helt fra ungdommens første lovbrudd og fortløpende videre i prosessen, slik at behovet og mulighetene er tilstrekkelig opplyst. Dersom påtalemyndigheten vurderer at det er behov for å drøfte at retten fastsetter særvilkår frem til ungdomsplanmøte, kan dette meldes inn til KOG. Da skal KOG drøfte om det er behov for at retten vurderer å idømme særvilkår etter straffeloven § 37 første ledd, bokstav a), b) og d). På denne måten sikres at behovet for særvilkår vurderes av tverrfaglig kompetanse, inkludert personer med barnefaglig kompetanse. Departementet har lagt til grunn at denne vurderingen vil kunne inngå i forberedelsene av en skisse til ungdomsplan, og at dette bør stå i referatet fra KOG.⁶⁶ For de ungdommene som verken samtykker til KOG eller PUM, eller det av andre grunner ikke er PUM/KOG-referat, må politiet skissere mulige vilkår som et ledd av etterforskningen av saken. Dersom en sak drøftes anonymt, vil angivelsen av mulige tiltak i referatet fra KOG-møtet utgjøre skissen til ungdomsplan. Da er påtalemyndigheten ansvarlig for å sikre at ungdommen og deres verger har fått utfyllende informasjon om reaksjonens innhold, og at ungdommen har fått anledning til å medvirke til reaksjonsvalget.

Det bør fremgå av berammelsesbrevet/påtegning til tilståelsesdom om særvilkår er vurdert og om det kan være aktuelt, for å ivareta hensynet til kontradiksjon

I tillegg er det avgjørende at vilkårene registreres, gjøres kjent for andre aktører, og at brudd på vilkår følges opp. Politiet skal etablere et system der vilkår registreres. Det skal fremgå hvordan brudd skal følges opp, og hvem som skal informeres om dette, slik at politiets patruljer, forebyggende, etterforskning og påtale kan følge opp dette.

Forebyggende enhet i politiet har en sentral funksjon med hensyn til å vurdere behovet for særvilkår både for den enkelte ungdom, for ungdomsmiljøet og for samfunnet for øvrig. Forebyggende vil bidra til sakens opplysning både i KOG, PUM, og som vitner i retten, og ved oppfølging av noen av vilkårene under straffegjennomføringen. Det er derfor viktig at påtale og etterforskning har tett og fortløpende dialog med forebyggende enhet, og helst at behovet for særvilkår drøftes i KOG eller PUM. Malen for

⁶¹ Straffeloven §§ 57 flg.

⁶² Se som eksempel HR-2024-986-A som gjaldt tap av retten til å bruke Snapchat.

⁶³ Straffeloven § 35.

⁶⁴ Straffeloven § 36.

⁶⁵ Inndragning kan ilegges alene eller sammen med straff eller andre strafferettsligereaksjoner, jf. strl. §§ 66 flg. Inndragning kan også benyttes overfor ungdom under den strafferettslige lavalder, se HR-2021-2249-A som gjaldt inndragning av mobiltelefon fra en gutt på 13 år. Høyesterett fant det klart at inndragning kan skje overfor personer under 15 år, og at praksis fra EMD ikke ga grunnlag for noe annet.

Se også Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2024 av 30. januar 2024 s. 5.

⁶⁶ Se Prop. 114 L punkt 3.4 på s. 19.

begjæring om PUM endres i tråd med behovene i hurtigspor-prosjektet, og dette blir et punkt i malen. Dette er også en del av punktene i brev fra friomsorgskontoret om innhenting av informasjon fra forebyggende hos politiet. I tillegg er det viktig at dette belyses i retten, og at både hensynet til sakens opplysning og ungdommens rett til kontradiksjon ivaretas.

5.12 Ubetinget fengsel og styrket ettervern

Noen ungdommer er varetektsfengslet under etterforskningen, og noen få ungdommer blir dømt til ubetinget fengsel.⁶⁷ Hele straffen kan gjøres ubetinget, men straffen kan også kombineres med betinget fengsel, samfunnsstraff eller ungdomsstraff.

Det rettslige utgangspunktet er at ungdom som var under 18 år på handlingstidspunktet, bare kan idømmes ubetinget fengsel når det er «særlig påkrevd».⁶⁸ Det følger av straffeloven § 33 at terskelen for å idømme ungdom ubetinget fengsel er høy, og bør bare skje unntaksvis.⁶⁹ Det følger også av barnekonvensjonen at fengsling av barn bare skal benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom.⁷⁰ Vurderingen skal ifølge lovforarbeidene blant annet bero på «lovbruddets art og forholdene ellers».⁷¹ Sentrale momenter er sakens karakter og alvor, gjentakelsesfaren og hensynet til samfunnsvernet.⁷² Som hovedregel bør andre reaksjoner være prøvd før ubetinget fengselsstraff idømmes. Alternative straffereaksjoner kan imidlertid være uegnet dersom det er høy risiko for ny kriminalitet eller dersom det er begått svært alvorlige lovbrudd.⁷³ I tillegg skal hensynet til barnets beste være et grunnleggende hensyn.⁷⁴ Utgangspunktet er at det ikke er til barns beste å være i fengsel. I noen få tilfeller kan imidlertid et opphold i fengsel ved en ungdomsenhet, der ungdommen får tett tverrfaglig oppfølging, være med på å bidra til et bedre fungeringsnivå når barnet etter soning skal tilbake til samfunnet. Dette kan dermed i noen tilfeller være egnet til å ivareta hensynet til barnets beste. Vurderingen av om fengsling er «særlig påkrevd» må i alle tilfeller bero på en konkret vurdering.

Etablering av hurtigspor for ungdom i Oslo er ikke ment å endre det rettslige utgangspunktet for når barn kan pågripes, varetektsfengsles eller bli idømt ubetinget fengsel. Det er samtidig et mål at tidlig intervensjon og individuelt tilpassede straffereaksjoner som kommer i rett tid, skal virke preventivt, og at alvorlig og gjentatt ungdomskriminalitet reduseres. Dersom dette arbeidet lykkes, vil effekten forhåpentligvis være mindre alvorlig og gjentatt kriminalitet, og dermed også mindre behov for varetektsfengsling og dommer på ubetinget fengsel.

Det er uansett fortsatt helt sentralt at det etableres nok fengselsplasser som er tilrettelagt for barn, slik at hensynet til barns beste ivaretas når fengsling er nødvendig. Det har vært en utfordring at det har vært for få plasser ved ungdomsenhetene på Eidsvoll og i Bergen. Det er opprettet midlertidige plasser for mindreårige ved Eidsberg fengsel, og så skal det etableres ungdomsenhet for mindreårige i Evje fengsel.

⁶⁷ Se Oslo tingretts veileder for varetektsfengsling i U18 saker.

⁶⁸ Straffeloven § 33.

⁶⁹ Innst. O. nr. 72 (2004-2005) punkt 18.3.2.

⁷⁰ Barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav b).

⁷¹ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 435.

⁷² Se bl.a. Rt 2013 s. 67 som gjaldt alvorlig, gjentatt og eskalerende voldskriminalitet.

⁷³ Prop. 135 L (2010-2011) s. 115.

⁷⁴ Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3.

Det er også sentralt at aktørene samhandler for å sikre mest mulig sømløse overganger mellom ulike straffereaksjoner.⁷⁵

Departementet har i tillegg kommet med flere forslag knyttet til styrket ettervern. Bakgrunnen for dette er blant annet beskrevet på følgende måte:

Departementet fastholder at et godt grep for å ivareta unge domfelte, vil være ytterligere å styrke oppfølgingen ved løslatelse fra soning av en ubetinget fengselsstraff før endt tid. Særlig etter gjennomføringen av en lengre fengselsstraff, vil kriminalomsorgen få god kjennskap til domfeltes oppfølgingsbehov, og ha gode forutsetninger for å tilrettelegge for tilbakeføring til samfunnet.

...

Samtidig fastholder departementet at det er behov for å styrke oppfølgingen av unge domfelte ved prøveløslatelse. Overgangen fra soning av fengselsstraff til et liv i frihet kan for mange være sårbar, og en tettere oppfølging fra hjelpeapparatet i denne perioden vil kunne bidra til en redusert risiko for ny kriminalitet.⁷⁶

Kriminalomsorgen skal i alle tilfeller vurdere om domfelte som er under 18 år oppfyller vilkårene for å gjennomføre straffen utenfor fengsel med elektronisk kontroll.⁷⁷

Ungdomsenhetene får god oversikt over ungdommens situasjon både ved varetektsfengsling og soning. Det er behov for å samhandle mer med det tverrfaglige teamet i fengslene for å tilrettelegge ungdommens situasjon best mulig ved løslatelse og ved overgang til gjennomføring av andre straffereaksjoner. Dersom ungdommen parallelt er involvert i andre rettsprosesser eller er ilagt andre straffereaksjoner, er det behov for at dette koordineres.

5.13 Rask iverksetting av straffereaksjoner

Straffereaksjonene i frihet bør igangsettes så snart som mulig. Dette forutsetter at påtalemyndigheten får sendt fullbyrdsesordre raskt.

Kriminalomsorgen, friomsorgen og konfliktrådet har et særlig ansvar for å iverksette idømte straffereaksjoner raskt, både fengselsstraffer og straffereaksjoner i frihet. Dette er spesielt viktig i saker med mindreårige domfelte.

Kriminalomsorgen har i dag hjemmel til å be om bistand fra politiet til å avhente ungdommen til kartleggingssamtale hos friomsorgen der samfunnsstraffen starter opp, men politiets responstid er lang. Det bør ses nærmere på dette.⁷⁸

Konfliktrådet har ikke en tilsvarende hjemmel til å be om avhenting ved deres kartleggingssamtale som kommer forut i tid for oppstart av straff. Konfliktrådet kan bare be om bistand til avhenting ved ungdomsplanmøtet når straffen formelt starter opp. Dersom retten har bestemt at det skal gjelde

⁷⁵ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 435.

⁷⁶ Se mer om dette i Prop. 114 L punkt 5, og departementets vurdering i punkt 5.4.

⁷⁷ Straffegjennomføringsloven § 16a. Se også bl.a. Prop. 114 L s. 34.

⁷⁸ Straffeprosessloven § 173 a), jf. straffegjennomføringsforskriften § 5-4

særvilkår i perioden fra rettskraftig dom frem til ungdomsplanmøte, kan konfliktrådet ha hjemmel til å be om bistand fra politiet til avhenting til bruddsamtale.

Når ungdom domfelles til ubetinget fengsel, bør kriminalomsorgen prioritere innkalling til soning. Dette omfatter også domfelte som har blitt over 18 år når straffen skal iverksettes, så lenge de var mindreårige da lovbruddet ble begått.

Det bør være mer samhandling med hensyn til iverksetting av samfunnsstraff, ungdomsstraff, fengselsstraff og særvilkår ved løslatelse fra soning eller varetekt, slik at det er mest mulig sømløse overganger. Sakene må flagges og merkes med U18 i alle ledd.

5.14 Oppfølging av vilkårsbrudd

Det er viktig at påtalemyndigheten har en helhetsoversikt over hvilke saker ungdommen er involvert i, og hva som er status med hensyn til straffegjennomføring. Det må være dialog mellom påtalemyndigheten, kriminalomsorgen og konfliktrådet med tanke på oppfølging av vilkårsbrudd som medfører at straffegjennomføringen vurderes avbrutt, hvem som skal følge dette opp, og hvordan dette bør gjøres på en hensiktsmessig måte. Oslo tingrett har i forbindelse med etablering av hurtigsporet utarbeidet egne veiledere for beramning og behandling av bruddsaker, som gjelder for både kriminalomsorgen og for påtalemyndigheten.

5.15 Særlig om bruk av elektronisk kontroll

Påtalemyndigheten kan ilegges besøksforbud (oppholds- og kontaktforbud).⁷⁹ Påtalemyndigheten kan også ilegge oppholdsforbud overfor barn under 15 år, og for barn mellom 15-18 år, når det er grunn til å tro at opphold på stedet øker faren for at barnet begår en straffbar handling.⁸⁰ Påtalemyndigheten kan ilegge elektronisk kontroll av et besøksforbud eller kontaktforbud dersom nærmere vilkår for dette er oppfylt.⁸¹ Politiet følger opp dette. Påtalemyndighetens beslutninger kan bringes inn for retten. Det er utarbeidet egen rutine for behandling av ene-saker U18, som også omfatter behandling av slike beslutninger.

Det vil snart tre i kraft en lovendring der ungdom kan få oppholdspåbud og fotlenke som alternativ til varetektsfengsling. Dette ilegges av domstolen, men det er i så fall kriminalomsorgen som forbereder og følger opp gjennomføringen.⁸²

I saker der det er spørsmål om omgjøring ved brudd på vilkår for ungdomsstraff, kan fortsatt gjennomføring av ungdomsstraffen med elektronisk kontroll – fotlenke – være et aktuelt alternativ til fengsel.⁸³ Domstolen kan skjerpe inn dom på ungdomsstraff med oppholds- eller kontaktrestriksjoner med elektronisk kontroll. Det vil da være kriminalomsorgen som har ansvaret for den tekniske gjennomføringen og kontrollen, og som melder fra til konfliktrådet ved brudd. Konfliktrådet har fortsatt

⁷⁹ Straffeprosessloven § 222a.

⁸⁰ Straffeprosessloven § 222c.

⁸¹ Straffeprosessloven § 222g, i kraft fra 8. april 2024.

⁸² Straffeprosessloven § 184b. Lovendringen har foreløpig ikke trådt i kraft.

⁸³ Straffegjennomføringsforskriften kap. 7A, jf. straffeloven § 52 c

ansvaret for den innholdsmessige gjennomføringen av ungdomsstraff med elektronisk kontroll, herunder oppfølging av brudd.

Kriminalomsorgen vurderer i alle tilfeller om domfelte som er under 18 år og er idømt ubetinget fengselsstraff, oppfyller vilkårene for å gjennomføre straffen utenfor fengsel med elektronisk kontroll.⁸⁴ Det er Kriminalomsorgen som bestemmer og iverksetter dette. De overordnede vilkårene er at dette anses hensiktsmessig for å sikre en positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal ikke besluttet dersom formålet med straffen eller hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring taler imot det.⁸⁵

Også deler av den ubetingede fengselsstraff, herunder den siste del av soningen, kan gjennomføres med elektronisk kontroll / fotlenkesoning. Kriminalomsorgen skal kontrollere at gjennomføringsplanen og de fastsatte vilkår følges.⁸⁶

På denne bakgrunn er det behov for samarbeid og informasjonsflyt mellom aktørene, og en fast rutine knyttet til elektronisk kontroll, slik at ungdommen ikke får dobbelt opp med elektronisk kontroll, som to ulike aktører (politiet og kriminalomsorgen) følger opp. Dette vil bli behandlet nærmere i forbindelse med etablering av hurtigspor U18 i Oslo.⁸⁷

5.16 Ivaretagelse av fornærmede og vitner

Det er viktig at unge fornærmede og vitner, og deres verger, ivaretas. For dem vil det også være mindre belastende dersom rettsprosessene blir avgjort raskere, og de ser at handlingene får konsekvenser. Dersom det er aktuelt med kontaktforbud, oppholdsforbud og lignende, er det sentralt for fornærmede at dette følges opp på en god og effektiv måte. Alt dette har også betydning for allmennhetens tillit til rettssystemet.

Oslo tingrett oppnevner bistandsadvokat for fornærmede under 18 år i saker med gjerningsperson under 18 år i saker som er så alvorlige at de bringes inn for retten for avgjørelse, og det er tale om en integritetskrenkelse. I tillegg har tingretten egne rom der vitner og fornærmede kan oppholde seg i forbindelse med hovedforhandling mv. Fornærmede, vitner og deres verger bør også gjøres kjent med politiets trygghetsprogram og tingrettens tilbud om vitnestøtte.

Påtalemyndigheten skal i berammingsbrevet opplyse dersom det er behov for flere sikkerhetstiltak, og politiet må i så fall stille med nødvendig mannskap. Tingretten er avhengig av at aktørene melder behovene til tingretten, for å sikre optimal tilrettelegging, for eksempel ved valg av rettssal mv.

⁸⁴ Straffegjennomføringsloven § 16a annet ledd, jf. første ledd, jf. § 16. Krav om at den idømte fengselsstraff eller resterende tid frem til forventet løslatelse er inntil 6 måneder gjelder ikke for domfelte U18. Se også straffegjennomføringsforskriften kapittel 7.

⁸⁵ Straffegjennomføringsloven § 16a første ledd.

Oslo tingrett og Oslo statsadvokatembeter har i høringsrunder vært imot at kriminalomsorgen beslutter fotlenke når det er gitt ubetinget fengsel. Dette er knyttet opp mot formålet med straffen mv.

⁸⁶ Se bl.a. Prop. 114 L punkt 5.4.

⁸⁷ Kriminalomsorgen har bl.a. opplyst at de har behov for å drøfte med forebyggende politi mv. om behov for vilkår, særlig kontaktforbud og oppholdsforbud.

5.17 Samhandling mellom aktørene

Riksadvokaten har i mål- og prioriteringsrundskrivet fra 2024⁸⁸ beskrevet forutsetningene for en velfungerende straffesakskjede på følgende måte:

En velfungerende straffesakskjede krever god samhandling og informasjonsutveksling mellom aktørene. Gjennom enkeltsaksbehandlingen vil påtalemyndigheten få kunnskap som kan være relevant for politiets forebyggende arbeid. Påtalemyndigheten bør søke å bidra med slike erfaringer til bruk for de ulike forebyggende tiltakene som iverksettes i politiet. Dette gjelder for eksempel i saker der barn og unge begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet. Regjeringen har rettet oppmerksomhet mot forebygging av ungdomskriminalitet og innsats mot rekruttering av unge til kriminelle gjengmiljøer. Gode resultater på dette saksområdet forutsetter et bredt samarbeid mellom politiet og påtalemyndigheten, samt på tvers av sektorer.

Forebyggende enheter hos politiet har en helt sentral rolle for å drive aktivt endringsarbeid og redusere ungdomskriminaliteten. I forbindelse med hurtigsporet er forebyggende hos politiet en sentral bidragsyter med hensyn til vurdering av om det er aktuelt med særvilkår og hvordan dette bør følges opp, om saker bør forenes eller deles opp, og i forbindelse med den konkrete straffegjennomføringen. Det er derfor helt sentralt med god informasjonsutveksling mellom forebyggende og påtalemyndigheten, og at forebyggende aktivt deltar i KOG og er en bidragsyter til PUM. Politikontakten er også en sentral aktør ved gjennomføring av ungdomsoppfølging og ungdomsstraff, og det er viktig at for ungdommen og andre aktører at politikontakten er til stede. Kriminalomsorgen bruker noen ganger politikontakten ved gjennomføring av samfunnsstraff også, ut fra en vurdering av behov og dersom det er etablert en relasjon mellom ungdommen og politikontakten som det er hensiktsmessig å bygge videre på. Forebyggende må derfor ha tilstrekkelig kapasitet til dette arbeidet. Politiet bør ha rutiner som sikrer at eventuelt fravær kompenseres med andre tiltak.

I påvente av et felles informasjonsdelingssystem må informasjonsarbeid om ungdommene mellom etatene basere seg på menneskelige ressurser og lokale rutiner. Felles for alle aktører er bedre manuell merking av U18-saker der dette ikke går frem automatisk, og at U18-merking følger saken helt frem til straff er gjennomført. Flere av aktørene har opprettet en egen e-postadresse for U18-saker, som øvrige aktører kan benytte.⁸⁹ På den måten kan informasjonen komme raskere frem enn om det må sendes via generelle postmottak.

Som et midlertidig tiltak er det utarbeidet et felles, elektronisk «ark» (flytskjema) som skal følge ungdommens sak fra etterforskningen starter til straffereaksjonen er ferdig gjennomført eller sonet. Formålet er gjenbruk av informasjon om ungdommen og dens nettverk, samt synliggjøre tidsbruken i de enkelte leddene i straffesakskjeden. Når straffegjennomføringen er avsluttet, kan skjemaet arkiveres på opprinnelig sak i domstolen og politiet. Dette kan arkiveres på den siste saken er fullført i domstolen, og i 00-dokumenter hos politiet. Straffegjennomfører kan derfor sende skjemaet i retur til politiet og domstolen med melding om gjennomført straff. Skjemaet kan brukes som ledd i evalueringen av hurtigsporet. Det skal gjennomføres flere testrunder, og foretas noen ytterligere

⁸⁸ Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2024, av 30. januar 2024.

⁸⁹ Konfliktrådet har bemerket at dette må gjøres på en måte som ivaretar GDPR. Konfliktrådet har opprettet en e-post (post.osloU18@konfliktraadet.no). Inntil dette er avklart, kan konfliktrådet ikke motta personopplysninger på denne e-posten uten at den er kryptert.

avklaringer, før flytskjema tas i bruk. Aktørene i Oslo har dialog om dette. Dersom ungdommen har flere saker i straffesakskjeden, vil ikke skjemaet veie opp for et manglende felles datasystem for informasjonsdeling om ungdommen.

5.18 Informasjonsmateriell

Det utarbeides informasjonsmateriell om straffesakskjeden for å lette informasjonsarbeidet overfor ungdommene, deres verge og forsvarere i samsvar med det som er beskrevet i Arbeidsgrupperapportene. I rapport nr. 2 er det lagt opp til at Domstoladministrasjonen vil følge opp arbeidet videre overfor nettstedet ung.no. Per i dag er det uklart om det blir bevilget penger til utarbeidelse av eget informasjonsmateriell slik arbeidsgruppen etterlyste.

5.19 Kompetansetiltak

Det gjennomføres flere kompetansetiltak i Oslo tingrett og Borgarting lagmannsrett. I tingretten skal egne U18-dommere behandle alle typer U18-saker, både MED-saker, ENE-saker og begjæringer om fengsling. Tingretten tilbyr særskilte kompetansetiltak til disse dommerne, og har utarbeidet veiledere og maler, for å sikre god kvalitet og likebehandling.

Det blir flere spesialiserte saksbehandlere i straffesaksavdelingen i tingretten, som overtar det innledende ansvaret for alle U18-saker, med unntak av varetektsfengslingene. Det er nå opprettet en egen faggruppe i tingretten med spesialiserte U18-dommere og saksbehandlere, som holder seg faglig oppdatert innenfor sakstypen U18-saker.

Borgarting lagmannsrett har gjennomført opplæring/faglunsj om U18-saker. Lagmannen i avdeling 4 og en lagdommer, som er med i faggruppene for straffeprosess og barnerett, vil bli orientert om alle innkomne anker i U18-sakene. De vil ha tett oppfølging av lagmannsrettens arbeid med disse sakene. Lagmannsretten vil vurdere en viss spesialisering blant utrederne og saksbehandlerne.

Det er naturlig at aktørene fortløpende har dialog og informasjonsutveksling, og bistår hverandre med kompetansehevingen. Oslo tingrett har i løpet av høsten 2024/vinteren 2025 holdt flere foredrag for samtlige enheter i Oslo politidistrikt og hos Oslo friomsorgskontor. I tillegg er det gjennomført møte med ungdomsforum i Oslo, der samtlige U18-politiadvokater i Oslo er representert.

Oslo tingrett har innkalt til flere aktørmøter i løpet av høsten 2024 med tanke på etablering av hurtigspor. Det skal i tillegg gjennomføres en aktørkonferanse 25. april 2025.